

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH

ZMIANY W PROGRAMACH NAUCZANIA
SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

WARSZAWA 1988
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

PL 7-45(1,88)

Zmiany w programach nauczania szkół ponadpodstawowych / Ministerstwo
Edukacji Narodowej, Instytut Programów Szkolnych. - Wyd. 1. - Warszawa :

Wydawn. Szkol. i Ped., 1988. - 122 S.

Einheitssacht.: Lehrplan <Polska> / Allgemein / 1988

Allgemeinbild. Lyzeum, Berufshlyzeum, Technikum, Berufsgrundschule

Als Ms. vorhanden

ISBN 83-01-04069-X*

94/1538

Georg-Eckert-Institut BS78

1 070 654 2

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH

ZMIANY W PROGRAMACH NAUCZANIA
SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

WARSZAWA 1988
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

DL

2-45

(1,88)

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek-

94/1538

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Warszawa 1988

ISBN 83-01-04069-X

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Warszawa 1988

Wydanie pierwsze. Nakład 23 000 + 130 egz.

Ark.wyd. 5,5; druk. 8,0.

Zam. 4791/884/k. MEN "M"

Drukarnia Oświatowa w Łodzi

Z A R Z Ą D Z E N I E NR 14
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
z dnia 12 kwietnia 1988 r.

w sprawie zmian w niektórych programach nauczania
szkół ponadpodstawowych

Na podstawie art. 36 a ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1961 r., o rozwoju systemu oświaty i wychowania /Dz. U. Nr 32, poz. 160, z 1971 r. Nr 12, poz. 115, z 1972 r. Nr 16, poz. 114, z 1975 r. Nr 45, poz. 234 i z 1984 r. Nr 49, poz. 253/ z a r z ą d z a s i ę, co następuje:

§ 1.1. Wprowadza się zmiany w niektórych obowiązujących programach nauczania szkół ponadpodstawowych wyszczególnionych w "Komunikacie w sprawie wykazu programów przedmiotów ogólnokształcących w szkołach wszystkich typów oraz programów wychowania w przedszkolach - obowiązujących w roku szkolnym 1988/1989".

2. Zmiany programowe, o których mowa w ust. 1, stanowią odrębną publikację pt. "Zmiany w programach nauczania szkół ponadpodstawowych. Instytut Programów Szkolnych, Warszawa 1988 r."

§ 2. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 1988 r.

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

/-/ prof. dr. hab. Henryk Bednarski

Uwagi wstępne

Zgodnie z zaleceniem władz oświatowych nr OP-23-0770-56/87 z dnia 11 września br. Instytut Programów Szkolnych został zobowiązany do przedstawienia odpowiednich korekt w planach i programach nauczania "z zachowaniem dotychczasowego układu i struktury treści programowych" oraz "obowiązujących celów kształcenia i wychowania".

Projekty zmian w programach zostały opracowane przez powołane w tym celu zespoły programowe, złożone z czynnych nauczycieli, nauczycieli metodyków, pracowników naukowych oraz przedstawicieli IPS.

Nowe programy wdrażane są dopiero drugi rok w klasach pierwszych i od kilku miesięcy w klasach drugich. Jest to okres zbyt krótki, aby wyrobić sobie uzasadniony pogląd na ich wartości dydaktyczno-wychowawcze oraz dobór i układ treści kształcenia zawartych w programach. Jednak zespoły przedmiotowe, analizując programy na tle uwarunkowań i wymagań edukacyjnych w poszczególnych typach szkół oraz dając wyraz dominującym opiniom i oczekiwaniom społecznym, przyjęły - po uzgodnieniu z IPS - odpowiednie stanowiska w sprawie redukcji treści kształcenia.

Wprowadzone zmiany polegają na skreśleniu niektórych tematów i haseł, zadań i ćwiczeń oraz wymagań programowych, przeniesieniu wyselekcjonowanych treści i kształcenia do realizacji fakultatywnej - według uznania nauczyciela - wprowadzaniu w zapisie haseł odpowiednich korekt formalnych.

Zmiany w programach poszczególnych przedmiotów

W programach języka polskiego dla liceów i techników skreślono hasła programowe w zakresie kształcenia językowego, uznane za trudne dla młodzieży i wymagające pogłębionej, specjalistycznej wiedzy nauczyciela /np. logika matematyczna jako narzędzie opisu języka/ oraz zagadnienia uwzględnione w programie przysposobienia czytelniczego i informacyjnego. Przeniesiono do treści fakultatywnych część haseł programowych, dotyczących kształcenia językowego oraz wprowadzenia do kultury współczesnej.

Obejmują one zagadnienia, których nie można zrealizować w każdej klasie ze względu na znaczne zróżnicowanie szkół. Zmiany obejmują wszystkie działy programu, w tym także wymagania dotyczące wiadomości i umiejętności.

W programie historii zmniejszeniu uległy przede wszystkim treści drugorzędne, pomocne w zrozumieniu zjawisk i procesów historycznych.

a także nazbyt szczegółowe, których wyeliminowanie nie odbije się ujemnie na ogólnym obrazie przeszłości. Zredukowano przede wszystkim hasła dotyczące dziejów powszechnych i rajdawniejszych. Ograniczono zakres niektórych tematów, np. z dziejów XVII i XIX w. Usunięto również hasła występujące w porogramach innych przedmiotów humanistycznych, zwłaszcza dotyczące dziejów kultury. Do tematów fakultatywnych przesunięto treści, które w kursie obligatoryjnym stanowiły uszczegółwienie i rozwinięcie ogólnych prawidłowości rozwoju historycznego.

Zakres zmian i redukcje treści w programach wiedzy o społeczeństwie dla liceów oraz techników i dla zasadniczych szkół zawodowych są wyraźnie zróżnicowane. W programie dla liceów i techników są niewielkie, dotyczą treści szczegółowych lub teoretycznych. W programie dla ZSZ skreślono lub ograniczono zagadnienia, które mają aktualnie mniejsze znaczenie kształcące, a ich redukcja nie narusza dydaktycznej koncepcji programu. Ponadto przeniesiono do treści fakultatywnych, samodzielnie wybieranych przez nauczyciela, zagadnienia o charakterze teoretycznym, stosunkowo trudne dla uczniów ZSZ i czasochłonne w realizacji. W związku z ograniczeniem treści kształcenia zaktualizowano sformułowanie niektórych zagadnień programowych, aby lepiej przedstawić zmiany, jakie następują w okresie wdrażania II etapu reformy gospodarczej i powoływania nowych instytucji w życiu politycznym.

W programie biologii dokonano zmian w układzie i doborze treści z zachowaniem koncepcji dydaktycznej przedmiotu i toku nauki szkolnej ucznia oraz korealacji między przedmiotami i profilami kształcenia. Wyeliminowano treści powtarzające się w innych przedmiotach i nadmiernie obciążające uczniów. Zagadnienia, których realizacja w warunkach szkolnych jest utrudniona, przeniesiono do treści fakultatywnych.

Zmiany w programach geografii objęły treści kształcenia w liceum ogólnokształcącym, liceum zawodowym, technikum oraz zasadniczej szkole zawodowej. Dokonane redukcje ograniczają zakres niektórych haseł programowych oraz eliminują powtórzenia. Do treści fakultatywnych przeniesiono hasła zbyt szczegółowe, zrezygnowano też z obowiązkowego omawiania zagadnień będących przedmiotem zainteresowania historii i biologii. Fakultatywne traktowanie treści powinno uwzględniać profil nauczania w liceum ogólnokształcącym i specyfikę kształcenia w szkołach zawodowych.

W programach matematyki nie stwierdzono treści zbędnych. Wskazano tematy, których usunięcie z programu nie stworzy w nauczaniu luki uniemożliwiającej realizację pozostałych treści w danej klasie i w klasach następnych ani istotnych zakłóceń w nauczaniu matematyki, natomiast spowoduje, że absolwenci będą gorzej przygotowani do dalszej nauki. Przeredagowano niektóre hasła programowe. Wskazano możliwości ich realizacji z użyciem innych środków, np. komputerów, co może usprawnić i uatrakcyjnić nauczanie oraz odciążyć ucznia. Wymaga to zwiększonego wysiłku ze strony dyrektora szkoły i nauczyciela, gdyż zastosowanie komputerów jest możliwe jedynie przy właściwej organizacji pracy uczniów i stosowaniu odpowiednich metod nauczania.

W programach fizyki dla 4-letnich techników i liceów zawodowych dokonano zmian polegających na przeniesieniu do treści fakultatywnych zagadnień powtarzających się w różnych klasach, jak np. model atomu wodoru, zadań zbyt pracochłonnych, np. "Wyznaczanie równoważnika elektrochemicznego i stałej Faradaya" bądź trudnych do realizowania ze względów organizacyjnych, np. ćwiczenia z astronomii. Do decyzji nauczyciela pozostawiono wybór zagadnień do realizacji z działu *Gazy* - kl. I, wariant A. Nie oznacza to jednak, iż dział ten może być w całości pominięty.

W programach chemii zmniejszeniu uległy przede wszystkim treści o wysokim stopniu abstrakcji lub wymagające złożonych operacji ilościowych. W niektórych profilach wyraźnie ograniczono zakres obliczeń chemicznych. Poza tym wyłączono z części obligatoryjnej wiadomości o niektórych pierwiastkach i związkach chemicznych oraz zjawiskach, zwłaszcza w kontekście układu okresowego, których znaczenie operacyjne lub praktyczne jest stosunkowo niewielkie. Starano się przy tym, by nie pojawiła się niepożądana luka w wiedzy i umiejętnościach ucznia. W zakresie chemii organicznej ukierunkowano uwagę nauczycieli na powszechniejsze stosowanie egzemplifikacji wprowadzonych reguł w miejsce preferowanego dotychczas, wyczerpującego przeglądu faktów w obszarze danej klasy czy klas związków organicznych.

Analiza programu pracy-techniki dla liceum ogólnokształcącego nie wykazała możliwości znacznych redukcji treści kształcenia i wychowania. Program jest bardzo syntetyczny i nie zawiera treści zbędnych. Skreślono hasła, których brak nie spowoduje zasadniczych luk w programie nauczania, chociażuboży wiedzę i umiejętności absolwentów. Znaczną część haseł przeniesiono do treści fakultatywnych, co nie

powinno wpłynąć negatywnie na realizację celów kształcenia i wychowania. Dokonano zmiany sformułowań wybranych haseł programowych tak, by bardziej precyzyjnie określały wymagany zakres wiadomości i umiejętności oraz pozwalały eliminować nieuzasadnione rozszerzanie treści kształcenia.

Wstępne oceny pozwalają stwierdzić, iż wskutek wprowadzonych redukcji treści, zależnie od przedmiotu, obciążenie programu wyniesie od 5 do 10% nominalnego czasu kształcenia określonego w planach nauczania różnych typów szkół ponadpodstawowych.

Czas ten powinien być wykorzystany na utrwalenie podstawowych treści kształcenia zawartych w programach poszczególnych przedmiotów.

Sugestie dydaktyczne

w sprawie realizacji zmodernizowanych treści kształcenia

Zjawisko przeciążenia uczniów obowiązkową nauką jest wielorako uwarunkowane. Można je eliminować zarówno przez redukcję treści programowych, jak właściwe przygotowanie nauczycieli do lekcji i unowocześnianie metod nauczania, lepszą organizację procesu dydaktyczno-wychowawczego, podnoszenie kompetencji pedagogicznych i przedmiotowych nauczycieli oraz poprawę warunków pracy szkół.

Dyrekcje szkół i rady pedagogiczne powinny troszczyć się o efektywne wykorzystywanie czasu lekcyjnego na cele dydaktyczno-wychowawcze. Należy zdecydowanie przeciwstawić się złej praktyce przerzucania obowiązków dydaktycznych szkoły na barki samego ucznia oraz jego rodziców i opiekunów. W celu ustalenia obciążenia uczniów obowiązkową nauką poza lekcjami zaleca się dyrekcjom szkół i radom pedagogicznym przeprowadzanie okresowych analiz ilości i jakości zadawanych prac domowych.

Dyrektorom szkół, wizytatorom i nauczycielom metodykom zaleca się, aby w trosce o obciążenie uczniów od nadmiaru zbędnej wiedzy encyklopedycznej skutecznie przeciwdziałali praktyce nadmiernego poszerzania obowiązkowych i fakultatywnych treści programowych przez nauczycieli. Służyć temu powinny rozmaite formy doradztwa pedagogicznego, hospitowanie lekcji, pomoc we właściwej interpretacji treści kształcenia oraz ich kompetentna wykładnia. Za nieprawidłowe uznaje się między innymi: praktykę analizowania na lekcjach całych utworów literackich w przypadku, gdy program zaleca omówienie jedynie ich fragmentów; rozwiązywanie skomplikowanych zadań z tych działów matematyki, które występują na wyższych poziomach nauczania;

kumulowanie treści trudnych w niewielkich jednostkach dydaktycznych. W działaniach tych upatrywać należy także szansę na poprawę jakości i efektywności kształcenia oraz możliwość odciążenia uczniów od nadmiaru obowiązków dydaktycznych.

Dalsze możliwości odciążenia programów od nadmiaru treści kształcenia

Optymalizacja treści kształcenia i wychowania stanowi problem w wielu zakresach nadal otwarty, wymagający wnikliwych badań oraz należytego zweryfikowania doświadczeń nauczycieli i różnorodnych opinii. Można założyć, iż przyjęte rozwiązanie nie usatysfakcjonuje uczniów, zainteresowanych tym zagadnieniem nauczycieli i rodziców oraz części środowisk opowiadających się za utrzymaniem wysokich wymagań edukacyjnych w szkołach średnich, zwłaszcza tych, które przygotowują młodzież do studiów wyższych.

Bardziej satysfakcjonujące rozwiązanie tego problemu można osiągnąć między innymi poprzez dalsze zwiększanie elastyczności treści i metod kształcenia w szkołach oraz pełniejsze wykorzystanie uprawnień nauczycieli w zakresie dostosowywania programów poszczególnych przedmiotów do warunków pracy konkretnych szkół. W związku z powyższym Ministerstwo Edukacji Narodowej - zwracając uwagę na odpowiedzialność nauczycieli i rad pedagogicznych za wyniki kształcenia i wychowania - zakłada, iż w procesie dydaktycznym będą uwzględniane treści programów istotne do osiągnięcia założonych celów i zadań szkoły, a skrupulatnie eliminowane hasła programowe o charakterze uzupełniającym i pomocniczym, których realizacja nie ma decydującego wpływu na powodzenie szkolne uczniów.

Doceniając twórcze możliwości nauczycieli, zachęca się do nadсылania autorskich projektów programów poszczególnych przedmiotów, dostosowanych do warunków pracy szkół i możliwości percepcyjnych uczniów. Szczególnie wartościowe projekty będą zatwierdzane przez Ministra Edukacji Narodowej do realizacji w szkołach jako programy alternatywne. Analogicznie, mogą zostać zatwierdzone alternatywne projekty planów nauczania dla liceum ogólnokształcącego, nie przekraczające trzydziestu godzin nauczania wszystkich przedmiotów w wymiarze tygodniowym w każdej klasie oraz utrzymane w tych proporcjach projekty planów kształcenia ogólnego w szkołach zawodowych różnych typów. Decyzje o ich wdrożeniu do praktyki szkolnej podejmować będą kuratorzy.

Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum. Język polski.
Warszawa WSiP 1985

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 11 czerwca 1984 r., nr OP 23-4120-25/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od 1987/88 w klasie II, od 1988/89 w klasie III, od 1989/90 w klasie IV i od 1990/91 w klasie V technikum.

Informacja wstępna

Publikacja dokumentu zmierzającego do racjonalnego odciążenia uczniów wymaga przypomnienia, że lektury podstawowe to dzieła przeznaczone do obowiązkowego opracowania w czasie zajęć lekcyjnych. *Lektury uzupełniające /w tym Konteksty interpretacyjne oraz Kontynuacje i nawiązania/* trzeba traktować, zgodnie z tradycją, jako lektury do wyboru. Zasady włączania ich do zestawu lektur opracowywanych w czasie zajęć lekcyjnych precyzują *Uwagi o realizacji programu*. Jest zrozumiałe, że nadmierne rozbudowywanie listy lektur uczniowskich, przez dołączanie do lektur podstawowych szerokiego zestawu lektur uzupełniających, przerasta możliwości ucznia i przeczy zasadom przemyślanej i dobrze zorganizowanej pracy.

Podane w programie *Kierunki interpretacji* lektury oraz *Syntezy* w klasie maturalnej traktować należy jako propozycje umożliwiające zorganizowanie dobrego warsztatu pracy poznawczej ucznia.

Podstawy samokształcenia należy realizować w korelacji z *Ćwiczeniami w mówieniu i pisaniu* oraz z programem *Przysposobienia czytelniczego i informacyjnego*.

W związku z tym tytuły rozdziałów: *Lektura uzupełniająca*, *Kierunki interpretacji*, *Podstawy samokształcenia*, *Synteza* otrzymują nowe brzmienie:

Lektura uzupełniająca /do wyboru/...

Kierunki interpretacji /propozycje/.

Podstawy samokształcenia /do realizacji w korelacji z programem Przysposobienia czytelniczego i informacyjnego/.

Synteza /propozycje/.

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Kształcenie literackie i kulturalne:*

- "Powstanie sceny narodowej i jej znaczenie" /s. 12/;
- "Podstawowe gatunki publicystyki oświeceniowej" /s. 12/.

W dziale - *Kształcenie językowe:*

- "Podstawowe wiadomości o strukturze tematyczno-rematycznej tekstu" /s. 13/;
- "Różnice w normie składniowej języka mówionego i pisanego" /s. 13/;
- "Definicja języka literackiego /ogólnopolskiego/" /s. 14/;
- "Charakterystyczne cechy języka literackiego na tle innych odmian polszczyzny" /s. 14/;
- "Analiza utworów literackich staropolskich, obserwacja zawartych w nich archaizmów językowych. Analiza właściwości stylu utworów literatury staropolskiej i okresu oświecenia" /s. 15/.

W dziale - *Podstawy samokształcenia:*

- "Sporządzanie noty bibliograficznej, korzystanie z odsyłaczy, przypisów, spisu treści" /s. 15/;
- "Sporządzanie wyciągów, zestawień porównawczych, konspektów. Przygotowanie własnych wystąpień, udziału w dyskusji, doskonalenie sposobów prowadzenia rozmowy" /s. 15/;
- "Rozbudzanie zainteresowań poznawczych i chęci samokształcenia; Organizacja i higiena pracy umysłowej. Doskonalenie form i metod własnej pracy. Korzystanie z książek, prasy, radia, telewizji i filmu w procesie samokształcenia" /s. 15/.

W dziale - *Umiejętności:*

- "Pojęcie wypowiedzi udanej" /s. 16/.

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła programowe:

W dziale - *Wprowadzenie do kultury współczesnej:*

- "Geneza teatru, jego rola w czasach antycznych, średniowieczu, renesansie i baroku" /s. 12/.

W dziale - *Kształcenie językowe:*

- "Porównawcza charakterystyka składniowa współczesnych tekstów o różnych funkcjach /informatywnej, impresywnej, ekspresywnej/. Różnorodność wykładników składniowych funkcji poetyckiej" /s. 13/.

Następujące hasła programowe otrzymują nowe brzmienie:

W dziale - *Kształcenie językowe:*

Dotychczasowe
brzmienie:

A. "Komunikacja językowa. Kultura języka jako warunek dobrej komunikacji.

1. Pojęcie podstawowe dla komunikacji językowej - akt mowy

Elementy istotne dla aktów mowy: nadawca, odbiorca, język, tj. kod, kontakt między nadawcą a odbiorcą.

Język-słownictwo i gramatyka.

Tekst jako wytwór aktu mowy"

/s. 13/.

W dziale - *Umiejętności:*

2. "Umiejętność ustalania kontekstu dzieł literackich:

- określanie związków utworów literackich z kulturą epoki, stosunkami społecznymi i biografią autorów;

- dostrzeganie społecznych i literackich uwarunkowań konstrukcji bohaterów literackich"

/s. 16/.

Nowe

brzmienie:

A. "Komunikacja językowa.

Kultura języka jako warunek dobrej komunikacji.

1. Komunikacja językowa - akt mowy, elementy istotne dla aktów mowy:

nadawca, odbiorca, język /kod/, tekst jako wytwór aktów mowy, kontakt między nadawcą a odbiorcą:

słownictwo i gramatyka jako składniki języka".

2. "Umiejętność dostrzegania kontekstu dzieł literackich:

- związków utworów literackich z kulturą epoki, stosunkami społecznymi i biografią autorów;

- społecznych i literackich uwarunkowań konstrukcji bohaterów literackich".

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Kształcenie językowe:*

- "Stosunki między znaczeniami wyrazów. Zawieranie się, krzyżowanie, wykluczanie, pokrywanie się znaczeń, antonimia, synonimia. Typy synonimów. Wyrazy nadrzędne i podrzędne względem innych. Pojęcie homonimii: homonimia a wieloznaczność wyrazów" /s. 22/.
- "Wyrazy nacechowane ujemnie lub dodatnio /oceniające i oceniająco-uczuciowe/. Środki słowotwórcze służące wyrażeniu tego nacechowania" /s. 22/.
- "Pola znaczeniowe. Dane o częstotliwości występowania wyrazów i klas znaczeniowych" /s. 22/.
- "Magrywanie dialogu na taśmę magnetofonową. Korygowanie w wymowie uczniów zniekształceń fonetycznych i niedopuszczanie do ich powstawania /np. do zlewania się sąsiadujących ze sobą głosek, nie tolerowanych przez normę upodobnień i uproszczeń grup spółgłoskowych, do przekręcania wyrazów" /s. 23/.
- "Wyzyskiwanie wiedzy o zasadach spójności tekstu w dłuższych formach wypowiedzi, jak rozprawka, przemówienie" /s. 23/.
- "Analiza języka i stylów utworów literatury okresu romantyzmu i pozytywizmu. Szczególne zwrócenie uwagi na stylistyczne właściwości poezji nawiązującej do twórczości i mowy ludu oraz na relacje między gatunkiem a stylem /np. w związku z balladą/" /s. 23/.

W dziale - *Podstawy samokształcenia:*

- "Korzystanie z wykładów i odczytów /.../ sporządzanie wyciągów z notatek, planów oraz z konspektów własnej wypowiedzi" /s. 23/.

W dziale - *Umiejętności:*

- "Słownictwo specjalistyczne, środowiskowe, regionalne, specjalistyczne, środowiskowe /.../ znaczenia wyrazów" /s. 24/.

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła programowe:

W dziale - *Kształcenie językowe:*

- "Wyzyskiwanie podzielności słowotwórczej dla potrzeb funkcji poetyckiej tekstu /skojarzenia wiążące się ze znaczeniem etymologicznym wyrazów, dowcip wynikający z budowy słowotwórczej wyrazu" /s. 21/;

- "Typy synonimów" /s. 22/;
- "Funkcje synonimów, antonimów, wyrazów oceniających i nacechowanych uczuciowo w omawianych tekstach artystycznych, publicystycznych, retorycznych i innych z XVIII i XIX wieku" /s. 22/;
- "Język zwierciadłem dawnej kultury. Ślady archaicznych sposobów ujmowania rzeczywistości w budowie wielu wyrazów i związków frazeologicznych. Wpływ struktury języka /systemu gramatycznego i słownictwa/ na sposób ujmowania rzeczywistości. Struktura języka a możliwość kształtowania tekstów poetyckich" /s. 22/;
- "Reportaż i felieton" /s. 23/;
- "Analiza właściwości gatunkowych, kompozycyjnych i stylistycznych tekstów publicystycznych. Pisanie reportażu o tematyce szkolnej i społeczno-kulturalnej" /s. 23/;

W dziale - *Umiejętności*:

"/.../ wyrazów środowiskowych i regionalnych/ /s. 25/; "określanie typów synonimów" /s. 25/.

Następujące hasła programowe otrzymują nowe brzmienie:

W dziale - *Kształcenie językowe*:

**D o t y c z a s o w e
b r z m i e n i e:**

A. "Język jako system znaków

Pojęcie znaku. Znaki naturalne i umowne. Różne systemy znaków umownych. Właściwości języka naturalnego /w jego postaci mówionej/. Język naturalny jako system znaków. Hierarchia jednostek języka: fonem, morfem, wyraz, grupa składniowa, zdania pojedyncze i złożone. Rola elementów gramatycznych /końcówek, niektórych formantów, przyimków, spójników/. Forma, znaczenie i odniesienie /referencja/ znaków językowych" /s. 21/.

B. "Słownictwo, słowotwórstwo, semantyka

N o w e

b r z m i e n i e:

A. "Język jako system znaków

Pojęcie znaku. Znaki naturalne i umowne. Różne systemy znaków umownych. Właściwości znaków języka naturalnego: forma, znaczenie i odniesienie /referencja/ znaków językowych, hierarchia jednostek języka /fonem, morfem, wyraz, grupa składniowa, zdanie pojedyncze i złożone/; rola elementów gramatycznych /końcówek, niektórych formantów, przyimków, spójników/ "

B. "Słownictwo, słowotwórstwo, semantyka

1. Wyrazy jako znaki języka naturalnego

Słownictwo o ograniczonym zasięgu: specjalistyczne, środowiskowe, regionalne. Słownictwo nacechowane chronologicznie: archaizmy i neologizmy. Wyrazy zapożyczone. Funkcje tego typu słownictwa w tekstach różnego typu. Neologizmy i zapożyczenia a walka o język polski w okresie oświecenia i w wieku XIX"/s. 21/;

2."Znaczenie wyrazu

/.../

Wyrazy o znaczeniach nieostrych. Nieostrość znaczeń a możliwość powstawania nieporozumień. Zapobieganie temu zjawisku przez definiowanie użytych wyrazów. Nieostrość znaczeń w języku utworów artystycznych i w publicystyce. Wieloznaczność wyrazów. Przyczyny powstawania wieloznaczności. Typy związków między znaczeniami wyrazów wieloznaczeniowych. Specjalistyczne, środowiskowe i przenośne znaczenie wyrazów wieloznacznych. Znaczenia ustabilizowane /systemowe/ i nie ustabilizowane /tekstowe/. Precyzująca funkcja kontekstu i sytuacji w ustalaniu przez odbiorcę znaczenia wyrazu wieloznacznego w tekście"/s. 21 i 22/.

1. Wyrazy jako znaki języka naturalnego

Słownictwo nacechowane chronologicznie: archaizmy i neologizmy, wyrazy zapożyczone. Neologizmy i zapożyczenia a walka o język polski w okresie oświecenia i w wieku XIX. Wyrazy nacechowane ujemnie i dodatnio /oceniające i oceniająco-uczuciowe/; środki słowotwórcze służące temu nacechowaniu."

2."Znaczenie wyrazu

Znaczenie ustabilizowane /systemowe/ i nie ustabilizowane /tekstowe/. Wieloznaczność wyrazów - przyczyny powstawania wieloznaczności. Typy związków i stosunków między znaczeniami wyrazów wieloznacznych: zawieranie się, krzyżowanie, wykluczanie, pokrywanie się znaczeń, wyrazy o znaczeniu nieostrym; antonimia i homonimia, typy synonimów; wyrazy znaczeniowo nadrzędne i podrzędne względem innych; pojęcie homonimii, homonimia a wieloznaczność wyrazów. Precyzująca funkcja kontekstu i sytuacji w ustalaniu przez odbiorcę znaczenia wyrazu wieloznacznego i wyrazu o nieostrym znaczeniu. Nieostrość znaczeń wyrazów i wieloznaczność a możliwość powstawania

nieporozumień. Zapobieganie temu zjawisku przez definiowanie użytych wyrazów".

W dziale - *Umiejętności*:

D o t y c z a s o w e
b r z m i e n i e:

1. "W zakresie kształcenia literackiego i kulturalnego /.../;
  - dokonywanie syntezy poznanych epok;
  - określanie związku literatury z filozofią i prądami umysłowymi epok;
  - ukazywanie żywotności tradycji romantycznej i myśli pozytywistycznej w dziejach narodu i literaturze współczesnej;
  - dostrzeganie swoistych wartości dzieł literackich, teatralnych i filmowych" /s. 24/.

N o w e
b r z m i e n i e:

1. "W zakresie kształcenia literackiego i kulturalnego:
  - dokonywanie syntezy literatury poznanych epok;
  - określanie związku literatury z prądami umysłowymi epok;
  - ukazywanie żywotności tradycji romantycznej i myśli pozytywistycznej w literaturze współczesnej;
  - dostrzeganie swoistych wartości dzieł literackich".

KLASA III

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Nauka o języku*:

- "Właściwości związane z ustnym przekazywaniem tekstu, także literackiego /mówionego na żywo i odczytywanego/. Wymowa wzorowa, staranna i swobodna. Wieloznaczność terminu »język potoczny« " /s. 29-30/.
- "Analiza wybranych tekstów gwarowych oraz literackich ze stylizacją gwarową. Funkcja cech dialektycznych w analizowanych tekstach literackich" /s. 30/.
- "Analiza stylistyczna liryki i prozy okresu Młodej Polski i dwudziestolecia międzywojennego. Rozpoznawanie cech stylizacji gwarowej oraz indywidualizacji językowej postaci i środowisk w tekstach literackich" /s. 31/.

W dziale - *Podstawy samokształcenia:*

- "Etapy działalności informacyjnej: gromadzenie, opracowywanie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji" /s. 31/.

W dziale *Umiejętności:*

- "Analiza tekstów gwarowych oraz literackich ze stylizacją gwara" /s. 31/.

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła programowe:

W dziale - *Wprowadzenie do kultury współczesnej:*

- "Idea teatru ogromnego", jej młodopolska realizacja i oddziaływanie późniejsze. "Wielka reforma" w teatrze europejskim.
- ".../ wspólne dla filmu i literatury tendencje rozwojowe - kierunki i prądy /np. ekspresjonizm i surrealizm/. ewolucja rodzajów i gatunków, poszukiwania narracyjne i kompozycyjne" /s. 29/.

W dziale - *Nauka o języku:*

- "Wnioskowanie z cech tekstu o pochodzeniu, przynależności społecznej, zawodowej, o wieku lub płci nadawcy /tzw. funkcja prezentacyjna/" /s. 30/.
- ".../ "Esej, artykuł", "Komentarz prasowy" /s. 31/.
- "Próby pisania eseju interpretującego wiersze z kanonu lektur poetyckich" /s. 31/.
- "Redagowanie i edytorskie opracowanie społeczno-literackiego pisma szkolnego /klasowego/" /s. 31/.

W dziale - *Umiejętności:*

- "dostrzeganie związków między literaturą i kulturą innych krajów a twórczością pisarzy polskich" /s. 31/.

Otrzymują nowe brzmienie:

W dziale - *Nauka o języku:*

D o t y c z a s o w e
b r z m i e n i e :

A. "Zróżnicowanie języka polskiego.

1. Język ogólnopolski w odmianach mówionej i pisanej. Cechy różniące te odmiany. Właściwości związane z ustnym przekazem tekstu, także

N o w e

b r z m i e n i e :

A. "Zróżnicowanie języka polskiego.

1. Język ogólnopolski w odmianach mówionej i pisanej. Cechy różniące te odmiany. Język mówiony w odmianie standardowej

literackiego /mówionego na żywo i odczytywanego/. Wymowa wzorowa, staranna i swobodna. Język mówiony w odmianie standardowej i potocznej. Wieloznaczność terminu »język potoczny«. Odmiana oficjalna języka pisanego"/s. 29 i 30/.

2."Najważniejsze dialekty terytorialne języka polskiego. Dialekty terytorialne a język ogólnopolski w przeszłości i dziś. Dialekty terytorialne a regionalne odmiany języka ogólnopolskiego. Gwary wiejskie i miejskie. Przykłady zróżnicowania gwarowego języka polskiego w zakresie fonetyki. Fonetyczne elementy gwarowe i regionalne w języku ogólnopolskim. Ocena poprawności wymowy regionalnej"/s. 30/.

"Przykłady hiperpoprawności w wymowie /np. wymowa literowa/. Analiza wybranych tekstów gwarowych oraz literackich ze stylizacją gwarową. Funkcja cech dialektycznych w analizowanych tekstach literackich.

3. Zróżnicowanie stylistyczne. Wieloznaczność terminu "styl". Charakterystyka stylów funkcjonalnych: naukowego, urzędowego, informacji prasowej /z przewagą funkcji informatywnej tekstu/, publicystycznego, retorycznego /z udziałem funkcji poetyckiej i impresywnej/.

i potocznej. Odmiana oficjalna języka ogólnego".

2."Odmiany terytorialne języka polskiego: najważniejsze dialekty terytorialne, regionalne odmiany języka literackiego /ogólnopolskiego/, dialekty terytorialne a język ogólnopolski i jego odmiany regionalne w przeszłości i dziś, gwary wiejskie i miejskie".

3."Zróżnicowanie stylistyczne tekstów. Pojęcie stylu. Charakterystyka stylów funkcjonalnych: naukowego, urzędowego, informacji prasowej /z przewagą funkcji informatywnej tekstu/, publicystycznego, retorycznego /z udziałem funkcji poetyckiej i impresywnej/.

Styl artystyczny i jego odmiany, funkcja poetycka tekstu artystycznej jako jego cecha istotna.

Warianty sytuacyjne języka zależne od okoliczności i rozmówcy, np.: styl podniosły, familiarny, rubaszny; formuły konwersacyjne i rzecznościowe. Pojęcie cech stylistycznych tekstu i błędów stylistycznych. Stylistyczne wartości różnych środków językowych: fonetycznych, słowotwórczych, składniowych, słownikowych.

Tropy poetyckie jako zjawiska językowe i środki stylistyczne /np. epitety, porównania, metafory, metonimie/.

Pojęcie stylizacji, jej typy i cele. Archaizacja, dialektyzacja, stylizacja środowiskowa, stylizacja humorystyczna, parodiująca: indywidualizacja językowa postaci"/s. 30/.

W dziale - *Umiejętności*:

Dotyczące czasowe
brzmienie:

I. W zakresie kształcenia literackiego i kulturalnego:
- "dokonywanie syntezy twór-

Styl artystyczny i jego odmiany, funkcja poetycka stylu artystycznego jako jego cecha istotna.

Tropy poetyckie jako zjawiska językowe i środki stylistyczne /np.: epitety, porównania, metafory, metonimie/.

Pojęcie stylizacji, jej typy i cele. Archaizacja, dialektyzacja, stylizacja środowiskowa, humorystyczna, parodiująca: indywidualizacja językowa postaci".

4. "Analiza językowo-stylistyczna tekstów /nie tylko literackich/, ze szczególnym zwróceniem uwagi na wartość stylistyczną występującą w tych tekstach środków językowych /fonetycznych, słowotwórczych, składniowych, słownikowych/, tropów poetyckich /np. epitetów, porównań, metafor, metonimii/ oraz różnych typów stylizacji językowych /archaizacji, dialektyzacji, stylizacji środowiskowej, humorystycznej, parodiującej/.

Funkcje użytych środków w analizowanym tekście. Błąd stylistyczny".

Nowe

brzmienie:

- "dokonywanie syntezy lite-

czości wybitnych pisarzy i syntezy epok"/s. 31/;
- "ukazywanie związków między literaturą a filozofią i prądami umysłowymi epok;
- ukazywanie różnych funkcji literatury, teatru i filmu;
- ocena dzieł literackich, kierunków przemian i programów literackich i artystycznych"/s. 32/.

ratury epok;
- ukazywanie związków między literaturą i prądami umysłowymi epok;
- ukazywanie różnych funkcji literatury;
- ocena dzieł literackich, programów literackich i artystycznych".

II. Kształcenia językowego:

A. Nauka o języku

"Analiza tekstów gwarowych oraz literackich ze stylizacją gwarową; rozpoznawanie słownictwa gwarowego oraz cech fonetycznych i gramatycznych gwar"/s. 32/.

"Analiza tekstów gwarowych oraz literackich ze stylizacją gwarową; rozpoznawanie w tekstach słownictwa gwarowego oraz cech fonetycznych i gramatycznych gwar".

KLASA IV

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Nauka o języku:*

- "Logika matematyczna jako narzędzie opisu języka" /s. 36/.
- "Pragmatyka i lingwistyka tekstu" /s. 37/.

W dziale - *Świecenia w mówieniu i pisaniu:*

- "Analiza językowa poezji i prozy okresu międzywojennego i powojennego, np. zjawisk rozbijania i odświeżania związków frazeologicznych, indywidualizacji i trywializacji języka" /s. 37/.

W dziale - *Podstawy samokształcenia:*

- "Zapoznanie się z zasadami korzystania z biblioteki naukowej, książek i czasopism naukowych" /s. 37/;
- " /.../ dobór i sporządzanie bibliografii z punktu widzenia określonego tematu" /s. 37/.

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące zagadnienia:

W dziale - *Kształcenie literackie i kulturalne:*

Przenosi się z zestawu lektur podstawowych do zestawu lektur uzupełniających powieść Juliana Kawalca *Tańczący jastrzęb* i umieszcza ją w wykazie utworów zgrupowanych wokół tematu "Literatura wobec nowej rzeczywistości", po powieści T. Hołujki *Osoba* /s. 30/^{x/}.

W dziale - *Maniaka o języku:*

- "Kultura języka wczoraj i dziś. Jej różne koncepcje" /s. 36/.
- "Pojęcie typologii języków. Podstawowe cechy typologiczne języka polskiego" /s. 36/.

E. "Propedeutyczne wiadomości z językoznawstwa ogólnego.

Propedeutyczne wiadomości o językoznawstwie współczesnym.

Typy opisów języka: opisy synchroniczne i diachroniczne, strukturalne i generatywne. Tzw. językoznawstwo wewnętrzne i zewnętrzne, socjolingwistyka, psycholingwistyka, neurolingwistyka. Pojęcie językoznawstwa stosowanego" /s. 36-37/.

"Felieton" /s. 37/.

"Esej" /s. 37/.

"Analiza językowa współczesnego aforyzmu" /s. 37/.

W dziale - *Umiejętności:*

- "Typologia języków" /s. 38/.

Otrzymują nowe brzmienie:

W dziale - *Kształcenie literackie i kulturalne:*

Dotyczące z a s o w e
b r z m i e n i e:

N o w e
b r z m i e n i e:

A. Lektura podstawowa

Literatura polska

"Poeci debiutujący przed
rokiem 1939: W. Broniewski, K. I.
Gałczyński, J. Iwaszkiewicz, J.
Przyboś, Cz. Miłosz /s. 33/.

"Poeci debiutujący przed
rokiem 1939, np.: W. Broniewski,
K. I. Gałczyński, J. Iwaszkiewicz,
J. Przyboś, Cz.
Miłosz".

---

x/
Na stronie 34, 10 wiersz od góry powinien brzmieć: A. Carpentier *Podróż do źródeł czasu*.

B. Lektura uzupełniająca

a. Poszerzenie lektury podstawowej

Proza

"Proza fabularna i literatura faktu wobec zjawisk II wojny światowej /co najmniej jedna pozycja/" /s. 33/.

"Pisarze wobec przeszłości bliskiej i dalekiej /co najmniej jedna pozycja/" /s. 33/.

"Dramat /co najmniej jedna pozycja/" /s. 34/.

"Proza fabularna i literatura faktu wobec zjawisk II wojny światowej, np. /.../.

Pisarze wobec przeszłości bliskiej i dalekiej, np. /.../.

Dramat, np. /.../."

W dziale-Umiejętności:

I. W zakresie kształcenia literackiego i kulturalnego:

- "korzystanie ze źródeł informacji literackiej i kulturalnej oraz wykorzystywanie ich w działaniach poznawczych i twórczych" /s. 37/;

- "wyróżnianie etapów rozwoju literatury polskiej po roku 1939, charakterystyka wybitnych pisarzy współczesnych" /s. 38/;

- "określanie ewolucji poszukiwań artystycznych w prozie, poezji i dramacie po roku 1939 oraz cech eseistyki XX wieku" /s. 38/;

- "wiązananie zjawisk w literaturze polskiej po 1939 r. z charakterystycznymi przemianami we współczesnej literaturze i sztuce światowej oraz z wcześniejszymi dokonaniem artystycznymi" /s. 38/.

- "korzystanie z publikacji literackich i kulturalnych oraz wykorzystywanie ich w działaniach poznawczych, odwoływanie się do przeczytanych opracowań krytyczno- i teoretycznoliterackich;

- wyróżnianie etapów rozwoju literatury polskiej po roku 1939, charakterystyka wybitnych dzieł pisarzy współczesnych;

- określanie ewolucji poszukiwań artystycznych w prozie, poezji i dramacie po roku 1939;

- wiązanie zjawisk w literaturze polskiej po roku 1939 z charakterystycznymi przemianami we współczesnej literaturze oraz z wcześniejszymi dokonaniem artystycznymi".

Program zasadniczej szkoły zawodowej.
Język polski. Warszawa WSiP 1985

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 14 lipca 1984 r., OP-23-4133/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od 1987/88 w klasie II, od 1988/89 w klasie III.

Wzrost literacki i kulturalny

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

Dział - *Lektura podstawowa*, s. 5 - Bolesław Lesmian *Dwoje ludzi*.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

Dział - *Lektura podstawowa*, s. 5 - M. Jasnorzewska-Pawlikowska *Młodość, Brzoza, Samobójstwo dęba*.

Dział - *Omawianie lektury*, s. 7 "Stylizacja i nawiązania do *Biblii* w literaturze".

Dział - *Formy samokształcenia:*

"Warsztat pracy samokształceniowej. Posługiwanie się katalogiem bibliotecznym, alfabetycznym i rzeczowym. Opis bibliograficzny książki i artykułu z czasopism^{x/}".

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

Dział - *Lektura podstawowa*, s. 11 - *Bywajcie zdrowi*:

A. Mickiewicz *Uda do młodości*, J. Kasprzowicz *Famulatem te piaski nad wódz*.

---

^{x/} Treści te nauczyciel powinien realizować w korelacji z Programem przyszłości uczenia się i informacyjnego.

Dział-Zakres i sposób omawiania lektury:

- s. 12-"Praca organiczna i praca u podstaw".
- s. 13-"Spór o wartości".

KLASA III

Skreśla się następujące hasła programowe:

Dział-Zakres i sposób omawiania lektury:

- s. 17-"Ład moralny w życiu i literaturze. Harmonia i dysonans w literaturze".

Dział-Zagadnienia życia kulturalnego:

- s. 17-"recenzja".

Dział-Podstawy samokształcenia:

- s. 18-"Organizowanie własnego archiwum".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

Dział-Lektura podstawowa:

- s. 16- Z. Nałkowska *Granica* /fragmenty/,
W. Broniewski *Via Dolorosa, Co mi tam troski*,
A. Słonimski Wybór wierszy, np.: *Alarm, Warszawa*.

Dział- Zakres i sposób opracowania lektury:

- s. 17-"E problemów współczesności. Nauka w służbie człowieka. Zagrożenia cywilizacyjne. Ochrona środowiska jako szansa przetrwania ludzkości".

Zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 8 maja 1984 r., nr OP-23-4120-23/84, do realizacji w liceum ogólnokształcącym, technikum i liceum zawodowym od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od 1987/88 w klasie II, od roku 1988/89 w klasie III, od roku 1989/90 w klasie IV, od roku 1990/91 w klasie V; w technikum na podbudowie ZSZ od roku szkolnego 1989/90 w klasie I, od roku szkolnego 1990/91 w klasie II.

A. LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

KLASA I

Skresla się następujące tematy i hasła programowe:

W dziale IV - *Starożytny Rzym*, w temacie 1, s. 2, hasła: "Armia rzymska. Wojny junickie. Podbój Galii przez Cezara" oraz w temacie 2 hasła: "Chłopi. Dalsze podboje i obrona granic Imperium Rzymskiego".

W dziale V - *Kształtowanie się średniowiecznej Europy*; w tematach 2, 4, 6, s. 3, hasła: "Rozwój terytorialny państwa Franków... /państwa/ Samona. Początki kryzysu wewnętrznego".

W dziale VI - *Europa w dobie uniwersalizmu papieskiego i krucjat*, s. 3, cały temat: "Ekspansja mongolska" oraz w temacie 12 hasła: "Monarchia angielska w walce z Kościołem i baronami. Rywalizacja francusko-angielska. Konflikt Filipa IV z papieżem".

W dziale VII - *Europa w XIV i XV w.*, w temacie 2, s. 5, hasła: "... i wojny. Papieżstwo w Awinionie... i wojny domowe w Niemczech i Anglii - ich skutki".

W dziale - *Znajomość dat*, s. 5, następujące daty: 216 p.n.e, 202 p.n.e, 395, 990, 1240, 1300, 1382, 1404, 1413. 1493, 1498.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące tematy i hasła:

W dziale II - *Najstarsze cywilizacje starożytnego Wschodu* /s. 2/
hasła:

"Religia. Mit o potopie. Indie - ustrój kastowy. Religia. Piśmien-

nictwo. Początki nauki. Sztuka. Chiny - rolnictwo i rzemiosło. Hodowla jedwabnika. Wynalazek porcelany, papieru i druku. Sztuka oraz cały temat - Sparta".

W dziale IV - *Starożytny Rzym*, w temacie 2, s. 2, hasła: "Powstanie niewolników - Spartakus. Kryzys republiki. Dyktatura Cezara. Pryncypat Augusta. Dominat".

W dziale VI - *Europa w dobie uniwersalizmu papieskiego i krucjat*, s. 3-4, tematy: 4. "Wyprawy krzyżowe" i 7. "Czechy, Węgry i Ruś w XII i XIII w."

W dziale VII - *Europa w XIV i XV w.*, s. 5, temat 1: "Przemiany gospodarcze i konflikty społeczne na zachodzie Europy w XIV w." oraz temat 2 "Kryzys polityczny w Europie Zachodniej i Środkowej".

W dziale IX - *Początki nowożytnego świata*, s. 6, temat 6: "Walka o hegemonię w Europie w XVI w."

Uzupełnia się:

w dziale VI - *Europa w dobie uniwersalizmu papieskiego i krucjat* - temat 8, s. 4 : "Polska w okresie postępującego rozdrobnienia dzielnicowego" o hasło: "Najazdy Mongołów" /jako ostatnie hasło tego tematu/.

KLASA II

Skreśla się następujące daty:

W dziale - *Znajomość dat*, s. 12: 1561, 1588, 1652, 1740.

Zmienia się zakres treściowy tematów i haseł i w miejsce dotychczasowych wprowadza się następujące zapisy:

W dziale IX - *Wielka burżuazyjna rewolucja we Francji 1789-1794*, s. 9, hasła otrzymują brzmienie:

"Przyczyny rewolucji. Zwołanie Stanów Generalnych i przekształcenie ich w Zgromadzenie Narodowe. Zburzenie Bastylji 14 VII 1789 r. Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela. Konstytucja 1791 r. Rola mas ludowych. Żyrodysci i jakobini. Najazd prusko-austriacki. Obalenie monarchii i ogłoszenie republiki 1792 r. Dyktatura jakobinów. Walka z kontrrewolucją i obcą interwencją. Przewrót 9 thermidora 1794 r. Znaczenie rewolucji".

W dziale XIII - *Rozwój kapitalizmu przemysłowego w połowie XIX w.*, s. 11, hasła otrzymują brzmienie:

"Rozwój kapitalizmu przemysłowego w połowie XIX w. Początki ruchu robotniczego.

Rozwój kapitalizmu przemysłowego. Przewrót przemysłowy w Europie. Funkcjonowanie kapitalizmu wolnokonkurencyjnego. Zmiany w strukturze społecznej. Położenie klasy robotniczej. Formy walki klasowej. Luddyzm. Powstanie w Lyonie. Powstanie tkaczy śląskich. Próby poprawienia sytuacji ekonomicznej klasy robotniczej. Francuski i angielski socjalizm utopijny" Saint-Simon, Fourier, Owen. Ruch czartystów w Anglii".

W dziale XIV - *Wiosna Ludów w Europie i na ziemiach polskich*, s. 11, hasła otrzymują brzmienie:

"Rewolucja 1848 r. we Francji, Niemczech i Austrii. Rewolucja lutowa, jej przyczyny i charakter. Powstanie robotnicze w czerwcu 1848 r. Koncepcje zjednoczenia Niemiec. Wybuch rewolucji w Prusach i innych państwach niemieckich. Parlament francuski. Rewolucja w Austrii. Powstanie narodowe na Węgrzech - udział Polaków: J. Bem, H. Dembiński. Interwencja Rosji. Wiosna Ludów we Włoszech - walka o zjednoczenie. Interwencja Austrii i klęska rewolucji".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące tematy programowe:

W dziale II - *Europa i Rzeczpospolita w XVII wieku*, temat 1, s. 7:

"Wojna trzydziestoletnia 1618-1648" i temat 6, s. 8: "Absolutyzm we Francji".

W dziale IV - *Kultura oświecenia*, temat 2, s. 9: "Życie literackie i artystyczne w oświeceniu".

KLASA III

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale VII - *Świat na przełomie XIX i XX wieku*, w temacie 2, s. 13:

"Rozszerzanie się prawa wyborczego, głosowanie powszechne".

W dziale VIII - *Ziemie polskie w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, w temacie 1, s. 14: "Sytuacja gospodarczo-społeczna i narodowa na ziemiach polskich".

Rozwój przemysłu na Śląsku i w Królestwie Polskim. Koncentracja produkcji i kapitału. Stan rolnictwa.

W dziale XII - *Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa.*

Zakończenie I wojny światowej, w temacie 1, s. 15:

"Trudności wewnętrzne i spadek wpływów Rządu Tymczasowego.

W dziale XIV - *Świat kapitalistyczny po I wojnie światowej. Powstanie Związku Radzieckiego,* w temacie 2, s. 16; "Państwo radzieckie po I wojnie światowej: Walka Stalina z opozycją w partii" na miejsce tego sformułowania wprowadza się hasło: "Dyktatura Stalina".

W dziale XVI - *Rzeczpospolita w latach 1921-1925,* w temacie 1, s. 17:

"Demokracja parlamentarna w Polsce: Walka o władzę".

W dziale XVIII - *Rzeczpospolita w latach 1926-1939,* w temacie 1, s. 18:

"Przezwrot majowy 1926 roku w Polsce i początki rządów sanacji;
Wybory do sejmu w 1928 r".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła:

W dziale XVIII - *Rzeczpospolita w latach 1926-1939,* w temacie 6, s. 18:

Kultura i oświata II Rzeczypospolitej:

Burzliwy rozwój nauk humanistycznych i społecznych: socjologia, archeologia, filozofia, historia, historia kultury. Literatura: poezja, proza, krytyka. Film i teatr. Rozwój sztuk plastycznych: awangarda, koloryzm, ekspresjonizm, symbolizm. Muzyka".

KLASA IV

Skreśla się następujące hasła programowe:

W części - *Wybrane zagadnienia z historii współczesnej,* w dziale I - *Świat po II wojnie światowej,* w temacie 3, s. 22: "Sprawa Grecji"; w temacie 7, s. 22: "Filipiny, Indonezja, Indie, Chiny".

W dziale III - *Świat między "zimną wojną" a odprężeniem,* w temacie 2, s. 23:

"Przemiany polityczne i rozwój społeczno-gospodarczy Węgier w latach sześćdziesiątych".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące tematy i hasła programowe:

W części *Wybrane zagadnienia z historii współczesnej*, temat 2, s. 22:
"Początek zimnej wojny".

W dziale. III - *Świat między "zimną wojną" a odprężeniem*, w temacie 3, s. 23: "Polityka zagraniczna Francji za rządów gen. Ch. de Gaulle'a. Przemiany polityczne w RFN i jej miejsce w EWG i NATO. Polityka RFN wobec krajów socjalistycznych".

W dziale IV - *Polska Ludowa w latach 1956-1983*, temat 8, s. 24:
"Osiągnięcia i słabości rozwoju Polski Ludowej".

B. LICEUM ZAWODOWE I TECHNIKUM

W programie liceum zawodowego i technikum obowiązują zmiany wprowadzone do programu liceum ogólnokształcącego, a ponadto:

KLASA I

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące tematy i hasła programowe:

W dziale I - *Najdawniejsze dzieje ludzkości*, temat 3, s. 2: "Początki gospodarki rolnej".

W dziale II - *Najstarsze cywilizacje starożytnego Wschodu*, w temacie 2, s. 2: "Religia. Mit o potopie. Indie - ustrój kastowy. Religia. Piśmiennictwo. Początki nauki. Sztuka /Chiny/ - rolnictwo i rzemiosło. Hodowla jedwabników. Wynalazek porcelany, papieru i druku".

W dziale III - *Starożytna Grecja*, w temacie 1, s. 2: "Plemiona greckie".

W dziale V - *Kształtowanie się średniowiecznej Europy*, w temacie 2, s. 3: "Cesarstwo bizantyjskie";
w temacie 7, s. 3: "Początki miast".

W dziale VI - *Europa w dobie uniwersalizmu papieskiego i krucjat*:
w temacie 2, s. 4: "Walka papieżstwa z cesarstwem";
w temacie 6, s. 4: "Cesarstwo w XII i XIII w.";
w temacie 9, s. 4: "Niwelacja różnic w położeniu poszczególnych grup ludności chłopskiej";
w temacie 11, s. 4: "... bunt Alberta, opanowanie Wielkopolski - 1314 r."

Utrata Pomorza i Śląska. Koronacja Łokietka - 1320 r. Wojna z Krzyżakami. Płowce 1331 r."

W dziale VI - *Europa w dobie uniwersalizmu papieskiego i krucjat*, temat 12, s. 4: "Monarchia stanowa w Anglii i Francji".

W dziale IX - *Początki nowożytnego świata*, w temacie 4, s. 6: "F. Melanchton... Reformacja w Anglii i Francji".

W dziale X - *Rzeczpospolita "złotego wieku" a Europa*, w temacie 2, s. 6: "Polska wobec konfliktu francusko-habsburskiego i ekspansji tureckiej".

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące tematy i hasła programowe:

W dziale XII - *Walka sił rewolucyjnych i narodowowyzwoleńczych przeciw reakcji. Ziemia polskie pod zaborem - 1915-1848*;
w temacie 2, s. 10: "Interwencja »Świętego Przymierza«. Walka o niepodległość Grecji";
w temacie 5, s. 11: "Współpraca rewolucyjnych ośrodków emigracji polskiej z międzynarodowymi organizacjami rewolucyjnymi. Życie umysłowe na emigracji";
w temacie 8, s. 11: "Wyprawa J. Zaliwskiego".

W dziale XIII - *Rozwój kapitalizmu przemysłowego w połowie XIX w.*,
w temacie 2, s. 11:
"Powstanie w Lyonie. Powstanie tkaczy śląskich".

W dziale VI - *Upadek II Cesarstwa - Komuna Paryska*, s. 13 - cały temat.

W dziale VII - *Świat na przełomie XIX i XX w.*, w temacie 1, s. 13:
"Przeobrażenia i postęp techniczny w rolnictwie".

W dziale VIII - *Ziemia polskie w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, w temacie 4, s. 14:
"Spory między tzw. szkołą krakowską i warszawską. Rozwój literatury polskiej i jej rola w społecznym i politycznym życiu narodu. Młoda Polska".

W dziale XI - *Pierwsza wojna światowa*, temat 3, s. 15: "Przebieg głównych działań wojennych w okresie 1914-1917".

W dziale XIII - *Sprawa polska w czasie I wojny światowej*, w temacie 1, s. 16: "Działalność zwolenników orientacji prorosyjskiej i procentralnej".

W dziale XVIII - *Rzeczpospolita w latach 1926-1939*, temat 3, s. 18: "Polityka wewnętrzna sanacji w latach 1935-1939".

KLASA III

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe.

W dziale XVII - *Świat w latach 1929-1939*, w temacie 3, s. 17: "Wojna domowa w Hiszpanii".

Zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 31 lipca 1984 r., nr OP 23-4133-12/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku 1987/88 w klasie II.

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale I-*Średniowiecze*, w temacie 3, s. 4: "... drabina feudalna - specyfika feudalizmu zachodnioeuropejskiego... organizacja miasta przed-i polokacyjnego".

W dziale II-*Europa i Polska u progu czasów nowożytnych*, w temacie 1, s. 4: "Ludy Ameryki, Afryki i Azji przed odkryciami geograficznymi"; w temacie 3, s. 4: "Rywalizacja szlachty z mieszczaństwem... Osiągnięcia gospodarcze Polski złotego wieku"; w temacie 4, s. 4: "... walny, sejm elekcyjny. Artykuły henrykowskie i pacta conventa".

W dziale IV-*Reformacja i kontrreformacja w Europie i w Polsce*, s. 5: "Działalność humanistów... Walki społeczne i religijne w Europie".

W dziale V-*Kryzys Rzeczypospolitej szlacheckiej w II połowie XVII i XVIII wieku*, s. 5: "Charakterystyka oligarchii magnackiej".

W dziale VII-*Załamanie się porządku feudalnego w Europie Zachodniej*, w temacie 3, s. 5: "Rewolucja w Niderlandach - 1567 r. Niepodległość Holandii".

W dziale VIII-*Oświecenie w Europie*, s. 5: "Encyklopedyści we Francji".

W dziale IX-*Upadek Rzeczypospolitej szlacheckiej*, w temacie 1, s. 5: "Reformy sejmu konwokacyjnego 1764 r."; w temacie 4, s. 6: "Spór o przyczyny upadku Rzeczypospolitej szlacheckiej".

W dziale XI-*Walka narodu polskiego o niepodległość i sprawiedliwość społeczną*, w temacie 3, s. 6: "Początki rozwoju przemysłu. Rozwój szkolnictwa. Sytuacja w pozostałych zaborach".

W dziale XIII-*Sytuacja międzynarodowa i przemiany społeczno-gospodarcze na świecie w II połowie XIX i na początku XX wieku*, w temacie 1, s. 6: "Rozpad sojuszu mocarstw rozbiorowych"; w temacie 3, s. 7: "Koncentracja i centralizacja produkcji i kapitału".

W dziale XIV - *Sytuacja narodu polskiego w drugiej połowie XIX w. i na początku XX w.*, w temacie 3, s. 7: "Zmierzch romantyzmu".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z historii współczesnej*, w temacie 2, s. 10: "CENTO, SEATO";
w temacie 3, s. 10: "... nowa zimna wojna lat osiemdziesiątych".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące tematy i hasła programowe:

W dziale I - *Średniowiecze*, temat 3, s. 4: "Wies służebna i jej życie codzienne, metody gospodarowania, dwupółowka, trójpółowka. Kolonizacja, samorząd wiejski. Gród, podgrodzie, miasto /omówić na przykładzie własnego regionu/, topografia, architektura, ludność, organizacja miasta. Rzemiosło - cechy, handel - gildie. Życie codzienne mieszczan, przywileje miejskie: lokacyjny, przymus drożny, prawo składu".

W dziale II - *Europa i Polska u progu czasów nowożytnych*, w temacie 1, s. 4: "Rola wymiany towarowej w życiu społecznym i gospodarczym. Ludy Ameryki, Afryki i Azji przed odkryciami geograficznymi".

W dziale IV - *Reformacja i kontrreformacja w Europie i Polsce*, s. 5: "Rola soboru trydenckiego w odnowie Kościoła, Inkwizycja, indeks ksiąg zakazanych, jezuiti".

W dziale VII - *Załamanie się porządku feudalnego w Europie Zachodniej*, temat 1, s. 5: "Monarchia absolutna i parlamentarna";
w temacie 3, s. 5: "Rewolucja w Anglii".

W dziale XIII - *Sytuacja międzynarodowa i przemiany społeczno-gospodarcze na świecie w II połowie XIX i na początku XX wieku*, temat 1, s. 6: "Sytuacja międzynarodowa".

W dziale XV - *Pierwsza wojna światowa*, temat 1, s. 7: "Charakterystyka działań wojennych".

W dziale XVI - *Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa. Zakończenie I wojny światowej. ZSRR w okresie międzywojennym*, temat 4, s. 8: "Agresja Włoch w Abisynii. Wojna domowa w Hiszpanii";
w temacie 5, s. 8: "Monopole ponadnarodowe. Przepływ kapitałów. Dysproporcje w rozwoju gospodarczym świata".

W dziale XVII - *Odbudowa państwa polskiego. Rzeczpospolita w okresie międzywojennym*, temat 4, s. 9: "Kierunki artystyczne w sztukach plastycznych, muzyce i literaturze polskiej. Odbudowa i rozbudowa oświaty i szkolnictwa w II Rzeczypospolitej".

Wybrane zagadnienia z historii współczesnej:

W dziale I - *Świat po II wojnie światowej*, temat 2, s. 10: "Problemy współczesnego świata", temat 4, s. 10: "Przemiany gospodarcze w świecie po II wojnie światowej" oraz temat 5, s. 10: "Przemiany społeczne we współczesnym świecie".

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 8 lipca 1986 r., nr OP23-4120-45/86, do realizacji od roku szkolnego 1988/89 w klasie III liceum ogólnokształcącego, od roku szkolnego 1989/90 w klasie IV liceum ogólnokształcącego i liceum zawodowego 4-letniego oraz technikum, od roku szkolnego 1990/91 w klasie V technikum i liceum zawodowego 5-letniego, od roku szkolnego 1991/92 w klasie III technikum na podbudowie ZSZ.

Skreśla się następujące hasła programowe:

Rozdział 1 - Człowiek w społeczeństwie:

- s. 6, pkt 1.6. "Respektowanie i akceptacja treści świadomości społecznej".

Rozdział 2 - Polityka i mechanizmy życia politycznego w społeczeństwie:

- s. 9, pkt 2.1.5. "Reprezentanci polityczni jako odwzorowujący cechy socjologiczne zbiorowości społecznych oraz strukturę interesów grup społecznych i ich organizacji".
- s. 10, pkt 2.2.1.2. "Mechanizmy rekrutacji i rządzenia".
- s. 10, pkt 2.2.1.4. "Funkcjonalne i dysfunkcjonalne przejawy działalności opozycji w wybranych systemach politycznych".
- s. 11, pkt 2.2.2.6. "Mentalność polityczna i charakter narodowy".
- s. 12, pkt 2.3.3. "Praworządność /... za pomocą sankcji negatywnych i pozytywnych... /środki językowe i pozajęzykowe, ...upowszechnianie stereotypów, autonomizacja przez socjalizację, kształtowanie kodu języka politycznego".

Ogranicza się zakres treściowy następujących haseł programowych:

Rozdział 1 - Człowiek w społeczeństwie

Sformułowanie na s. 4, pkt 1.1. "Analiza dyscyplin naukowych według schematu: przedmiot - metoda - zadania /filozofia, psychologia.../" otrzymuje brzmienie: "Analiza dyscyplin społecznych według schematu: przedmiot - metoda - zadania /np. filozofia, psychologia.../".

Sformułowanie na s. 5, pkt 1.4. "Społeczeństwo jako całość, system zbiorowości o różnych typach więzi" otrzymuje brzmienie:

"Społeczeństwo jako system zbiorowości o różnych typach więzi".

Sformułowanie na s. 6, pkt 1.5. "Kontekst obiektywny i subiektywny praktyki społecznej" otrzymuje brzmienie: "Obiektywny i subiektywny charakter praktyki społecznej".

Sformułowanie na s. 6, pkt 1.6. "Typy praktyki a formy świadomości społecznej i ich zależność funkcjonalna. Pojęcie doświadczenia społecznego i systemu reguł w ramach typu praktyki" otrzymuje brzmienie: "Praktyka a formy świadomości społecznej. Doświadczenie społeczne i system reguł społecznych".

Sformułowanie na s. 6, pkt 1.6. po zdaniu "Podział pracy w nauce..." otrzymuje następujące brzmienie:

"Rola nauki we współczesnej epoce.

Formy świadomości zmistyfikowanej /symbol, stereotyp, mit/.

Pojęcie ideologii i światopoglądu. Ideologia a polityka. Ideologia a światopogląd. Światopogląd a nauka. Rodzaje światopoglądu. Specyficzne cechy świadomości narodowej".

Sformułowanie na s. 7, pkt 1.7. "Niemarksistowskie koncepcje procesu społecznego /cykliczne, stacjonarne, progresywne, regresywne/" otrzymuje brzmienie: "Niemarksistowskie koncepcje procesu społecznego /wybrane/".

Rozdział 2-*Polityka i mechanizmy życia politycznego w społeczeństwie.*

Sformułowanie na s. 7, pkt 2.1.2. "Działania polityczne a inne rodzaje działań społecznych" przenosi się do pkt 2.1.1. jako zdanie końcowe.

Sformułowanie na s. 8, pkt 2.1.2. "Mechanizmy ujawniania potrzeb jako płaszczyzny..." otrzymuje brzmienie: "Mechanizmy ujawniania potrzeb jako wyraz..."

Sformułowanie na s. 8, pkt 2.1.2. "System konsultacji społecznych..." otrzymuje brzmienie: "Instytucje i system konsultacji społecznych..."

Sformułowanie na s. 8, pkt 2.1.3. "Normy reglamentujące..." otrzymuje brzmienie: "Normy regulujące..."

Sformułowanie na s. 9, pkt 2.1.4. "Techniki oddziaływania politycznego... Determinanty kształtowania się preferencji ośrodka decyzyjnego" otrzymuje brzmienie: "Sposoby oddziaływania politycznego... Czynniki kształtujące preferencje ośrodka decyzyjnego".

Sformułowanie na s. 10, pkt 2.2.1.3. "Współczesna rola Kościoła i ruchów religijnych..." otrzymuje brzmienie: "Współczesna rola Kościołów i ruchów religijnych..."

Sformułowanie na s. 12, pkt 2.3.2. "Kooperacja jako metoda..." otrzymuje brzmienie: "Współdziałanie jako metoda..."

Sformułowanie na s. 13, pkt 2.3.4. "Społeczno-polityczne warunki dyskursu władzy i społeczeństwa" otrzymuje brzmienie: "Społeczno-polityczne warunki dialogu władzy i społeczeństwa".

W związku z dokonującymi się zmianami w życiu gospodarczym kraju dotychczasowy zapis pkt 2.4. "Polityczne problemy sterowania gospodarką" mógł mieć jedynie charakter bardzo ogólny, ramowy. Obecnie, w chwili przeprowadzania weryfikacji treści, wiedza na ten temat pozwala już na uszczegółowienie poszczególnych haseł programowych dotyczących problemów gospodarczych kraju .

s. 13-14, pkt 2.4, otrzymuje następujące brzmienie:

2.4. "Polityczne problemy sterowania gospodarką w socjalizmie".

2.4.1. "Zarządzanie i planowanie gospodarcze.

Scentralizowane i zdecentralizowane zarządzanie gospodarką socjalistyczną. Rola scentralizowanego zarządzania gospodarką w procesie uprzemysłowienia. Przyczyny zmian w zarządzaniu i planowaniu gospodarki socjalistycznej w latach osiemdziesiątych w krajach socjalistycznych. Procesy spontaniczne i planowe w społeczeństwie gospodarującym. Plany społeczno-gospodarcze jako sposób organizowania społeczeństwa wokół celów zbiorowych. Główne założenia II etapu reformy gospodarczej PRL"

2.4.2. "Gospodarka jako struktura techniczna i struktura społeczna.

Gospodarka jako system podziału pracy /np. rolnictwo, przemysł, usługi według rodzajów/ i system ról społecznych. Różnice interesów w gospodarce w mikro- i makroskali. Sposoby kojarzenia interesów przedsiębiorstwa z interesami gospodarki na tle efektywności gospodarowania. Sprzeczności interesów ekonomicznych między różnymi grupami ludności i ich źródła".

2.4.3. "Wzory człowieka gospodarującego.

Człowiek gospodarujący w warunkach gospodarki planowej.

Model człowieka gospodarującego w gospodarce kapitalistycznej.

Człowiek gospodarujący w warunkach społecznej własności środków produkcji - dotychczasowe doświadczenia wynikające z roli planu centralnego i wymogów gospodarki towarowo-pieniężnej. Pojęcie człowieka gospodarującego w doktrynie społecznej Kościoła katolickiego.

Gospodarność i efektywność w świadomości potocznej Polaków".

2.4.4. "Główne gospodarcze dylematy rozwojowe Polski do roku 2000 .

Lata osiemdziesiąte w gospodarce Polski jako okres przezwycięzania skutków kryzysu społeczno-politycznego i gospodarczego, odbudowy /zwiększania/ poziomu produkcji i opieki nad uboższymi warstwami ludności w warunkach inflacji. Potrzeba technicznej modernizacji gospodarki polskiej. Konieczność działań ekonomicznych, administracyjnych i technicznych, zapewniających oszczędne gospodarowanie energią i materiałami oraz innymi środkami pracy i konsumpcji. Zadłużenie Polski wobec zagranicy i sposoby jego spłaty. Rola RWPG, rynku radzieckiego i współpracy naukowo-technicznej z ZSRR. Cele gospodarcze i sposoby ich osiągnięcia do roku 2000 w dokumentach programowych PZPR".

2.4.5. "Funkcje gospodarcze i socjalne państwa.

Funkcje gospodarcze i socjalne państwa w różnych modelach gospodarowania w socjalizmie. II etap reformy gospodarczej i rola interwencyjnego państwa w zarządzaniu gospodarką. Plany społeczno-gospodarcze jako kierunkowe wytyczne dla podmiotów gospodarczych. Państwo opiekuńcze i społeczeństwo opiekuńcze. Nowe koncepcje zadań państwa w socjalnej opiece obywateli. Koordynacyjne funkcje państwa wobec różnych podmiotów gospodarczych i różnych form własności. Nierówności społeczne i rola państwa w ich redukowaniu".

2.4.6. "Państwo a cele systemu społecznego i gospodarczego.

Interes ogólny a interesy grupowe klas i warstw społecznych /poszczególnych grup producentów, grup etnicznych i innych/. Mediacyjne funkcje instytucji państwa. Aktualne dylematy państwa opiekuńczego".

- s. 14, zmieniona zostaje kolejność poszczególnych punktów; dotychczasową numerację pkt 2.5.1. otrzymuje pkt 2.5.2. i odwrotnie.

Sformułowanie na s. 14, w nowym pkt 2.5.1. "Problemy polityczne i militarne w stosunkach Wschód-Zachód" otrzymuje następujące brzmienie: "Problemy gospodarcze, polityczne i militarne w stosunkach Wschód-Zachód".

Jako zdanie końcowe dopisuje się następujące sformułowanie: "Globalne problemy współczesnej ludzkości".

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 8 lipca 1986 r., nr OP23-4133-16/86, do realizacji od roku szkolnego 1988/89 w klasie III.

Skreśla się następujące hasła programowe:

- s. 5, pkt 1.1.3. "Społeczny podział pracy" /cały pkt/.
- s. 6, pkt 1.2.2. "Leninowska definicja klasy społecznej. Warstwa społeczna. Struktura społeczna: klasowo-warstwowa, zawodowa, demograficzna, etniczna, wyznaniowa".
- s. 6, pkt 1.3.2. "Cechy świadomości społecznej... humanizm itp."
- s. 7, pkt 1.4.3. "Rewolucja społeczna..." /cały pkt/.
- s. 7-8, pkt 1.5.1. "Imperialistyczne stadium kapitalizmu. Obiektywna prawidłowość /.../ zacofania po drugiej".
- s. 8, pkt 1.5.3. "... interesów kapitału /.../ tej sprzeczności".
- s. 8-9, cały pkt 2.1 i pkt 2.2., które otrzymują nowe brzmienie i zmienioną numerację /patrz: Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych/.
- s. 9, pkt 2.3. "Historyczna i społeczna młodość klasy".
- s. 10, pkt 2.4. "Walka klasy robotniczej we współczesnych państwach kapitalistycznych" /tylko tytuł pkt/.
- s. 10, pkt 2.4.2. "Cele i sposoby walki burżuazji z klasą robotniczą" /cały pkt/.
- s. 10-11, pkt 2.5.1. "Społeczeństwo socjalistyczne jako społeczeństwo klasowe" /cały pkt/.
- s. 11, cały pkt 2.6.1., który otrzymuje nowe brzmienie i zmienioną numerację /patrz: Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych/.
- s. 12, cały pkt 2.6.3. i 2.6.4., który otrzymuje nowe brzmienie i zmienioną numerację /patrz: Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych/.
- s. 14, pkt 2.7.3. "Inteligencja jako siła niejednorodna /.../ patriotycznej i prosocjalistycznej".
- s. 16, pkt 3.1.1. "Socjalizm jako pierwsza faza..." /cały pkt/.
- s. 21, pkt 3.2.3. "Różnica między okresem przejściowym, okresem

budowy podstaw socjalizmu i okresem rozwiniętego socjalizmu.

Przemiany w stosunkach własnościowych¹.

- s. 21, pkt 3.3.2. "Zniesienie państwa"/cały pkt/.
- s. 23, pkt 3.4.1.2. "Koszty funkcjonowania PZPR jako /.../ zjawisk i zapobiegania im¹."
- s. 23, pkt 3.4.1.2. "w świetle dokumentów IX i X Zjazdu PZPR¹."

Przenosi się do treści fakultatywnych / nieobowiązkowych / następujące hasła programowe:

- s. 5, pkt 1.1. "Podstawy życia społecznego"/cały pkt/.
- s. 7, pkt 1.3.3. "Istota religii"/cały pkt/.
- s. 8, pkt 1.5.2. "Marksistowsko-leninowska teoria procesu rewolucyjnego¹."
- s. 11-12, pkt 2.6.2. "Ideologiczne i polityczne konsekwencje..." /cały pkt/.
- s. 13, pkt 2.6.6. "Trudności i bariery rozwijania aktywności ..." /cały pkt/.
- s. 13-14, pkt 2.7.2. "Współwystępowanie tendencji na rzecz /.../ pozycji przemysłowej klasy robotniczej¹."
- s. 19, pkt 3.1.4.1. "Rodzaje sprzeczności społecznych"/cały pkt/.
W związku z powyższymi zmianami cały pkt 3.1.4. ma charakter treści fakultatywnych.
- s. 22, pkt 3.3.3. "Funkcje państwa"/cały pkt/.
- s. 23, pkt 3.4.1.2. "Doskonalenie przewodniej roli partii"/cały pkt/.
- s. 28, pkt 3.7.2.1. "Wzorce anachroniczne /reliktowe/: szlacheckie, burżuazyjne, romantyczno-powstańc¹owe¹."
- s. 28, pkt 3.7.2.3. "Urzeczywistnianie wartości ideowo-moralnych"/cały pkt/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- s. 6, pkt 1.3.1. - po ostatnim zdaniu dodaje się następujące sformułowanie: "Inne koncepcje genezy świadomości społecznej", które również ma charakter treści nieobowiązkowych.
- s. 7, z pkt 1.4.2. "Pojęcie formacji społeczno-ekonomicznej" tworzy się nowy pkt 1.4.3.
- s. 7, nowy pkt 1.4.2. otrzymuje następujące brzmienie: "Rewolu-

cyjne i ewolucyjne sposoby przechodzenia do wyższych etapów rozwoju społecznego. Istota procesu ewolucyjnego i rewolucyjnego. Typy rewolucji. Rewolucja burżuazyjna a socjalistyczna. Kontrrewolucja i jej cele".

- s. 7, pkt 1.5.1.-sformułowanie: "Cechy kapitalistycznego sposobu produkcji - prywatna własność środków produkcji..." otrzymuje następujące brzmienie: "Cechy kapitalistycznego sposobu produkcji - dominująca forma prywatnej własności środków produkcji...".
- s. 8, pkt 1.5.2.-sformułowanie: "Powstawanie państw socjalistycznych" otrzymuje następujące brzmienie: "Proces powstawania państw socjalistycznych". Jako zdanie końcowe dopisuje się następujące sformułowanie: "Zróżnicowane warunki i drogi rozwoju państw socjalistycznych".
- s. 8-9; pkt 2.1. otrzymuje następujące brzmienie:
2.1."Etapy i formy organizowania się klasy robotniczej"
2.1.1."Etapy organizowania się klasy robotniczej. Historyczna misja klasy robotniczej według K. Marksa. Partia proletariatu jako wyższa forma organizacji klasy robotniczej i podstawa samodzielnej i rewolucyjnej roli w życiu politycznym społeczeństwa.
Internacjonalizm w klasowej świadomości i klasowej polityce robotników, międzynarodowa solidarność ludzi pracy. Sens marksowskiego hasła »Proletariusze wszystkich krajów łączcie się«".
- s. 10 z pkt 2.4.1. "Zróżnicowane położenie klasy robotniczej..." tworzy się nowy pkt 2.1.2.
- s. 9-10 z pkt 2.3: "Rodowód społeczny polskiej klasy robotniczej i polskiego ruchu robotniczego" tworzy się nowy pkt 2.1.3.
- s. 10-11 z pkt 2.5. "Rozwój klasy robotniczej w społeczeństwie socjalistycznym" tworzy się nowy pkt 2.2 o następującym brzmieniu: "Rozwój klasy robotniczej w społeczeństwie socjalistycznym w PRL".
- s. 11 z pkt 2.5.2. "Procesy zachodzące wewnątrz klasy robotniczej..." tworzy się nowy pkt 2.2.1.
Sformułowanie: "Odływ z klasy robotniczej jej aktywu. Pozytywne i negatywne skutki tego procesu" otrzymuje następujące brzmienie: "Odpiływ z klasy robotniczej jej aktywu

do kierowania życiem politycznym i gospodarczym - pozytywne i negatywne skutki tego procesu".

- s. 11 z pkt 2.6. "Klasa robotnicza jako podstawowa siła społeczeństwa socjalistycznego" tworzy się nowy pkt 2.2.2.o następującym brzmieniu: "Klasa robotnicza jako podstawowa siła społeczeństwa. Osiągnięcie dominującej roli klasy robotniczej w wyniku rewolucji socjalistycznej, odbudowy i uprzemysłowienia kraju. Rozbudowa organizacji klasy robotniczej - partii, związków zawodowych, organizacji społecznych. Robotnicza kontrola nad aparatem państwa, gospodarką i innymi dziedzinami życia społecznego.

Znaczenie produkcyjnej działalności klasy robotniczej dla zaspokojenia materialnych potrzeb i rozwoju społeczeństwa. Ekonomiczne i polityczne znaczenie klasy robotniczej w wiodących działach gospodarki. Problem władania ekonomicznego nad produkcją w skali mikro- i makroregionalnej. Interesy partykularne a odpowiedzialność za gospodarkę narodową.

Awans kulturalny klasy robotniczej w socjalizmie.

Wzrost wykształcenia i udziału w kulturze narodowej".

- s. 11-12 z pkt 2.6.2. "Ideologiczne i polityczne konsekwencje dezintegracji..." tworzy się nowy pkt 2.2.3.
- s. 12-13, pkt 2.6.5. "Przesłanki przewodniej roli klasy robotniczej..." tworzy się pkt 2.2.4., a z pkt 2.6.6. "Trudności i bariery rozwijania..." nowy pkt 2.2.5.
- s. 13-14 z pkt 2.7. "Klasa robotnicza w strukturze społeczeństwa PRL" tworzy się nowy pkt 2.3. Zmienia się również odpowiednio numeracja pkt 2.7.1.- 2.7.4. na nowe pkt 2.3.1.- 2.3.4.
- s. 14, w nowym pkt 2.3.3. "Więź klasy robotniczej z inteligencją" po ostatnim zdaniu dopisuje się następujące sformułowania o charakterze fakultatywnym: "Inteligencja jako siła niejednorodna i niesamodzielna pod względem ideologicznym i politycznym. Niezbędność inteligencji w każdej klasie społecznej oraz jej działalność w interesie tej klasy" oraz jako treści obligatoryjne: "Tradycje więzi klasy robotniczej z inteligencją w walce o postęp społeczny i w budowie socjalizmu".
- s. 14-15, w nowym pkt 2.3.4./dotychczasowy pkt 2.7.4./sformułowanie: "Klasa robotnicza a pozostałe grupy i warstwy społecz-

ne" otrzymuje następujące brzmienie: "Klasa robotnicza a warstwy drobnych wytwórców".

- s. 15-16 z pkt 2.8. "Zakład pracy jako środowisko..." tworzy się nowy pkt 2.4. Zmieniają się również odpowiednio numery pkt 2.8.1 - 2.8.4. na nowe - pkt 2.4.1.- 2.4.3.
- s. 15, w nowym pkt 2.4.1: "Rola zakładów pracy..." po ostatnim zdaniu dodaje się następujące sformułowanie: "System brygadowy".
- s. 16, nowy pkt 2.4.3./dotychczasowy pkt 2.8.3. po zdaniu: "Zasady współżycia społecznego w środowisku zakładowym" otrzymuje następujące brzmienie: "Brygada jako mała grupa społeczna. Moralne reguły i wartości uznawane w grupie. Mikrostruktura grupy. Rola przywódców formalnych i nieformalnych. Rola organizacji młodzieżowej i związkowej".
- s. 16, pkt 3. "Budowa społeczeństwa socjalistycznego" otrzymuje następujące brzmienie: "Budowa społeczeństwa socjalistycznego w PRL".
W związku ze skreśleniem na s. 16, pkt 3.1.1. odpowiedniej zmiany /pomniejszeniu dotychczasowej numeracji o jeden/ ulega numeracja na s. 16-20.
- s. 18, pkt 3.1.3.4./nowy pkt 3.1.2.4/- sformułowanie: "Tendencje do odradzania /.../ wytwarzających opozycję polityczną" otrzymuje brzmienie następujące: "Tendencje do odradzania /.../ wytwarzających opozycję antyustrojową".
- s. 20, pkt 3.2.1.-sformułowanie: "Uniwersalne cechy socjalistycznego sposobu produkcji" otrzymuje brzmienie: "Cechy socjalistycznego sposobu produkcji".
- s. 21, pkt 3.2.3.-sformułowanie: "Pożądane kierunki przekształceń strukturalnych" otrzymuje brzmienie: "Kierunki przekształceń strukturalnych".
- s. 22-23, pkt 3.3.3.- 3.3.7. otrzymują zmienioną numerację /pomniejszone o jeden/, tj. pkt 3.3.2.- 3.3.6.
- s. 24, pkt 3.4.2.-sformułowanie: "/.../ poszanowanie przedmiotowości" powinno brzmieć: "/.../ poszanowanie podmiotowości ..."

Sformułowanie: "Programy działania ZSL i SD jako wyraz interesów gospodarczych, politycznych i kulturalnych nieproletariackich grup społecznych ludzi pracy w społeczeńs-

twie budującym socjalizm" otrzymuje następujące brzmienie:
"Programy działania ZSL i SD jako wyraz interesów gospo-
darczych, politycznych i kulturalnych grup społecznych
ludzi pracy tworzących ich bazę".

- s. 26, pkt 3.6.5. po ostatnim zdaniu dodano: "Rola cenzury".
- s. 23, pkt 3.7.2.2-sformułowanie: "/.../ praca w miarę oceny
człowieka..." powinno brzmieć: "/.../ praca miarą oceny
człowieka.

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 7 kwietnia 1984 r., nr OP23-4120-9/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego 1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III, od roku szkolnego 1989/90 w klasie IV.

Zespół biologii powołany w celu dokonania doraźnych zmian w programach nauczania "Biologii z higieną i ochroną środowiska" i przedmiotu uzupełniającego "Ochrona i kształtowanie środowiska" kierował się następującymi przesłankami:

- 1/ odciążenie ucznia od nadmiaru obowiązkowej nauki w trudnym okresie adaptacyjnym, np. I kl. LO, ZSZ, przez zmiany układu i redukcję treści programowych;
- 2/ zmniejszenie liczby godzin rzeczywistego czasu nauczania /wydłużenie ferii świątecznych i wcześniejsze zakończenie roku szkolnego/;

Tabela 1. Porównanie liczby godzin przeznaczonych na realizację materiału w liceum ogólnokształcącym

Liczba godzin tygodniowo	Klas I-II-III		Klas IV	
	dotychczasowy przydział	realia	dotychczasowy przydział	realia
1	40	37	34	30
2	80	74	68	62
3	120	110	96	90

- 3/ wprowadzenie korelacji międzyprzedmiotowej i międzyprofilowej;
- 4/ wprowadzenie logicznego i konsekwentnego układu treści;
- 5/ uwzględnienie korekt merytorycznych środowiska naukowego.

A. LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

Profil podstawowy

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

- W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Składniki dziedziczne komórki /s. 6/:
- Ćwiczenie e. - "Wykrywanie kwasów nukleinowych" /s. 6/.
- W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Organizacja przestrzenna komórki oraz wybrane zagadnienia z cytofizjologii /s. 6/:
- Ćwiczenie h. - "Obserwacja mikroskopowa różnych komórek roślinnych i zwierzęcych" /s. 7/.
- W dziale - *Podstawowe okresy życia na Ziemi* /s. 7/:
- Ćwiczenie a. - "Analiza graficznego przedstawienia rozwoju organizmów na Ziemi z uwzględnieniem czasu geologicznego" /s. 7/.
- W dziale - *Prokaryota* /s. 7/:
- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa trwałych preparatów bakterii chorobotwórczych" /s. 7/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych / następujące hasła:

- W dziale - *Podstawy taksonomii* /s. 7/:
- Ćwiczenie a.- "Wprowadzenie w technikę oznaczania roślin i zwierząt na podstawie klucza" /s. 7/.
- W dziale - *Wirusy* /s. 7/:
- Hasło: "Hipotezy dotyczące istoty i pochodzenia wirusów";
  - Ćwiczenie a. - "Analiza struktury różnych wirusów" /s. 7/.
- W dziale - *Eukaryota* - Grzyby /s. 7/:
- Ćwiczenie d. - "Obserwacja przebiegu procesu fermentacji wywoływanego przez drożdże i identyfikacja produktów" /s. 8/;
  - Ćwiczenie e. - "Obserwacja objawów chorób roślin wywołanych przez grzyby" /s. 8/.

W dziale - *Eukaryota* - Porosty /s. 8/:

- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa budowy porostu" /s. 8/.

W dziale - *Eukaryota* - Paprotniki /s. 8/:

- Ćwiczenie e. - "Analiza budowy paprotników kopalnych /na podstawie odlewów, odcisków itp./" /s. 8/.

Dział - *Ogród szkolny* /s. 9/ - wszystkie hasła i ćwiczenia.

W dziale - *Umiejętności* /s. 9/:

- "Przedstawienie hipotez dotyczących istoty i pochodzenia wiatru" /s. 10/;
- "Wykazywanie wielorakiego znaczenia ogrodu i działki pracowniczej" /s. 10/;
- "Projektowanie ogrodu i działki" /s. 10/;
- "Stosowanie zabiegów pielęgnacyjnych związanych z uprawą roślin" /s. 10/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

Zmienia się treść tytułu *Program liceum ogólnokształcącego. Klasy I-IV. Profil podstawowy, humanistyczny, klasyczny i matematyczno-fizyczny* /s. 6/. Uzyskuje on następujące brzmienie:

Program liceum ogólnokształcącego. Klasy I-IV. Profil podstawowy /2 godziny tygodniowo we wszystkich klasach/.

Profile humanistyczny, klasyczny, matematyczno-fizyczny /w klasach I i II 2 godziny tygodniowo, w klasach III, IV 1 godzina tygodniowo/.

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Składniki chemiczne komórki /s. 6/:

- Ćwiczenie d. - "Wykrywanie aminokwasów i białek" /s. 6/ przyjmuje brzmienie: "Wykrywanie białek".

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Organizacja przestrzenna komórek oraz wybrane zagadnienia z cytofizjologii /s. 6/:

- Hasło: "Plastydy, ich powstawanie, zróżnicowanie i funkcje" przyjmuje brzmienie: "Plastydy, zróżnicowanie i funkcje";
- Ćwiczenie e. - "Obserwacja mikroskopowa faz podziału

mitotycznego i mejotycznego" /s. 7/ przyjmuje brzmienie:
"Obserwacja mikroskopowa faz podziału mitotycznego i
analiza ilustracji faz podziału mejotycznego".

W dziale - *Podstawy taksonomii* /s. 7/:

- Hasła: "Zadania taksonomii. Gatunek. Inne jednostki taksonomiczne" /s. 7/ przyjmują brzmienie: "Zadania taksonomii. Współczesny system klasyfikacji organizmów. Gatunek. Inne jednostki taksonomiczne".

W dziale - *Eukaryota* - Zielenice. Brunatnice. Krasnorosty /s. 8/:

- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa rozmnażania się glonów" /s. 8/ przyjmuje brzmienie: "Analiza sposobów rozmnażania glonów".

W dziale - *Eukaryota* - Rośliny nasienne /s. 8/:

- Ćwiczenie j. - "Oznaczanie za pomocą klucza 3-5 gatunków roślin jednoliściennych i dwuliściennych" przyjmuje brzmienie: "Oznaczanie za pomocą klucza 2-3 gatunków roślin jednoliściennych, dwuliściennych".

Zmienia się układ następujących treści programu:

W dziale - *Eukaryota* - Paprotniki /s. 8/:

- Hasło: "Tkanki roślinne";
- Ćwiczenie a. - "Obserwacja mikroskopowa budowy tkanek roślinnych" /s.8/ umieścić po hasło "Główne kierunki ewolucji organowców".

KLASA II

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Eukaryota* - Szkarłupnie /s. 12/:

- Ćwiczenie b. - "Analiza rozwoju zarodkowego szkarłupni" /s. 12/.
- Ryby /s. 12/:
- Ćwiczenie d. - "Analiza danych dotyczących połowów ryb w Polsce i na świecie" /s. 13/.

W dziale - *Umiejętności* /s. 14/:

"Wykazywanie wpływu czynników środowiska na funkcjonowanie organizmu i zdrowie człowieka".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych / następujące hasła:

- W dziale - *Eukaryota* - Pierwotniaki /s. 10/:
- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa budowy skorupki otwornic" /s. 11/.
  - Gąbki /s. 11/:
  - Ćwiczenie a. - "Obserwacja zewnętrznej budowy gąbek" /s. 11/.
  - Pierścienice /s. 11/:
  - Ćwiczenie d. - "Obserwacja budowy pijawki" /s. 11/.
  - Mięczaki /s. 12/:
  - Ćwiczenie c. - "Obserwacja budowy głowonogów" /s. 12/.
  - Płazy /s. 13/:
  - Ćwiczenie a. - "Hodowla żab lub innych płazów oraz obserwacja ich budowy zewnętrznej i czynności życiowych" /s. 13/.

Dział - *Praca w ogrodzie szkolnym* /s. 14/. Wszystkie hasła programowe i ćwiczenia.

- W dziale - *Umiejętności* /s. 14/:
- "Rozpoznawanie wybranych organizmów występujących w glebie i przedstawienie ich znaczenia dla prowadzenia upraw" /s. 15/;
  - "Właściwe stosowanie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin" /s. 15/;
  - "Właściwe prowadzenie upraw wybranych roślin" /s. 15/;
  - "Planowanie i dokumentowanie prac prowadzonych w ogrodzie szkolnym" /s.15/;
  - "Oznaczanie roślin uprawianych w ogrodzie" /s. 15/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- W dziale - *Eukaryota* - Płazińce /s. 11/:
- Ćwiczenie c. - "Obserwacja mikroskopowa wągrów tasiemca" /s. 11/ przyjmuje brzmienie: "Obserwacja wągrów tasiemca";
  - Ćwiczenie d. - "Analiza cyklu rozwojowego różnych tasiemców" /s. 11/ przyjmuje brzmienie: "Analiza cyklu rozwojowego wybranego tasiemca".

- Obłeńce /s. 11/:
- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa mięśnia z larwami włośnia spiralnego" przyjmuje brzmienie "Obserwacja mikroskopowa mięśnia z larwami włośnia spiralnego".
- Stawonogi /s. 12/:
- Ćwiczenie e. - "Obserwacja mikroskopowa narządów gębowych owadów" /s. 12/ przyjmuje brzmienie: "Analiza budowy narządów gębowych owadów".
- Mięczaki /s. 12/:
- Ćwiczenie a. - "Obserwacja budowy zewnętrznej i wewnętrznej ślimaka" /s. 12/ przyjmuje brzmienie: "Obserwacja budowy zewnętrznej i wewnętrznej ślimaka".
- Ryby /s. 12/:
- Hasło: "Znaczenie gospodarcze" /s. 12/ przyjmuje brzmienie: "Znaczenie gospodarcze i ochrona gatunkowa ryb".

Zmienia się układ treści programowych:

Z działu - *Eukaryota - Ssaki* /s. 13/:

- Hasło: "Antropogeneza. Zróżnicowanie gatunku ludzkiego" /s. 13/;
  - Ćwiczenie h. - "Analiza porównawcza budowy człowieka i maipy" /s. 14/;
  - Ćwiczenie i. - "Analiza głównych etapów antropogenezy" /s. 14/ przenosi się do klasy IV po dziale "Podstawowe problemy ewolucji" /s. 120/.
- /Zob. - Orientacyjny przydział godzin/.

Z działu - *Umiejętności* /s. 14/:

- "Przedstawianie głównych etapów antropogenezy /s. 14/ oraz "Charakteryzowanie budowy funkcji układów człowieka" /s. 14/ przenosi się do klasy IV do działu *Umiejętności* /s. 20-21/.

Dział - *Ekologia i ochrona środowiska:*

- Ćwiczenia /s. 16-17/ oraz odpowiadające im umiejętności realizowane dotychczas w klasie III przenosi się do klasy II po realizacji działu *Zasadnicze szczeble rozwoju strunowców* /s. 12-14/./Zob. Orientacyjny przydział godzin/.

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Potrzeby pokarmowe i sposoby odżywiania się organizmów /s. 16/:

- Ćwiczenie i. - "Opracowywanie jadospisów zgodnie z zasadami racjonalnego odżywiania się" /s. 15/.

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Transport substancji i płyny ustrojowe /s. 16/:

- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa krążenia krwi u płazów" /s. 16/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych / następujące hasła:

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Oddychanie jako proces kataboliczny /s. 15/:

- Ćwiczenie c. - "Badanie wpływu różnych czynników na przebieg procesu oddychania u roślin" /s. 15/;
- Ćwiczenie d. - "Badania wykazujące wymianę gazową u zwierząt" /s. 15/.

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Rozmnażanie i rozwój organizmów /s. 16/:

- Hasła: "Regulacja poczęć. Czynniki szkodliwe dla płodu. Higiena ciąży" /s. 16/.

W dziale - *Ekologia i ochrona środowiska* - Przyrodnicze podstawy kształtowania środowiska /s. 16/:

- Ćwiczenie f. - "Obserwacja zależności występujących między roślinami i owadami" /s. 17/;
- Ćwiczenie g. - "Obserwacja sukcesji pierwotniaków /lub grzybów/ w warunkach hodowlanych" /s. 17/;
- Ćwiczenie h. - "Analiza cykliw biogeochemicznych" /s. 17/.

W dziale - *Ekologia i ochrona środowiska* - Organizacja ochrony środowiska w PRL /s. 17/:

- Ćwiczenie c. - "Analiza map głodu na świecie oraz przyczyn jego powstawania" /s. 17/.

W dziale - *Umiejętności* /s. 18/:

- "Charakteryzowanie różnych metod regulacji poczęć u

człowieka" /s. 18/;

- "... i wskazywanie czynników szkodliwych dla płodu" /s. 18/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

W dziale *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Regulacja i koordynacja procesów życiowych /s. 16/:

- Ćwiczenie b. - "Analiza budowy narządów zmysłów człowieka" /s. 16/ przyjmuje brzmienie: "Analiza budowy wybranych narządów zmysłów człowieka".

W dziale *Rozmieszczenie roślin naziemnych i zwierząt kręgowych na Ziemi* /s. 18/:

- Hasło: "Czynniki wywierające wpływ na rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi /historyczne, ekologiczne, antropogenne/" /s. 18/ przyjmuje brzmienie: "Czynniki wywierające wpływ na rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi /historyczne, ekologiczne, antropogeniczne, biogenetyczne/";
- Hasło: "Historia oraz stan szaty roślinnej i świata zwierzęcego Polski" /s. 18/ przyjmuje brzmienie: "Szata roślinna i świat zwierzęcy Polski";
- Hasło: "Krainy fitogeograficzne" /s. 18/ przyjmuje brzmienie: "Państwa roślinne";
- Hasło: "Charakterystyka flory wybranych krain fitogeograficznych z uwzględnieniem roślin użytkowych" /s. 18/ przyjmuje brzmienie: "Charakterystyka flory wybranych państw roślinnych z uwzględnieniem roślin użytkowych";
- Ćwiczenie a. - "Przegląd krain fitogeograficznych" /s. 18/ przyjmuje brzmienie: "Przegląd państw roślinnych".

W dziale *Umiejętności* /s. 18/:

- "Charakteryzowanie krain fitogeograficznych oraz zoogeograficznych i wykazywanie charakterystycznych dla nich gatunków" /s. 19/ przyjmuje brzmienie: "Charakteryzowanie państw roślinnych oraz krain zoogeograficznych i wykazywanie charakterystycznych dla nich gatunków".

Zmienia się układ treści programowych:

Dział - *Ekologia i ochrona środowiska* - Przyrodnicze podstawy kształtowania środowiska. Organizacja ochrony środowiska w PRL /s. 16-17/ z klasy III przenosi się do klasy II po realizacji działu - *Zasadnicze szczeble rozwoju strunowców* /s. 12-14/.

Z działu - *Umiejętności* /s. 18/ przenosi się z klasy III do klasy II:

- "Charakteryzowanie populacji, biocenozy, ekosystemu, biosfery i wyróżnianie ich elementów" /s. 19/;
- "Charakteryzowanie struktury przestrzennej, zagęszczenia i struktury wiekowej populacji" /s. 19/;
- "Wskazywanie tolerancji wybranych organizmów na różne czynniki" /s. 19/;
- "Analizowanie danych dotyczących stanu zasobów przyrody w Polsce i sposobów racjonalnego nimi gospodarowania" /s. 19/;
- "Przestrzeganie podstawowych przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska w Polsce i na świecie" /s. 19/;
- "Analizowanie stanu środowiska przyrodniczego we własnym regionie" /s. 19/;
- "Praktyczne przestrzeganie zasad ochrony środowiska i projektowanie działań w tym zakresie we własnym regionie" /s. 19/.

KLASA IV

Skreśla się następujące hasła programowe

Dział - *Rodzina w życiu człowieka* - wszystkie hasła wraz z ćwiczeniami /s. 20/.

W dziale - *Umiejętności* /s. 20/:

- "Przedstawienie problemów związanych z rozpoczęciem życia seksualnego, pierwszą ciążą" /s. 21/;
- "Określanie kryteriów dojrzałości do założenia rodziny" /s. 21/;
- "Charakteryzowanie przygotowań do narodzin dziecka" /s. 21/;
- "Przedstawianie zadań związanych z opieką nad człowiekiem starym, niepełnosprawnym" /s. 21/;

- "Wykazywanie roli rodziny w kształtowaniu prawidłowych postaw i zachowań zdrowotnych" /s. 21/;
- "Wykazywanie pozytywnych i negatywnych wpływów współczesnej cywilizacji na zdrowie człowieka" /s. 21/;
- "Wyjaśnienie przyczyn występowania chorób zakaźnych, społecznych i tzw. cywilizacyjnych, nałogów i uzależnień, z uwzględnieniem sposobów zapobiegania im" /s. 21/;
- "Przedstawienie własnych okresowych planów pracy ucznia, z uwzględnieniem zasad higieny i ergonomii" /s. 21/.

Profil humanistyczny, klasyczny,
matematyczno-fizyczny

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

- W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Organizacja przestrzen-
na komórki... /s. 6/:
- Ćwiczenie h. - "Obserwacja mikroskopowa różnych komórek roślinnych i zwierzęcych" /s. 7/.

Dział - *Podstawowe okresy życia na Ziemi* wraz z ćwiczeniami /s. 7/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następu-
jące hasła:

W dziale - *Podstawy taksonomii* /s. 7/:

- Ćwiczenie a. - "Wprowadzanie w technikę oznaczania roślin lub zwierząt na podstawie klucza" /s. 7/.

W dziale - *Wirusy* /s. 7/:

- Hasło: "Hipotezy dotyczące istoty i pochodzenia wirusów";
- Ćwiczenie a. - "Analiza struktury różnych wirusów" /s. 7/.

W dziale - *Eukaryota* - Grzyby /s. 7/:

- Ćwiczenie e. - "Obserwacja objawów chorób roślin wywoływanych przez grzyby" /s. 8/.

Dział - *Ogórd szkolny* /s. 9/:

- Wszystkie hasła wraz z ćwiczeniami przenosi się do treści fakultatywnych /zob. Uwagi o realizacji materiału/.

W dziale - *Umiejętności* /s. 10/:

- "Przedstawianie hipotez dotyczących istoty i pochodzenia wirusów";
- "Wykazywanie wielorakiego znaczenia ogrodu i działki pracowniczej";
- "Projektowanie ogrodu i działki";
- "Stosowanie zabiegów pielęgnacyjnych związanych z uprawą wybranych roślin".

Zmienia się zakres treściowy hasła programowego:

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Organizacja przestrzeni na komórki ... /s. 6/:

- Ćwiczenie e. - "Obserwacja mikroskopowa faz podziału mitotycznego i mejotycznego" /s. 7/ przyjmuje brzmienie: "Obserwacja mikroskopowa faz podziału mitotycznego i analiza ilustracji faz podziału mejotycznego".

W dziale - *Podstawy taksonomii* /s. 7/:

- Hasło: "Zadania taksonomii. Gatunek. Inne jednostki taksonomiczne" przyjmuje brzmienie: "Zadania taksonomii. Współczesny system klasyfikacji organizmów. Gatunek. Inne jednostki taksonomiczne".

W dziale - *Eukaryota* - Rośliny /s. 8/:

- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa rozmnażania się glonów" przyjmuje brzmienie: "Analiza sposobów rozmnażania się glonów".
  - Rośliny nasienne /s. 8/:
- Ćwiczenie j. - "... za pomocą klucza 3-5 gatunków..." /s. 9/ przyjmuje brzmienie: "Oznaczanie za pomocą klucza 2-3 gatunków roślin jednoliściennych i dwuliściennych".

Zmienia się układ następujących treści programu:

2 działu - *Eukaryota* - Paprotniki /s. 8/:

- Hasło: "Tkanki roślinne" łącznie z ćwiczeniem a. - "Obserwacja mikroskopowa budowy tkanek roślinnych" przenosi się do realizacji po hasle "Główne kierunki ewolucji organowców" /s. 8, przed działem *Eukaryota* - Mszaki/.
Zob. Uwagi o realizacji materiału.

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Eukaryota* - Płazińce /s. 11/:

- Ćwiczenie b. - "... mikroskopowa...".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych / następujące hasła:

W dziale - *Eukaryota* - Obłonie /s. 11/:

- Ćwiczenie b. - "... mikroskopowa...".
- Pierścienice /s. 11/:
- Ćwiczenie d. - "Obserwacja budowy pijawki".
- Mięczaki /s. 12/:
- Ćwiczenie a. - "... i wewnętrznej...".
- Płazy /s. 13/:
- Ćwiczenie a. - "Hodowla żab lub innych płazów oraz obserwacja ich budowy zewnętrznej i czynności życiowych".

Dział - *Praca w ogrodzie szkolnym* /s. 14/:

- Wszystkie hasła i ćwiczenia /s. 14/ oraz odpowiadające im umiejętności /s. 14-15/ przenosi się do treści fakultatywnych /zob. *Uwagi o realizacji materiału*/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

W dziale - *Eukaryota* - Płazińce /s. 11/:

- Ćwiczenie d. - "Analiza cyklu rozwojowego /różnych/ tasiemców" przyjmuje brzmienie: "Analiza cyklu rozwojowego tasiemca".
- Ryby /s. 12/:
- "Znaczenie gospodarcze" przyjmuje brzmienie: "Znaczenie gospodarcze i ochrona gatunkowa ryb".

Zmienia się układ treści programowych:

Z działu - *Eukaryota* - Ssaki /s. 13/:

- Hasła: "Antropogeneza. Zróżnicowanie gatunku ludzkiego".
- Ćwiczenie h. - "Analiza porównawcza budowy człowieka i małpy" /s. 14/;
- Ćwiczenie i. - "Analiza głównych etapów antropogenezy"

/s. 14/ przenosi się z kl. II /s. 13-14/ do kl. IV do realizacji po dziale - *Podstawowe problemy ewolucji* /s. 20/.

Z działu - *Umiejętności* /s. 14/:

- "Przedstawienie głównych etapów antropogenezy";
- "Charakteryzowanie budowy i funkcji układów człowieka" przenosi się z klasy II /s. 14/ do klasy IV /s. 21/.

KLASA III

Uwaga! Ze względu na mniejszą liczbę godzin /1 godzina tygodniowo/ w profilach: humanistycznym, klasycznym i matematyczno-fizycznym przedstawione w programie treści będą realizowane w mniejszym wymiarze /zob. *Uwagi o realizacji materiału*/.

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Potrzeby pokarmowe... /s. 15/:

- Ćwiczenie c. - "Badanie wpływu różnych czynników na przebieg procesu fotosyntezy";
- Ćwiczenie d. - "Ekstrahowanie i rozdzielanie barwników asymilacyjnych";
- Ćwiczenie i. - "Opracowywanie jadłospisów zgodnie z zasadami racjonalnego odżywiania się".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Transport substancji i płyny ustrojowe /s. 16/:

- Ćwiczenie a. - "Mierzenie ciśnienia tętniczego krwi u człowieka";
- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa krążenia krwi u płazów";

W dziale - *Ekologia i ochrona środowiska* - Przyrodnicze podstawy kształtowania środowiska /s. 16/:

- Hasło: "Zabiegi agrotechniczne i zootechniczne dla zwiększenia produkcji" /s. 17/;
- Ćwiczenie g. - "Obserwacja sukcesji pierwotniaków /lub grzybów/ w warunkach hodowlanych /s. 17/.

W dziale - *Wybrane problemy z etologii* /s. 17/:

- Ćwiczenie b. - "Obserwacja reakcji obronnych u zwierząt" /s. 17/.

Przenosi się do treści fakultatywnych:

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Potrzeby pokarmowe... /s. 15/:

- Ćwiczenie b. - "Badanie wpływu wybranych mikroskładników na wzrost i rozwój roślin w kulturach wodnych";
- Ćwiczenie g. - "Badanie wpływu wybranych czynników na działanie enzymów trawiennych".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Oddychanie jako proces kataboliczny /s. 15/:

- Hasło: "Wartość energetyczna różnych substratów oddechowych";
- Ćwiczenie c. - "Badanie wpływu różnych czynników na przebieg procesu oddychania u roślin";
- Ćwiczenie d. - "Badania wykazujące wymianę gazową u zwierząt".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Rozmnażanie i rozwój organizmów /s. 16/:

- Hasło: "Regulacja poczęć. Czynniki szkodliwe dla płodu. Higiena ciąży";
- Ćwiczenie b. - "Obserwacja mikroskopowa gamet ssaków";
- Ćwiczenie c. - "Analiza stadiów rozwojowych zwierząt kręgowych".

W dziale - *Ekologia i ochrona środowiska* - Przyrodnicze podstawy ... /s. 16/:

- Hasło: "Cykle biogeochemiczne" /s. 17/;
- Ćwiczenie b. - "Badanie wpływu zagęszczenia na rozwój wybranej populacji";
- Ćwiczenie d. - "Badanie tolerancji wybranych organizmów na różne czynniki".

W dziale - *Ekologia i ochrona środowiska* - Organizacja ochrony środowiska... /s. 17/:

- Hasło: "Współpraca międzynarodowa w zakresie ochrony środowiska";
- Ćwiczenie d. - "Obserwacja wpływu zanieczyszczeń przemysłowych na organizmy";

- Ćwiczenie e. - "Badanie zanieczyszczeń powietrza lub wody".

W dziale - *Wybrane problemy z etologii* /s. 17/:

- Ćwiczenie c. - "Obserwacja zachowań rozrodczych i przejawów opieki nad potomstwem u zwierząt hodowlanych" /s. 18/.

W dziale - *Rozmieszczenie roślin nasiennych i zwierząt...* /s. 18/:

- Ćwiczenie e. - "Analiza czynników wywierających wpływ na rozmieszczenie organizmów na Ziemi".

W dziale - *Umiejętności* /s. 18/:

- "Doświadczalne wykazywanie wpływu wybranych czynników środowiska na przebieg procesów fizjologicznych";
- "Charakteryzowanie różnych metod regulacji poczęć u człowieka";
- "Charakteryzowanie głównych etapów rozwoju zarodkowego i płodowego człowieka i wskazywanie czynników szkodliwych dla rozwoju płodu".

Zmienia się zakres treściowy haseł programowych:

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii* - Regulacja i koordynacja... /s. 16/:

- Ćwiczenie b. - "Analiza budowy narządów..." przyjmuje brzmienie: "Analiza budowy wybranych narządów zmysłów człowieka".

W dziale - *Rozmieszczenie roślin i zwierząt...* /s. 18/:

- Hasło: "Czynniki wywierające wpływ..." przyjmuje brzmienie: "Czynniki wywierające wpływ na rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi /historyczne, ekologiczne, antropogeniczne, biogenetyczne/";
- Hasło: "Historia oraz stan szaty roślinnej i świata zwierzęcego Polski" przyjmuje brzmienie: "Szata roślinna i świat zwierzęcy Polski";
- Hasła: "Krainy fitogeograficzne. Charakterystyka flory wybranych krain fitogeograficznych..." przyjmują brzmienie: "Państwa roślinne. Charakterystyka flory wybranych państw roślinnych z uwzględnieniem roślin użytkowych";
- Ćwiczenie a. - "Przegląd krain fitogeograficznych" /s. 18/ przyjmuje brzmienie: "Przegląd państw roślinnych".

W dziale - *Umiejętności* /s. 18/:

- "Charakteryzowanie krain fitogeograficznych... /s. 19/ przyjmuje brzmienie: "Charakteryzowanie państw roślinnych oraz krain zwierzęcych i wykazywanie charakterystycznych dla nich gatunków".

Zmianie ulega układ następujących treści programu:

Dział - *Ekologia i ochrona środowiska* /s. 16, 17/ wraz z ćwiczeniami zostaje przeniesiony do realizacji w kl. II po dziale - *Zasadnicze szczeble rozwoju strunowców* /s. 14/ - patrz: Orientacyjny przydział godzin .

KLASA IV

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Dziedziczność i zmienność organizmów* /s. 19/:

- Hasło: "Regulacja funkcji genów", "Dziedziczenie cytoplazmatyczne" /s. 19/.

Dział - *Rodzina w życiu człowieka* /s. 20/ - wszystkie hasła wraz z ćwiczeniami i odpowiednimi umiejętnościami /s. 21/:

- "Przedstawianie problemów związanych z rozpoczynaniem życia seksualnego, pierwszą ciążą";
- "Określanie kryteriów dojrzałości do założenia rodziny";
- "Przedstawianie zadań związanych z opieką nad człowiekiem starym, niepełnosprawnym";
- "Wykazywanie roli rodziny w kształtowaniu prawidłowych postaw i zachowań zdrowotnych";
- "Wyjaśnianie przyczyn chorób zakaźnych... sposobów zapobiegania im";
- "Przedstawianie własnych, okresowych planów pracy... i ergonomii".

Przenosi się do treści fakultatywnych:

W dziale - *Dziedziczność i zmienność organizmów* /s. 19/:

- Ćwiczenie j. - "Obserwacja wpływu zabiegów hodowlanych na organizmy roślinne i zwierzęce".

Zmienia się zakres treściowy hasła programowego:

W dziale - *Podstawowe problemy ewolucji* /s. 20/:

- Hasło: "Czynniki ewolucji, zmienność... rekombinacja" przyjmuje brzmienie: "Czynniki ewolucji, zmienność mutacyjna, dobór naturalny, izolacja, dryf, rekombinacja";
- Hasło: "Prawidłowości ewolucji: /tempo... rozwoju rodowego/" przyjmuje brzmienie: "Prawidłowości ewolucji /tempo, wymieranie szczepów, nieodwracalność ewolucji, różnokierunkowość rozwoju rodowego/".

P r o f i l   b i o l o g i c z n o - c h e m i c z n y

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Biologia jako dyscyplina naukowa* /s. 21/:

- Ćwiczenie d. - "Analiza fotogramów spod mikroskopu elektronowego" /s. 21/.

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* /s. 22/:

- Ćwiczenie f. - "Wykrywanie kwasów nukleinowych".

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Przestrzenna organizacja komórki... /s.22/:

- Hasło: "Anatomia chloroplastów i mitochondriów".

W dziale - *Tkanki* /s. 23/:

- Hasło: "Metody hodowli tkanek zwierzęcych - ich znaczenie w badaniach biologicznych i medycznych".

W dziale - *Wirusy* /s. 23/:

- Ćwiczenie o. - "... /na okazach naturalnych/".

W dziale - *Prokaryota - Sinice* /s. 23/:

- Hasło: "Rola w powstawaniu tlenowej atmosfery w biosferze" /s. 23/;
- Ćwiczenie e. - "... i podziału..." /s. 24/.

W dziale - *Eukaryota - Mszaki* /s. 24/:

- Ćwiczenie a. - "Analiza filogenezy organizmów" /s. 25/.

W dziale - *Problemy ochrony środowiska* /s. 26/:

- Hasła: "Skażenie gleby",
"Degradacja i erozja gleby",
"Racjonalne użytkowanie gleby i jej restytuowanie",
"Nieużytki /np. przemysłowe/ i ich rekultywacja";
- Ćwiczenie d. - "Przygotowanie planu zagospodarowania zniszczonego terenu lub nieużytku w okolicy szkoły /np. wysypiska śmieci, ugoru, hałdy, zwałowiska/" /s. 27/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale - *Biologia jako dyscyplina naukowa* /s. 21/:

- Hasło: "Wybitni biologowie światowi i polscy".

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Składniki chemiczne... /s. 22/:

- Ćwiczenie e. - "Badanie wpływu różnych czynników na działanie enzymów".

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Przestrzenna organizacja komórki... /s. 22/:

- Ćwiczenie h. - "Obserwacja budowy ściany komórkowej w różnych komórkach".

W dziale - *Podstawy taksonomii* /s. 23/:

- Ćwiczenie b. - "Analiza wybranych cech taksonomicznych organizmów";
- Ćwiczenie c. - "... lub zwierząt...".

W dziale - *Prokaryota* /s. 23/:

- Ćwiczenie a. - "Zakładanie i prowadzenie kultur bakteryjnych na wybranych pożywkach";
- Ćwiczenie c. - "Obserwacja mikroskopowa trwałych preparatów bakterii chorobotwórczych";
- Ćwiczenie d. - "Obserwacja przebiegu procesów fermentacyjnych wywołanych przez bakterie" /s. 24/.

W dziale - *Eukaryota* - Grzyby /s. 24/:

- Ćwiczenie d. - "... i identyfikacja produktów";
- Ćwiczenie f. - "Obserwacja objawów chorób wywoływanych przez grzyby u roślin, zwierząt i człowieka".

- Porosty /s. 24/:
- Ćwiczenie a. - "... i oznaczanie...".
- Rośliny /s. 24/:
- Ćwiczenie c. - "Obserwacja mikroskopowa rozmnażania się żlonów";
- Hasło: "Rośliny telomowe" /s. 24/.
- Mszaki /s. 24/:
- Ćwiczenie b. - "Hodowla i ..." /s. 25/;
- Ćwiczenie f. - "Oznaczanie kilku pospolitych gatunków mchów, z uwzględnieniem mchu torfowca";
- Paprotniki /s. 25/:
- Ćwiczenie a. - "... i gametofitu ...";
- Rośliny nasienne /s. 25/:
- Hasła: "... i gniotowce. Kardaity i bennetytyv".

W dziale - *Ogród szkolny* /s. 26/:

- Hasła: "Inspekty, osłony foliowe", "Uprawa drzew i krzewów owocowych";
- Ćwiczenie a. - "Opracowanie projektu zagospodarowania ogrodu szkolnego lub działki pracowniczej";
- Ćwiczenie c. - "Zakładanie i prowadzenie przyrody kompostowej";
- Ćwiczenie f. - "... drzew i krzewów owocowych...";
- Ćwiczenie g. - "Obserwacje fenologiczne uprawianych roślin".

W dziale - *Problemy ochrony środowiska* /s. 26/:

- Ćwiczenie e. - "Analiza danych dotyczących zagrożonych gruntów ornych własnego regionu" /s. 27/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Składniki chemiczne komórki... /s. 22/:

- Ćwiczenie d. - "Wykrywanie aminokwasów i białek" przyjmuje brzmienie: "Wykrywanie białek".

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* - Przestrzenna organizacja... /s. 22/:

- Ćwiczenie i. - "Obserwacja mikroskopowa faz podziału mitotycznego i mejotycznego" przyjmuje brzmienie: "Ob-

serwacja mikroskopowa faz podziału mitotycznego i analiza podziału mejotycznego".

W dziale - *Podstawy taksonomii* /s. 23/:

- Hasło: "System naturalny i sztuczny" przyjmuje brzmienie: "System naturalny i sztuczny /współczesny system klasyfikacji organizmów/".

W dziale - *Eukaryota* - Paprotniki /s. 25/:

- Ćwiczenie e. - "Oznaczanie kilku pospolitych gatunków paprotników" przyjmuje brzmienie: "Rozpoznawanie kilku pospolitych gatunków paprotników";
  - Rośliny nasienne /s. 26/:
- Ćwiczenie k. - "Oznaczanie za pomocą klucza 4-5 gatunków roślin jednoliściennych i dwuliściennych" przyjmuje brzmienie: "Oznaczanie za pomocą klucza 2-3 gatunków roślin jednoliściennych i dwuliściennych".

KLASA II

Skreśla się następujące hasła programowe:

W uziale - *Różnorodność zwierząt bezkręgowych* - Pierwotniaki /s. 28/:

- Ćwiczenie b. - "Badania reakcji wybranych pierwotniaków na bodźce";
  - Płazińce /s. 29/:
- Ćwiczenie b. - "... mikroskopowa...";
- Ćwiczenie c. - "... mikroskopowa...".
  - Szkarłupnie /s. 30/:
- Ćwiczenie b. - "Analiza rozwoju zarodkowego szkarłupni";

W dziale - *Zasadnicze szczeble rozwoju strunowców* - Ryby /s. 31/:

- Ćwiczenie e. - "Analiza połowów ryb w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych".
  - Płazy /s. 31/:
- Ćwiczenie d. - "Obserwacje fenologiczne dotyczące pojawiania się i zachowania wybranych gatunków płazów".
  - Ssaki /s. 32/:
- Ćwiczenie i. - "Analiza materiałów statystycznych dotyczących stanu zwierząt hodowlanych w Polsce".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z etologii* /s. 32/:

- Ćwiczenie f. - "Badanie mechanizmu orientacji wybranych zwierząt" /s. 33/.

W dziale - *Praca w ogrodzie szkolnym* /s. 33/:

- Hasła: "Elementy gleboznawstwa. Powstawanie gleb. Żyzność gleb. Typy i rodzaje gleb";
- Ćwiczenie a. - "Analiza struktury i składu mechanicznego gleby".

W dziale - *Umiejętności* /s. 34/:

- "Interpretowanie danych statystycznych, dotyczących gospodarczego znaczenia zwierząt".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale - *Różnorodność zwierząt bezkręgowych* - Oblęcze /s. 29/:

- Hasło: "... filarie i tęgoryjce...";
- Pierścienice /s. 29/:
- Ćwiczenie d. - "Hodowla i... zachowanie się...".
- Szkarłupnie /s. 30/:
- Hasło: "Rozwój".

W dziale - *Zasadnicze szczeble rozwoju strunowców* - Płazy /s. 31/:

- Ćwiczenie a. - "Hodowla żab /lub innych płazów/ oraz obserwacja ich budowy zewnętrznej i czynności życiowych".
- Gady /s. 32/:
- Ćwiczenie a. - "... i zachowanie się..."
- Ptaki /s. 32/:
- Ćwiczenie e. - "Obserwacja zachowania się wybranych ptaków".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z etologii* /s. 32/:

- Ćwiczenie b. - "Obserwacja reakcji obronnych u zwierząt" /s. 33/;
- Ćwiczenie d. - "Obserwacja przejawów życia społecznego owadów";
- Ćwiczenie h. - "Obserwacja przejawów dominacji i hierarchii w życiu stadnym".

W dziale - *Rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi* /s. 33/:

- Ćwiczenie g. - "Analiza aktualnego stanu szaty roślinnej i świata zwierzęcego Polski";
- Ćwiczenie h. - "Analiza danych dotyczących przeszłości flory i fauny danego regionu Polski".

W dziale - *Praca w ogrodzie szkolnym* /s. 34/:

- Ćwiczenie h. - "Przegląd podstawowych, chemicznych środków ochrony roślin i sposobów zapobiegania zatruciom nimi".

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

W dziale - *Różnorodność zwierząt bezkręgowych* - Gąbki /s. 28/:

- Ćwiczenie a. - "Obserwacja budowy gąbek" przyjmuje brzmienie: "Analiza budowy gąbek";
  - Obłeńce /s. 29/:
- Ćwiczenie e. - "Obserwacja mikroskopowa budowy wrotków" przyjmuje brzmienie: "Analiza budowy wrotków".

W dziale - *Zasadnicze szczeble rozwoju strunowców* /s. 31/:

- Ćwiczenie a. - "Analiza planu budowy zwierząt pierw- i wtóroustych" przyjmuje brzmienie: "Analiza planu budowy i rozwoju zwierząt pierw- i wtóroustych".
  - Płazy /s. 31/:
- Ćwiczenie c. - "Obserwacja rozwoju płazów" przyjmuje brzmienie: "Analiza rozwoju płazów".
  - Ssaki /s. 32/:
- Ćwiczenie c. - "Obserwacja mikroskopowa skóry ssaka" przyjmuje brzmienie: "Analiza budowy skóry ssaka".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z etologii* /s. 32/:

- Ćwiczenie g. - "Badanie wpływu wybranych czynników na funkcjonowanie narządów zmysłów" przyjmuje brzmienie: "Analiza wpływu wybranych czynników..." /s. 33/.

W dziale - *Rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi* /s. 33/:

- Hasła: "Czynniki wywierające wpływ na rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi /czynniki ekologiczne, historyczne i wpływ człowieka/" przyjmują brzmienie: "Czynniki wywierające wpływ na rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi /czynniki ekologiczne, historyczne, antropogeniczne, biogenetyczne/";

- Hasło: "Krainy fitogeograficzne" przyjmuje brzmienie: "Państwa roślinne". "Charakterystyka flory wybranych krajów fitogeograficznych..." przyjmuje brzmienie: "Charakterystyka flory wybranych państw roślinnych z uwzględnieniem roślin użytkowych";
- Hasło: "Historia oraz aktualny stan szaty roślinnej i świata zwierzęcego Polski" przyjmuje brzmienie: "Szata roślinna /roślinność, flora/ i świat zwierzęcy Polski";
- Ćwiczenie b. - "Przegląd krajów fitogeograficznych i charakterystyka..." przyjmuje brzmienie: "Przegląd państw roślinnych i charakterystyka najbardziej typowych dla nich gatunków roślin z uwzględnieniem roślin użytkowych".

działe-Umiejętności /s. 34/:

- "Charakteryzowanie krajów fito- i zoogeograficznych" przyjmuje brzmienie: "Charakteryzowanie państw roślinnych i krajów zwierzęcych".

mianie ulega układ następujących treści programu:

dział 4 - *Wybrane zagadnienia z etologii i działo 5 - Rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi* wraz z odpowiednimi umiejętnościami przenosi się z kl. II do kl. III do realizacji po dziale 2 - *Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka* /patrz: Orientacyjny układ treści w rozbięciu na profile/.

Umiejętności dotyczące działu *Etologia/s. 34/:*

- "Obserwowanie i interpretowanie zachowań różnych zwierząt związanych z odżywianiem się, rozrodem, obroną czynną i bierną, życiem społecznym".
- "Doświadczalne stwierdzanie wpływu czynników środowiska na funkcjonowanie narządów zmysłów zwierząt".

Umiejętności dotyczące działu *Rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi/s. 34/:*

- "Analizowanie wpływu czynników historycznych, ekologicznych i antropogenicznych na rozmieszczenie roślin i zwierząt na kuli ziemskiej";
- "Wykazywanie zasięgów występowania wybranych gatunków roślin i zwierząt";
- "Charakteryzowanie państw roślinnych i zwierzęcych";

- "Wyróżnianie gatunków endemicznych, kosmopolitycznych i reliktowych flory i fauny Polski";
- "Charakteryzowanie obecnego stanu szaty roślinnej i świata zwierzęcego Polski".

KLASA III

Skreśla się następujące hasła programowe:

- W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Potrzeby pokarmowe... /s. 35/:
- Ćwiczenie g. - "Badanie wpływu pokarmów na rozwój owadów";
  - Ćwiczenie i. - "Obserwacja zjawiska spoczynku u wybranych organizmów".
- W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Oddychanie... /s. 35/:
- Ćwiczenie d. - "Badanie wpływu czynników na przebieg procesu oddychania u roślin" /s. 36/.
- W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Regulacja i koordynacja... /s. 36/:
- Hasło: "Reakcje na bodźce".
- W dziale - *Wybrane zagadnienia z anatomii...* - Fizjologia układu krążenia /s. 37/:
- Hasło: "Gospodarka wodno-elektrolitowa ustroju" /s. 37/.
- W dziale - *Wybrane zagadnienia z anatomii...* - Fizjologia i higiena układu wydalniczego... /s. 38/:
- Hasło: "Alergia" /s. 38/.
- W dziale - *Wybrane zagadnienia z anatomii...* - Rozmnażanie i rozwój /s. 38-39/:
- Hasła: "Problemy rozpoczynania życia seksualnego"; "Dojrzałość biologiczna, psychiczna i społeczna do założenia rodziny"; "Planowanie rodziny"; "Regulacja poczęć"; "Obowiązki wynikające z macierzyństwa i ojcostwa"; "Czynniki szkodliwe dla płodu. Przygotowanie do porodu i opieka medyczna nad matką i dzieckiem w PRL" /s. 39/;
  - Ćwiczenie e. - "Analiza czynników szkodliwych dla płodu" /s. 39/;

- Ćwiczenie f. - "Analiza przygotowań do narodzin dziecka" /s. 39/.

W dziale-*Ekologia i ochrona środowiska* /s. 39/:

- Hasła: "Międzynarodowe problemy ochrony roślin i zwierząt, formy współpracy międzynarodowej i jej efektywność"; "Ekologiczne podstawy rekultywacji środowisk zniszczonych"; "Racjonalna gospodarka zasobami";
- Ćwiczenie c. - "Analiza dziennego spożycia kalorii na 1 mieszkańca w różnych regionach świata" /s. 40/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale-*Wybrane zagadnienia z fizjologii...* - Potrzeby pokarmowe. /s. 35/:

- Ćwiczenie c. - "... metodą chromatografii...";
- Ćwiczenie e. - "Analiza przystosowań do heterotrofii u bakterii i grzybów".

W dziale-*Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Oddychanie... /s. 35/:

- Ćwiczenie c. - "Badanie wpływu czynników /CO₂, temperatury/ na przebieg procesu oddychania beztlenowego bakterii i grzybów".

W dziale-*Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Transport... /s. 36/:

- Ćwiczenie a. - "Obserwacja mikroskopowa krążenia krwi u płazów". /s. 36/.

W dziale- *Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Rozmnażanie ... /s. 36/:

- Hasło: "Mechanizmy różnicowania się organizmów zwierzęcych".

W dziale-*Wybrane zagadnienia z anatomii...* - Podstawowe wiadomości o higienie /s. 37/:

- Hasła: "Higiena, jej znaczenie i miejsce w nauce i praktycznym działaniu; Znaczenie higieny dla utrzymania i doskonalenia zdrowia własnego i społeczeństwa".

W dziale-*Wybrane zagadnienia z anatomii...* - Fizjologia układu pokarmowego /s. 37/:

- Ćwiczenie c. - "Opracowywanie projektów jadłospisów w zależności od wieku i stanu zdrowia, rodzaju wykonywanej pracy";
- Ćwiczenie f. - "Analiza wpływu alkoholu i różnych używek na zdrowie człowieka".

W dziale - *Ekologia i ochrona środowiska* - Przyrodnicze podstawy... /s. 39/:

- Ćwiczenie i. - "Obserwacja wybiórczości pokarmowej różnych gatunków";
- Ćwiczenie k. - "Obserwacja sukcesji biocenoz naturalnych".

W dziale - *Ekologia i ochrona środowiska* - Stan zasobów przyrody... /s. 39/:

- Hasła: "Problemy demograficzne a problemy wyżywienia. Produkcja żywności. Nierównomierne rozmieszczenie żywności na Ziemi";
- Ćwiczenie j. - "Przygotowanie planu rekultywacji zniszczonego terenu w pobliżu szkoły /wysypiska śmieci, ugoru, hałdy, zwałowiska/" /s. 40/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Woda jako środowisko... /s. 35/:

- Hasło: "Zjawisko spoczynku" przyjmuje brzmienie: "Zjawiska okresowego zwolnienia metabolizmu".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii...* - Potrzeby pokarmowe. /s. 35/:

- Hasło: "Pobieranie, trawienie i wchłanianie pokarmów na przykładzie wybranego kręgowca" przyjmuje brzmienie: "Pobieranie, trawienie i wchłanianie pokarmów na przykładzie przeżuwacza".

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii...* - Oddychanie... /s. 35/:

- Ćwiczenie e. - "Obserwacja wymiany gazowej u zwierząt" przyjmuje brzmienie: "Obserwacja wentylacji narządów oddechowych" /s. 36/.

W dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Transport /s. 36/:

- Ćwiczenie b. - "Obserwacja gospodarki wodnej wybranych roślin" przyjmuje brzmienie: "Analiza gospodarki wodnej wybranych roślin".

W dziale—*Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt* - Regulacja i koordynacja... /s. 36/:

- Ćwiczenie e. - "Obserwacja wpływu hormonów na rozwój salamandry meksykańskiej" przyjmuje brzmienie: "Obserwacja wpływu hormonów na rozwój salamandry meksykańskiej lub żaby".

W dziale—*Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka* - Fizjologia układu krążenia /s. 37/:

- Hasła: "Reakcje obronne organizmu. Czynniki ryzyka chorób ..." przyjmują brzmienie: "Reakcje obronne organizmu. Alergie. Czynniki ryzyka chorób układu krążenia, profilaktyka".

W dziale—*Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka* -

- Fizjologia i higiena układu wydalniczego... /s. 38/:
- Hasła: "Budowa układu wydalniczego. Powstawanie moczu" przyjmuje brzmienie: "Budowa układu wydalniczego. Gospodarka wodno-elektrolitowa. Powstawanie moczu".

Zmianie ulega układ następujących treści programowych:

Dział — *Ekologia i ochrona środowiska* wraz z odpowiednimi umiejętnościami /s. 39-41/ przenosi się z kl. III do kl. II do realizacji po dziale /s. 31/ — *Zasadnicze sześciobletni program kształcenia uczniów* /s. 31/ /patrz: Orientacyjny układ treści w rozbięciu na profile/.

KLASA IV

/4 godziny tygodniowo - powinno być 3 godziny tygodniowo/

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale—*Higiena pracy i wypoczynku* /s. 43/:

- Hasła: "Ogólne wymagania BHP w zakładach pracy";
"Właściwe wykorzystanie czasu wolnego, wypoczynek bierny i czynny, rozrywka";
"Organizacja wakacji, urlopów i wypoczynku niedzielnego. Znaczenie higieniczne i rekreacyjne pobytu na wolnej przestrzeni";
- Ćwiczenie a. - "Analiza fragmentów regulaminów BHP obowiązujących w szkole i w wybranym zakładzie pracy";

- Ćwiczenie c. - "Zaplanowanie rekreacji w czasie wolnym od pracy, z wykorzystaniem istniejących warunków terenowych".

W dziale - *Higiena psychiczna* /s. 44/:

- Ćwiczenie a. - "Analiza czynników warunkujących zdrowie psychiczne w różnych okresach rozwoju człowieka /małe dziecko, dziecko przedszkolne, szkolne, wiek młodzieńczy, człowiek dorosły, stary/".

W dziale - *Zdrowie ludności i jego ochrona* /s. 44/:

- Hasło: "Szkodliwy wpływ dymu tytoniowego i używek na zdrowie człowieka. Alkoholizm jako klęska społeczna. Instytucje państwowe i społeczne wyspecjalizowane w zapobieganiu i zwalczaniu alkoholizmu, niktynizmu i narkomanii";
- Ćwiczenie e. - "Analiza wpływu dymu tytoniowego, alkoholu, narkotyków na zdrowie człowieka";
- Ćwiczenie f. - "Analiza metod zapobiegania i zwalczania alkoholizmu, niktynizmu i narkomanii wśród młodzieży".

W dziale - *Umiejętności* /s. 45/:

- "Interpretowanie fragmentów przepisów BHP obowiązujących w szkole i w wybranym zakładzie pracy".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła:

W dziale - *Dziedziczność i zmienność organizmów* /s. 41/:

- Hasło: "Ewolucja pojęcia genu" /s. 41-42/.

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

W dziale - *Dziedziczność i zmienność...* /s. 41/:

- Hasło "Rola kwasów nukleinowych w dziedziczeniu" przyjmuje brzmienie: "Budowa i rola kwasów nukleinowych w dziedziczeniu";
- Ćwiczenie m. - "Analiza cech dziedzicznych u człowieka" /s. 42/ przyjmuje brzmienie: "Analiza wyoranych cech dziedzicznych u człowieka".

W dziale - *Biogeneza* /s. 42/:

- Hasło: "Porównanie koncepcji powstawania życia Oparina

i Müllera" przyjmuje brzmienie: "Porównanie współczesnych koncepcji powstawania życia".

B. LICEA ZAWODOWE O 5-LETNIM CYKLU KSZTAŁCENIA

/3 + 2 godzin i 2 + 2 + 1 godzin/

Nie wprowadza się zmian w programie.

C. TECHNIKUM I SZKOŁY RÓWNOZĘDNE

/2 godziny tygodniowo w jednym roku nauczania/

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale - *Komórka jednostką struktury i funkcji* /s. 58/:

- Hasło: "Komórki bezjądrowe - prokariotyczne i jądrowe - eukariotyczne";
- Ćwiczenie b. - "Porównanie budowy komórki prokariotycznej i eukariotycznej".

W dziale - *Różnorodność organizmów eukariotycznych* /s. 59/:

- Sformułowanie: "... ogólna charakterystyka...";
- Ćwiczenie b. - "Obserwacja makroskopowa i mikroskopowa budowy wybranych glonów;
- Ćwiczenie c. - "Porównanie budowy paprotników i roślin nasiennych";
- Ćwiczenie d. - "Obserwacja mikroskopowa wybranych pierwotniaków";
- Ćwiczenie e. - "Obserwacja różnorodności budowy /i środowisk życia/ zwierząt bezkręgowych";
- Ćwiczenie f. - "Przegląd budowy strunowców w powiązaniu z ich środowiskiem życia".

W dziale - *Szata roślinna...* /s. 59/:

- Przypis 2: Zagadnienia z działu a i b do wyboru.

W dziale - *Perspektywy współczesnej biologii* /s. 62/:

- Hasło: "Wybitni biologowie".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

Dział - *Podstawowe problemy ewolucji* /s. 62/ oraz dział - *Perspektywy współ-*

czesnej biologii /s. 62/ - wszystkie hasła wraz z ćwiczeniami i odpowiadającymi im umiejętnościami.

Zmienia się układ treści programu:

Dział - *Szata roślinna i świat zwierzęcy Polski* /s. 59/ wraz z hasłami programowymi i ćwiczeniami /s. 59-60/ przenosi się do realizacji po dziale - *Wybrane zagadnienia z fizjologii i higieny człowieka* /s. 60/.

Do działu - *Człowiek i jego środowisko* /s. 61/ wprowadza się hasło:

- "Ekologiczne podstawy funkcjonowania przyrody /populacja, biocenoza, ekosystem/".

UWAGI O REALIZACJI MATERIAŁU PROGRAMOWEGO /s. 64/

Skreśla się następujące fragmenty tekstu:

W dziale - *Konstrukcja programu* /s. 64/:

- "W profilach tych na lekcjach wstępnych... zagadnień życia rodzinnego" /s. 65/.

W dziale - *Dobór i układ treści programu* /s. 65/:

- "Zwrócić trzeba uwagę na regulację poczęć, na szkodliwość przerywania ciąży, zwłaszcza pierwszej" /s. 67/.
- "Z zagadnieniem ekologii łączy się tematycznie etologia" /s. 67/.

W dziale - *Ogród szkolny* /s. 71/:

- "Prowadzenie zajęć w ogrodzie szkolnym z uczniami poszczególnych klas jest obowiązkowe".

W dziale - *Przydział godzin* /s. 73/:

- Anuluje się orientacyjny przydział godzin na realizację materiału nauczania: Część A - licea ogólnokształcące.
- Anuluje się orientacyjny przydział godzin. Część B - liceum zawodowe dla zawodów przemysłowych i nieprzemysłowych oraz techników zawodowych /s. 77/.

Zmienia się zakres treści:

W dziale - *Dobór i układ treści programu* /s. 65/:

- "Nauczanie - uczenie się materiału z tego działu ma prowadzić do poznania... a środowiskiem jego życia"

/s. 67, wiersz 16 od góry/ przyjmuje brzmienie: "Nauczanie - uczenie się materiału z etologii ma prowadzić do poznania... a środowiskiem jego życia".

"Realizacja tego materiału nauczania... na Ziemi" /s. 67, wiersz 20 od góry/ przyjmuje brzmienie:... "Realizacja tego materiału nauczania pozwoli zapoznać uczniów z państwami roślinnymi i krainami zwierzęcymi, czynnikami wywierającymi wpływ na rozmieszczenie organizmów na Ziemi".

Zmienia się układ treści programu:

W dziale - *Dobór i układ treści programu* /s. 65/:

W wyszczególnionych na s. 66 działach programu profilu podstawowego: dział VII - *Ekologia i ochrona środowiska* umieszcza się przed działem VI - *Wybrane zagadnienia z fizjologii*.

W dziale - *Lobór i treści programu* /s. 65/:

Tekst na s. 67 powinien zaczynać się od akapitu: "Następna grupa zagadnień dotyczy ekologii i ochrony środowiska. Cele nauczania - uczenia się ekologii i ochrony środowiska dotyczą poznania różnych poziomów organizacji żywej materii, głównie populacyjnego i biocenotycznego, poznania podstawowych zasad racjonalnego gospodarowania ekosystemami użytkowymi, a także zasad ochrony i kształtowania środowiska w Polsce i na świecie, jak również sposobów przeciwdziałania dewastacji" /zob. 11 wiersz od góry, s. 67/. Fragment ten zostaje uzupełniony następującymi zdaniami: "W działle tym część treści może się pokrywać z zagadnieniami omawianymi na lekcjach przedmiotu uzupełniającego "Ochrona i kształtowanie środowiska". W tym przypadku należy zrezygnować z ich realizacji".

W dziale - *Konstrukcja programu* /s. 64-65/ wprowadza się tab. 2. "Układ treści programu w rozbięciu na profile".

W dziale - *Dobór i układ treści programu* /s. 65/:

Na s. 65 jako kontynuację objaśnień o realizacji II działu programowego - *Komórka jednostką struktury i funkcji* wprowadza się następujące wyjaśnienie. Zakres nasei

różni się w poszczególnych profilach /patrz: przydział godzin/. Na przykład hasło "Rybosomy. Budowa i funkcje" należy omawiać ogólnie, bez analizy etapów biosyntezy białka.

W dziale—*Dobór i układ treści programu* /s. 65/:

Do objaśnienia realizacji działu—*Ogród szkolny* /s. 67, wiersz 9 od dołu/ dodaje się następujący fragment:

"Powyższy dział został w programach potraktowany fakultatywnie /wyjątek - profil biologiczno-chemiczny/. Decyzja ta podyktowana została brakiem ogrodów w wielu szkołach. Jednakże nauczyciel powinien dążyć do praktycznej realizacji haseł z omawianego działu /np. wykonywanie ogródków działkowych, wycieczki, zajęcia terenowe itp."/.

W dziale—*Orientacyjny przydział godzin na realizację materiału nauczania* /s. 73/:

Wprowadza się propozycję następującego podziału godzin w liceach ogólnokształcących:

- a/ profil podstawowy;
- b/ profile: humanistyczny, matematyczno-fizyczny, klasyczny;
- c/ profil biologiczno-chemiczny /s. 73-76/. Bez zmian pozostaje treść rozkładu godzin dla liceum zawodowego o 5-letnim cyklu kształcenia /s. 76/. Wprowadza się nowy, orientacyjny przydział godzin dla techników i szkół równorzędnych /s. 77/.

Tabela 2. Układ treści programu w liceum ogólnokształcącym w rozbiu na profile
/po dokonaniu zmian/

Klasa	Profil matematyczno- -fizyczny, klasyczny, humanistyczny	Godziny	Profil podstawowy	Godziny	Profil biologicz- no-chemi- czny	Godziny
1	2	3	4	5	6	7
I.	1. Biologia jako dys- cyplina naukowa	2	1. Biologia jako dys- cyplina naukowa	2	1. Biologia jako dysecypliną naukowa	2
	2. Cytologia	10	2. Cytologia	11	2. Cytologia	18
	3. Podstawy takso- nomii	2	3. Podstawy taksonomii	2	3. Histologia	9
	4. Wirusy	3	4. Wirusy	2	4. Podstawy tak- sonomii	2
	5. Botanika	39	5. Botanika	43	5. Podstawowe okresy życia na Ziemi	1
	6. Ogród	6	6. Ogród	6	6. Wirusy	3
	7. Godziny do dyspo- zycji nauczyciela	12	7. Godziny do dys- pozycji nauczy- ciela	8	7. Botanika	46
					8. Ogród	6
					9. Ochrona śro- dowiska	5

cd. Tabeli 2.

1	2	3	4	5	6	7
					10. Godziny do dyspozycji nauczyciela	18
II.	1. Bezkręgowce	25	1. Bezkręgowce	25	1. Hodowla i doświadczenia	2
	2. Strunowce	28	2. Strunowce	27	2. Bezkręgowce	36
	3. Ekologia + ochrona środowiska	8	3. Ekologia + ochrona środowiska	10	3. Strunowce	28
	4. Ogród	3	4. Ogród	4	4. Ekologia + ochrona środowiska	20
	5. Godziny do dyspozycji nauczyciela	10	5. Godziny do dyspozycji nauczyciela	8	5. Ogród	4
					6. Godziny do dyspozycji nauczyciela	
III.	1. Fizjologia	21	1. Fizjologia	42	1. Fizjologia	71
	2. Etologia	4	2. Etologia	8	2. Etologia	10
	3. Biogeografia	4	3. Biogeografia	10	3. Biogeografia	11
	4. Godziny do dyspozycji nauczyciela	8	4. Godziny do dyspozycji nauczyciela	14	4. Godziny do dyspozycji nauczyciela	18
IV.	1. Genetyka	12	1. Genetyka	26	1. Genetyka	30

1	2	3	4	5	6	7
	2. Ewolucjonizm	8	2. Ewolucjonizm	14	2. Ewolucjonizm	18
	3. Antropogeneza	2	3. Antropogeneza	4	3. Biogeneza	4
	4. Perspektywy współczesnej biologii	2	4. Perspektywy współczesnej biologii	6	4. Antropogeneza	4
	5. Godziny do dyspozycji nauczyciela	6	5. Godziny do dyspozycji nauczyciela	12	5. Człowiek + środowisko + higiena	12
					6. Perspektywy współczesnej biologii	4
					7. Godziny do dyspozycji nauczyciela	

ORIENTACYJNY PRZYDZIAŁ GODZIN

A. Liceum ogólnokształcące /s. 73/

a/ Profil podstawowy

KLASA I

/2 godziny tygodniowo/

1. Biologia jako dyscyplina naukowa	- 2 godz.
2. Komórka jednostką struktury i funkcji	- 11 godz.
3. Podstawy taksonomii	- 2 godz.
4. Wirusy	- 2 godz.
5. Bakterie	- 4 godz.
6. Sinice	- 1 godz.
7. Grzyby	- 5 godz.
8. Porosty	- 2 godz.
9. Zielenice	- 4 godz.
10. Główne kierunki ewolucji organizmów	- 1 godz.
11. Mszaki	- 3 godz.
12. Tkanki roślinne	- 3 godz.
13. Paprotniki	- 4 godz.
14. Nagozalążkowe	- 5 godz.
15. Okrytozalążkowe	- 11 godz.
16. Ogród szkolny	- 6 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 8 godz.

Razem: 74 godz.

KLASA II

/2 godziny tygodniowo/

1. Pierwotniaki	- 4 godz.
2. Gąbki	- 1 godz.
3. Tkanki zwierzęce	- 3 godz.
4. Jamochłony	- 2 godz.
5. Płazińce	- 2 godz.
6. Obłonice	- 2 godz.
7. Pierścienice	- 3 godz.
8. Stawonogi	- 5 godz.
9. Mięczaki	- 2 godz.

10. Szkarłupnie	- 1 godz.
11. Zwierzęta pierwo- i wtórouste	- 1 godz.
12. Bezczaszkowce	- 1 godz.
13. Zasadnicze cechy kręgowców	- 1 godz.
14. Bezzuchwowce	- 1 godz.
15. Ryby	- 4 godz.
16. Płazy	- 3 godz.
17. Gady	- 4 godz.
18. Ptaki	- 4 godz.
19. Ssaki	- 8 godz.
20. Ekologia i ochrona środowiska	- 10 godz.
21. Ogród szkolny	- 4 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 8 godz.
	<hr/>
Razem:	74 godz.

KLASA III

/2 godziny tygodniowo/

1. Potrzeby pokarmowe i sposoby odżywiania organizmu	- 9 godz.
2. Oddychanie jako proces kataboliczny	- 7 godz.
3. Transport substancji i płyny ustrojowe	- 6 godz.
4. Procesy wydalania	- 5 godz.
5. Rozmnażanie i rozwój organizmów	- 7 godz.
6. Regulacja i koordynacja procesów życiowych	- 8 godz.
7. Wybrane problemy z etologii	- 8 godz.
8. Biogeografia	- 10 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 14 godz.
	<hr/>
Razem:	74 godz.

KLASA IV

/2 godziny tygodniowo/

1. Dziedziczność i zmienność organizmów	- 26 godz.
2. Podstawowe problemy ewolucji	- 14 godz.
3. Antropogeneza	- 4 godz.
4. Perspektywy współczesnej biologii	- 6 godz.

Godziny do dyspozycji nauczyciela - 12 godz.

Razem:

---

 62 godz.

b/ Profile: humanistyczny
matematyczno-fizyczny
klasyczny

KLASA I

/2 godziny tygodniowo/

1. Biologia jako dyscyplina naukowa	- 2 godz.
2. Komórka jednostką struktury i funkcji	- 10 godz.
3. Podstawy taksonomii	- 2 godz.
4. Wirusy	- 3 godz.
5. Bakterie	- 4 godz.
6. Sinice	- 1 godz.
7. Grzyby	- 5 godz.
8. Porosty	- 1 godz.
9. Zielenice	- 4 godz.
10. Tkanki	- 2 godz.
11. Mszaki	- 3 godz.
12. Paprotniki	- 4 godz.
13. Nagozalążkowe	- 6 godz.
14. Okrytozalążkowe	- 9 godz.
15. Ogród szkolny	- 6 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 12 godz.

Razem:

---

 74 godz.

KLASA II

/2 godziny tygodniowo/

1. Pierwotniaki	- 4 godz.
2. Tkanki zwierzęce	- 3 godz.
3. Jamochłony	- 2 godz.
4. Płazińce	- 3 godz.
5. Obłeńce	- 3 godz.
6. Pierścienice	- 2 godz.

7. Stawonogi	- 5 godz.
8. Mięczaki	- 2 godz.
9. Szkarłupnie	- 1 godz.
10. Zwierzęta pierwo- i wtórouste	- 1 godz.
11. Bezczaszkowce	- 1 godz.
12. Bezzuchwocce	- 2 godz.
13. Ryby	- 4 godz.
14. Płazy	- 3 godz.
15. Gady	- 4 godz.
16. Ptaki	- 5 godz.
17. Ssaki	- 8 godz.
18. Przyrodnicze podstawy kształtowania środowiska	- 5 godz.
19. Organizacja ochrony środowiska w PRL	- 3 godz.
20. Ogród szkolny	- 3 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 10 godz.

Razem: 74 godz.

KLASA III

/1 godzina tygodniowo/

1. Potrzeby pokarmowe	- 3 godz.
2. Oddychanie jako proces kataboliczny	- 3 godz.
3. Transport substancji i płyny ustrojowe	- 3 godz.
4. Procesy wydalania	- 3 godz.
5. Rozmnażanie i rozwój organizmów	- 4 godz.
6. Regulacja i koordynacja procesów życiowych	- 5 godz.
7. Wybrane problemy z etologii	- 4 godz.
8. Rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi	- 4 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 8 godz.

Razem: 37 godz.

KLASA IV

/1 godzina tygodniowo/

1. Dziedziczność i zmienność organizmów	- 12 godz.
2. Podstawowe problemy ewolucji	- 8 godz.

3. Antropogeneza	- 2 godz.
4. Perspektywy współczesnej biologii	- 2 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 6 godz.

Razem:

---

 30 godz.

c/ Profil biologiczno-chemiczny

KLASA I

/3 godziny tygodniowo/

1. Biologia - jako dyscyplina naukowa	- 2 godz.
2. Komórka jednostką struktury i funkcji	- 18 godz.
3. Tkanki	- 9 godz.
4. Podstawy taksonomii	- 2 godz.
5. Podstawowe okresy rozwoju życia na Ziemi	- 1 godz.
6. Wirusy	- 3 godz.
7. Bakterie	- 6 godz.
8. Sinice	- 1 godz.
9. Grzyby	- 8 godz.
10. Porosty	- 2 godz.
11. Zielenice	- 3 godz.
12. Mszaki	- 4 godz.
13. Paprotniki	- 6 godz.
14. Rośliny nagozalążkowe	- 6 godz.
15. Rośliny okrytozalążkowe	- 10 godz.
16. Ogród szkolny	- 6 godz.
17. Problemy ochrony środowiska	- 3 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 20 godz.

Razem:

---

 110 godz.

KLASA II

/3 godziny tygodniowo/

1. Hodowla i doświadczenia zoologiczne	- 2 godz.
2. Różnorodność zwierząt bezkręgowych	
Pierwotniaki	- 4 godz.
Gąbki	- 1 godz.
Jamochłony	- 2 godz.
Płazieńce	- 4 godz.

Oblesce	- 3 godz.
Pierscienice	- 4 godz.
Stawonogi	- 10 godz.
Mieczaki	- 4 godz.
Szkarlupnie	- 2 godz.
Ogólna charakterystyka bezkręgowców	- 2 godz.
3. Zasadnicze szczeble rozwoju strunowców	
Bezczaszkowce	- 1 godz.
Bezzuchwowce	- 2 godz.
Ryby	- 4 godz.
Płazy	- 4 godz.
Gady	- 4 godz.
Ptaki	- 5 godz.
Ssaki	- 8 godz.
4. Ekologia i ochrona środowiska	
Przyrodnicze podstawy kształtowania środowiska	- 8 godz.
Aktualny stan zasobów przyrody na świecie i w PRL	- 8 godz.
Organizacja ochrony środowiska w PRL	- 4 godz.
5. Praca w ogrodzie szkolnym	
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 20 godz.

Kazem: 110 godz.

KLASA IIII

/3 godziny tygodniowo/

1. Wybrane zagadnienia z fizjologii roślin i zwierząt	
Woda jako środowisko procesów biologicznych	- 3 godz.
Potrzeby pokarmowe i sposoby odżywiania się organizmów	- 8 godz.
Oddychanie jako proces kataboliczny	- 5 godz.
Transport substancji i płyny ustrojowe	- 7 godz.
Rozmnażanie się i rozwój organizmów	- 9 godz.
Regulacja i koordynacja procesów fizjologicznych	- 9 godz.

2. Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka	
Podstawowe wiadomości o higienie	- 3 godz.
Układ ruchu	- 2 godz.
Fizjologia układu pokarmowego oraz wybrane zagadnienia z zakresu żywienia	- 4 godz.
Fizjologia i higiena układu oddechowego	- 2 godz.
Fizjologia układu krążenia	- 3 godz.
Fizjologia i higiena układu wydalniczego i skóry	- 3 godz.
Higiena układu nerwowego i narządów zmysłów	- 3 godz.
Rozmnażanie i rozwój	- 6 godz.
3. Wybrane zagadnienia z etologii	- 10 godz.
4. Rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi	- 11 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 18 godz.
	<hr/>
Razem:	110 godz.

KLASA IV

/3 godziny tygodniowo/

1. Dziedziczność i zmienność organizmów	- 30 godz.
2. Podstawowe problemy ewolucji	- 18 godz.
3. Biogeneza	- 4 godz.
4. Antropogeneza	- 4 godz.
5. Człowiek i jego środowisko	- 3 godz.
6. Higiena pracy i wypoczynku	- 2 godz.
7. Higiena psychiczna	- 3 godz.
8. Zdrowie ludności i jego ochrona	- 4 godz.
9. Perspektywy rozwoju nauk biologicznych	- 4 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 18 godz.
	<hr/>
Razem:	90 godz.

B. Technikum i szkoły równorzędne /2 godziny tygodniowo w jednym roku nauczania/

1. Biologia jako dziedzina nauki	- 1 godz.
2. Biogeneza	- 2 godz.

3. Komórka jednostką struktury i funkcji	- 6 godz.
4. Wirusy	- 1 godz.
5. Bakterie jako organizmy bezjądrowe	- 2 godz.
6. Różnorodność organizmów jądrowych	- 4 godz.
7. Zbiorowiska roślinne i świat zwierzęcy Polski	- 10 godz.
8. Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka	- 24 godz.
9. Człowiek i jego środowisko	- 10 godz.
10. Dziedziczność i zmienność organizmów	- 8 godz.
11. Podstawowe problemy ewolucji	- 2 godz.
12. Perspektywy współczesnej biologii	- 2 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 2 godz.

Razem: 74 godz.

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 9 kwietnia 1984 r., nr OP 23-4133-2/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87.

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale—*Różnorodność organizmów jądrowych* /s. 4/:

- "... ogólna charakterystyka...";
- Ćwiczenie b. - "Obserwacja makroskopowa i mikroskopowa budowy wybranych glonów";
- Ćwiczenie c. - "porównanie budowy mszaków, paprotników i roślin nasiennych";
- Ćwiczenie d. - "Obserwacja mikroskopowa wybranych pierwotniaków";
- Ćwiczenie e. - "Obserwacja różnorodności budowy /i środowisk życia/ zwierząt bezkręgowych";
- Ćwiczenie f. - "Przegląd budowy strunowców w powiązaniu z ich środowiskiem życia".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła:

W dziale—*Podstawowe problemy ewolucji* /s. 9/:

- Hasła: "Pośrednie i bezpośrednie dowody ewolucji", "Teoria Darwina"; "Współczesne teorie ewolucji"; "Antropogeneza w świetle współczesnych osiągnięć nauki";
- Ćwiczenie a. - "Przegląd i analiza wybranych dowodów ewolucji";
- Ćwiczenie b. - "Analiza głównych etapów ewolucji człowieka".

W dziale—*Perspektywy współczesnej biologii* /s. 9/:

- Hasło: "Wybrane osiągnięcia współczesnej biologii i możliwości ich wykorzystania w różnych dziedzinach życia".

W dziale—*Umiejętności* /s. 10/:

- "Przedstawianie dowodów ewolucji z wybranych dziedzin biologii".

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

W dziale - *Różnorodność organizmów jądrowych* /s. 4/:

- Ćwiczenie a. - "Obserwacja makroskopowa i mikroskopowa budowy różnych grzybów" przyjmuje brzmienie: "Obserwacja wybranych roślin i zwierząt".

Zmienie ulega układ treści programu:

Dział - *Szata roślinna i świat zwierzęcy Polski* /s. 5/ z hasłami programowymi i ćwiczeniami przenosi się do realizacji po dziale - *Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka* /s. 6/

Do działu - *Człowiek i jego środowisko* /s. 8/ wprowadza się na początku hasło "Ekologiczne podstawy funkcjonowania przyrody /populacja, biocenoza, ekosystem/".

Uwagi o realizacji materiału programowego

Zmienia się zakres treściowy:

W dziale - *Dobór i układ treści* /s. 12/:

- Uwagi o realizacji działu 6 - *Różnorodność organizmów jądrowych* /s. 13/;
- Fragment: "Wykorzystując szczegółowo opracowany w kl. V i VI usystematyzowany przegląd budowy i biologii organizmów... oraz zwierząt tkankowych /bezkregowców i strunowców/" /s. 13-14/ przyjmuje brzmienie: "Wykorzystując szczegółowo opracowany w kl. V, VI usystematyzowany przegląd budowy i biologii organizmów, ze szczególnym uwzględnieniem wyższych roślin i zwierząt, należy opracować ich bardzo ogólną charakterystykę oraz środowiska życia".

Zmienia się układ treści:

W dziale - *Dobór i układ treści programu* /s. 12/ umieszcza się dział 7 - *Szata roślinna i świat zwierzęcy Polski* po dziale 8 - *Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka* /s. 12/.

Orientacyjny przydział godzin na realizację materiału /ZSZ/.
Anuluje się orientacyjny przydział godzin /s. 23/, a przyjmuje się następujący:

1. Biologia jako dziedzina nauki	- 1 godz.
2. Biogeneza	- 2 godz.
3. Komórka jednostką struktury i funkcji	- 5 godz.
4. Wirusy	- 1 godz.
5. Bakterie jako organizmy bezjądrowe	- 2 godz.
6. Różnorodność organizmów jądrowych	- 5 godz.
7. Zbiorowiska roślinne i świat zwierzęcy Polski	- 10 godz.
8. Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i higieny człowieka	- 24 godz.
9. Człowiek i jego środowisko	- 10 godz.
10. Dziedziczność i zmienność organizmów	- 8 godz.
11. Podstawowe problemy ewolucji	- 2 godz.
12. Perspektywy współczesnej biologii	- 2 godz.
Godziny do dyspozycji nauczyciela	- 2 godz.

Razem: 74 godz.

Program Liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum.

Geografia. Warszawa WSiP 1986

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 7 kwietnia 1984 r., nr OP-23-4120-6/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego 1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III, od roku szkolnego 1989/90 w klasie IV.

A. LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

KLASY I-II

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale 6, z hasła "Minerały skałotwórcze" wykreśla się "złożowe" /s. 8/; "Sial i sima" /s. 8/; "Teoria dryfu kontynentów" /s. 8/; "Działalność sporadycznych wód płynących" /s. 9/; "Rozmieszczenie i wielkość lądów i oceanów" /s. 9/.

W dziale 7-"Formacje roślinne na Ziemi" /s. 10/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale 1-"Źródła informacji o Ziemi" /s. 6/.

W dziale 2-"Rodzaje siatek kartograficznych i ich zastosowanie" /s. 6/.

W dziale 4-"Współczesne metody badań atmosfery ziemskiej" /s. 7/; "Światowa organizacja służby meteorologicznej" /s. 7/.

W dziale 5-"Typy ustrojów rzecznych" /s. 7/; "Rola hydrosfery w życiu człowieka. Wpływ gospodarki na warunki wodne. Znajomość warunków wodnych jako podstawa działalności gospodarczej" /s. 8/.

W dziale 6-"Krańczenie pierwiastków i mas skalnych w przyrodzie" /s. 8/; "Rodzaje pustyń" /s. 9/.

W dziale 8-"Stała wymiana energii i materii: przemiany ilościowe i jakościowe" /s. 10/.

KLASA III

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale 2-"Rola dorzeczy Odry i Wisły jako naturalnych więzi zaplecza lądowego z morzem. Szczecin i Gdańsk na tle innych portów europejskich" /s. 11/.

W dziale 4-"Udział miast w rozwoju kultury"/s. 13/;"Warunki życia ludności w miastach" /s. 13/.

W dziale 7-"Rola lasu w odnowie sił człowieka" /s. 14/.

W dziale 8-"Najważniejsze szlaki i węzły transportu" /s. 15/.

W dziale 12, w hasle-"Podziały administracyjne Polski" skreśla się "ich związek z systemem zarządzania" /s. 16/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale 4-"Zróżnicowanie regionalne struktury demograficznej" /s. 12/;"Miasta średniowieczne, renesansowe i barokowe, miasta epoki rozwoju przemysłu w XIX wieku i miasta współczesne"/s. 13/;"Udział nauk geograficznych i geologicznych w kształtowaniu krajo-brazu miast" /s. 13/.

W dziale 6-"Udział innych działów gospodarki narodowej w rozwoju rolnictwa"/s. 14/;"Udział produkcji rolnej w tworzeniu dochodu narodowego i w eksporcie"/s. 14/.

W dziale 7-"Lasy Polski w czasach historycznych i obecnie: zmiany powierzchni i składu gatunkowego lasów: powstanie monokultur leśnych. Lasy a rozwój osadnictwa i rolnictwa" /s. 14/.

W dziale 8-"Rozwój linii kolejowych i żeglugi rzecznej w XIX wieku na tle Europy: z różnicowanie sieci transportu na obszarach trzech zaborów"/s. 15/;"Rozwój motoryzacji i związane z nią problemy"/s. 15/;"Główne szlaki żeglugi morskiej" /s. 15/.

W dziale 10-"Rola turystyki w rozwoju regionów" /s. 15/.

W dziale 13-"Kultura ludowa własnego regionu /budownictwo za-bytkowe, stroje, sztuka ludowa, warsztaty twórców ludowych"/s. 17/;"Wycieczka geograficzno-krajoznawcza poza własny region /ze szczegól-nym uwzględnieniem programu klasy trzeciej /przygotowana przy współudziale uczniów" /s. 17/.

Uwagi:

- 1/ W dziale 3, s. 12, wymienione przykłady środowiska silnie przekształconego przez działalność gospodarczą należy traktować jako przykłady do wyboru.
- 2/ W dziale 12, s. 16, makroregiony wymienione w haśle: "Zróżnicowanie struktur społecznych i gospodarczych w Polsce..." należy traktować jako przykłady do wyboru.

KLASA IV

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale 3-"Gospodarka żywnością" /s. 18/.

W dziale 6-"Wielkie korporacje i ich znaczenie"/s. 19/;"Organizacja współpracy i pomocy wzajemnej" /s. 19/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale 6-"Proces kształtowania się systemu socjalistycznego i jego zróżnicowanie. System kapitalistyczny, jego przemiany i różnicowanie się. Rozpad systemu kolonialnego po II wojnie światowej. Trzeci świat i jego różnicowanie się" /s. 19/.

Uwaga: Zmienia się zakres treściowy następujących haseł: w dziale 5, s. 19: "Postęp naukowo-techniczny. Przestrzenne aspekty nowej rewolucji przemysłowej" otrzymują brzmienie: "Przestrzenne aspekty rewolucji naukowo-technicznej".

B. LICEUM ZAWODOWE o 5-godzinny wymiarze nauczania

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

Część I:

W dziale 3-"Szerokość geograficzna" /s. 27/.

W dziale 6-"Warunki powstawania i przemiany minerałów: krystalizacja roztworów i magmy, chemiczne wietrzenie, metamorfoza"/s. 29/;

"Teoria dryfu kontynentów" /s. 30/; "Czynniki określające formy terenu: struktura, proces i stadium rozwoju" /s. 31/; "Rozmieszczenie oraz wielkość lądów i oceanów" /s. 30/.

W dziale 7-"Formacje roślinne na Ziemi" /s. 31/; "Fauna lądów i mórz" /s. 31/.

Część II:

W dziale 2-"Obszary koncentracji ludności" /s. 32/.

W dziale 3-"Struktura zatrudnienia" /s. 32/.

W dziale 5-"Wielkie korporacje i ich znaczenie" /s. 33/; "Organizacja współpracy i pomocy wzajemnej" /s. 33/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

Część I:

W dziale 1-"Źródła informacji o Ziemi" /s. 27/.

W dziale 2-"Rodzaje siatek kartograficznych i ich zastosowanie" /s. 27/.

W dziale 4-"Współczesne metody badań atmosfery ziemskiej" /s. 28/; "Klasyfikacja klimatów" /s. 28/; "Światowa organizacja służby meteorologicznej" /s. 28/.

W dziale 5-"Typy ustrojów rzecznych" /s. 29/.

W dziale 6-"Krańczenie pierwiastków i mas skalnych w przyrodzie" /s. 29/; "Rodzaje pustyń" /s. 30/; "Rodzaje ujść rzecznych" /s. 30/.

Część II:

W dziale 3-"Wzrost powierzchni zajętej pod zabudowę, likwidacja terenów zielonych i powierzchni uprawnych" /s. 32/.

W dziale 4-"Wzrost zapotrzebowania na energię wraz z rozwojem gospodarczym. Wyczerpywanie się źródeł energii" /s. 32/; "Główne regiony przemysłowe świata. Rozwój potencjałów przemysłowych i ich przestrzenne przemieszczanie" /s. 32/; "Skala uciążliwości poszczególnych gałęzi przemysłu i środków komunikacji" /s. 33/; "Uciążliwość dla środowiska i dewastacja krajobrazu w wyniku intensywnego rozwoju różnych form komunikacji /skażenia roślinności przyległej

do szlaków komunikacyjnych, skażenie i zanieczyszczenie wód morskich i słodkich, zmiany w ukształtowaniu powierzchni w wyniku budowy dróg transportowych" /s. 33/.

Uwaga: Zmienia się zakres treściowy hasła: w części II, w dziale 4, s. 32—"Postęp naukowo-techniczny. Przestrzenne aspekty nowej rewolucji przemysłowej" otrzymują brzmienie: "Przestrzenne aspekty rewolucji naukowo-technicznej".

KLASA II

/2 godziny tygodniowo/

/patrz zmiany kl. III liceum ogólnokształcącego/

C. TECHNIKA I LICEA ZAWODOWE o 5-letnim cyklu kształcenia

KLASA IV - 2 godziny tygodniowo

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale 1, w hasle—"Geografia jako nauka, jej zadania, przedmiot badań i funkcje", "jej zadania i funkcje" /s. 36/.

W dziale 3, w hasle—"Ruch obrotowy"; "Czas słoneczny" /s. 36/.

W dziale 4, w podrozdziale Atmosfera: "Okres wegetacyjny w różnych strefach klimatycznych" /s. 36/;

"Wpływ klimatu na rytm życia i pracy człowieka: przystosowanie organizmu człowieka do warunków klimatycznych, strefy klimatyczne a zdrowie człowieka, potrzeby żywieniowe, wpływ klimatu na budownictwo, komunikację i produkcję rolną" /s. 36/.

W podrozdziale Hydrosfera: "Obszary bezodpływowe" /s. 37/.

W podrozdziale Litosfera: "Pochodzenie złóż mineralnych" /s. 37/.

W podrozdziale Pedosfera i biosfera: "Przydatność rolnicza gleb w Polsce" /s. 37/.

W dziale 5, w podrozdziale Struktura społeczno-zawodowa ludności: "Problem siły roboczej" /s. 38/.

W podrozdziale Procesy urbanizacyjne: "Wpływ miast na zmianę krajobrazu" /s. 38/.

W dziale 6, w podrozdziale Podstawy rozwoju współczesnych społeczeństw: "Znaczenie środowiska geograficznego w rozwoju gospodarczym i w życiu człowieka" /s. 38/.

W podrozdziale Przemysł: "Charakterystyka wybranych okręgów przemysłowych świata i Polski" /s. 39/.

W podrozdziale Produkcja żywności, potrzeby i możliwości wyżywienia ludności: "Główne obszary rolnicze świata: europejski, wschodnio-azjatycki, australijski" /s. 39/; "Rola produkcji pasz w intensyfikacji hodowli" /s. 39/; "Gatunki roślin i zwierząt poławianych, ich wartość odżywcza" /s. 40/; "Potrzeby zwiększenia eksploatacji zasobów żywnościowych wód" /s. 40/; "Zapotrzebowanie pokarmowe /ilościowe i jakościowe/ człowieka w zależności od pici, wieku, klimatu, wykonywanej pracy" /s. 40/.

W podrozdziale Leśnictwo i przemysł celulozowo-papierniczy: "Gatunki drewna stanowiące przedmiot handlu międzynarodowego" /s. 40/.

W podrozdziale Komunikacja: "Główne szlaki transportu międzynarodowego" /s. 41/.

W podrozdziale Międzynarodowa wymiana towarowa: "Kierunki wymiany towarów przemysłowych, spoż. zych i usług" /s. 41/.

W dziale 7, w podrozdziale Podział polityczny świata: "Cechy oraz formy współpracy systemu państw: socjalistycznych, kapitalistycznych oraz państw rozwijających się" /s. 41/.

W podrozdziale Międzynarodowe organizacje gospodarcze, ich rolę w integracji gospodarczej krajów: "IBRD - Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, GATT - Układu Ogólnego w Sprawie Ceł i Handlu" /s. 41, 42/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale 1-"Źródła informacji geograficznych" /s. 36/.

W dziale 2-"Znaczenie fotogrametrii, teledetekcji i zdjęć satelitarnych w gospodarce i w życiu człowieka" /s. 36/.

W dziale 3-"Pory roku. Kalendarz" /s. 36/.

W dziale 4, w podrozdziale Hydrosfera: "Obieg wody w przyrodzie" /s. 37/; "Rzeki, ich wpływ na zmianę krajobrazu" /s. 37/.

W podrozdziale Litosfera: "Stopień geotermiczny, jego znaczenie w eksploatacji kopalni głębinowych" /s. 37/; "Wpływ ukształtowania powierzchni Ziemi na inne elementy środowiska i na sposoby gospodarowania" /s. 37/.

W podrozdziale Pedosfera i biosfera, w hasle: "Procesy glebotwórcze":

"profile glebowe" /s. 37/; w haśle: "Strefy klimatyczno-glebowo-roślinne": "Ich współczesne zagospodarowanie" /s. 37/; "Główne gatunki roślin i zwierząt w poszczególnych strefach" /s. 37/.
W podrzdziale Środowisko naturalne-wszystkie hasła /s. 37/.

W dziale 5, w podrzdziale Podstawy rozwoju współczesnych społeczeństw: "Rola sił wytwórczych i stosunków społeczno-ekonomicznych w rozwoju społeczeństw. Wpływ postępu naukowo-technicznego na rozwój produkcji i poziom życia społeczeństw" /s. 38/.

W podrzdziale Produkcja żywności, potrzeby i możliwości wyżywienia ludności, w haśle: "Uwarunkowania społeczno-ekonomiczne rozwoju rolnictwa": elektryfikacja, zaopatrzenie wsi w wodę, nawozy, maszyny, środki chemiczne, budownictwo gospodarskie i mieszkaniowe, sieć transportu, łączności, magazyny, chłodnie, punkty skupu itp." /s. 39/.

D. LICEUM ZAWODOWE o 2-godzinny wymiarze nauczania

Skreśla się następujące hasła programowe:

Część I: "Podstawy geografii fizycznej ogólnej"

W dziale 3-"Szerokość geograficzna" /s. 43/.

W dziale 6-"Sial i sima" /s. 44/.

Część II

W dziale 1-"Średnia gęstość zaludnienia świata i Polski" /s. 45/.

W dziale 2-"Elementy środowiska" /s. 45-46/.

W dziale 3-"Zakłócenie normalnego rytmu przemian wszystkich elementów środowiska" /s. 46/.

W dziale 8-"Turystyka a ochrona środowiska" /s. 46/.

W dziale 9-"Koncepcja ekologicznego systemu ochrony środowiska" /s. 48/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

Część I

W dziale 4-"Współczesne metody badań atmosfery ziemskiej" /s. 43/.

W dziale 5-"Wpływ gospodarki na warunki wodne"/s. 44/; "Zjawiska powulkaniczne" /s. 44/.

W dziale 6-"Rozmieszczenie i wielkość lądów i oceanów" /s. 45/.

Część II

W dziale 2-"zachwianie równowagi mas skalnych, zmiany warunków wodnych, modyfikacja warunków klimatycznych, erozja gleb, zmiany składu szaty roślinnej i inne". "Granice odporności środowiska na działalność człowieka. Procesy samooczyszczania wód i powietrza. Regeneracja gleb i życia organicznego. Konflikt przyroda-człowiek" /s. 46/.

W dziale 3-"Skala uciążliwości poszczególnych gałęzi przemysłu. Degradacja roślinności. Zanik życia organicznego wód, Przykłady zmian środowiska terenów uprzemysłowionych. Granice odporności organizmu ludzkiego. Dopuszczalne normy szkodliwych zanieczyszczeń w atmosferze i w wodzie. Nauki techniczne, biologiczne, chemiczne i medyczne w służbie człowieka" /s. 46/.

W dziale 4-"Degradacja wierzchniej warstwy gleby, erozja wodna i deflacja"/s. 46/; "Chemia w rolnictwie. Nawożenie i zmiana składu chemicznego gleb. Pestycydy-biologiczne skutki ich stosowania. Chemia a produkcja pasz i żywności: koncepcja rolnictwa ekologicznego" /s. 47/.

W dziale 5-"Chemia w służbie gospodarki leśnej. Wrażliwość lasów na substancje toksyczne zawarte w powietrzu, w wodach i w glebie" /s. 47/.

W dziale 6-"Zakłócenia naturalnych procesów glebowych. Wpływ miasta na tereny zielone" /s. 47/.

W dziale 9-"Znajomość praw ekologicznych jako warunek racjonalnego kształtowania środowiska. Planowanie przestrzenne oparte na współpracy naukowej jako warunek racjonalnego korzystania z zasobów naturalnych" /s. 48/.

Uwaga: Zmienia się brzmienie hasła:

Część I, dział 6, s. 45, hasło: "Podział dziejów Ziemi na ery i okresy" otrzymuje brzmienie: "Ważniejsze wydarzenia w poszczególnych erach".

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 9 kwietnia 1984 r., nr OP 23-4133-4/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I.

Skreśla się następujące hasła programowe:

Część I

W dziale 3—"Szerokość geograficzna" /s. 7/.

W dziale 6—"Sial i sima" /s. 8/.

Część II

W dziale 8—"Turystyka a ochrona środowiska" /s. 12/.

W dziale 9—"Koncepcja ekologicznego systemu ochrony środowiska" /s. 13/.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła:

Część I

W dziale 3—"Kalendarz" /s. 7/.

W dziale 4—"Współczesne metody badań atmosfery ziemskiej" /s. 7/.
"Pasaty i monsuny, wiatry lokalne" /s. 8/; "Znaczenie obserwacji meteorologicznych. Przewidywanie pogody" /s. 8/.

W dziale 5—"Wpływ gospodarki na warunki wodne" /s. 8/.

W dziale 6—"Zjawiska powulkaniczne" /s. 8/.

Część II

W dziale 2, od "zachowanie równowagi mas skalnych" do "zmiany składu szaty roślinnej" /s. 10/.

W dziale 3—"Przykłady zmian środowiska terenów uprzemysłowionych" /s. 10/; "Granice odporności organizmu ludzkiego" /s. 10/; "Nauki techniczne, biologiczne... Zdrowie mieszkańców jako przedmiot szczególnej troski" /s. 11/.

W dziale 5—"Chemia w służbie gospodarki leśnej. Wrażliwość lasów na substancje toksyczne zawarte w powietrzu, w wodach i w glebach" /s. 11/.

W dziale 6—"Zakłócenie naturalnych procesów glebowych. Wpływ miasta na tereny zielone" /s. 12/.

W dziale 9—"Prawne podstawy ochrony środowiska /ustawa o ochronie środowiska/. Formy ochrony środowiska w Polsce i na świecie" /s. 13/ .

Uwaga: Zmienia się brzmienie następujących haseł:

Część I

Dział 7—"Główne genetyczne typy gleb. Fauna łądów i mórz" otrzymuje brzmienie: "Strefy klimatyczno-glebowo-roślinne i typowi przedstawiciele świat zwierzęcego".

Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum.

Matematyka. Warszawa WSiP 1986

Program liceum ogólnokształcącego, liceum zawodowego i technikum oraz technikum na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 31 lipca 1984 r., nr OP 23-4120-27/84, do realizacji w liceum ogólnokształcącym, liceum zawodowym i technikum od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego 1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III, od roku szkolnego 1989/90 w klasie IV, od roku szkolnego 1990/91 w klasie V; w technikum na podbudowie ZSZ od roku szkolnego 1989/90 w klasie I, od roku szkolnego 1990/91 w klasie II, od roku szkolnego 1991/92 w klasie III.

A. LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

Profil podstawowy i profil
biologiczno - chemiczny

KLASA I

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 5 "Relacje równoważności. Przykłady składania i rozkładania izometrii. Informacja o klasyfikacji izometrii płaszczyzny".

Ogranicza się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 4 sformułowanie - "Algorytmy, przykłady algorytmów. Stosowanie kalkulatorów" otrzymuje następujące brzmienie: "Przykłady algorytmów. Stosowanie kalkulatorów lub komputerów". Sformułowanie "Korzystanie z tablic" otrzymuje następujące brzmienie: "Korzystanie z tablic, kalkulatorów lub komputerów".

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 6 "Dwumian Newtona. Przykłady składania i rozkładania izometrii przestrzeni".

Ogranicza się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 6 sformułowanie - "Pierwiastki wielomianu, w szczególności wymierne pierwiastki wielomianu o współczynnikach całkowitych" otrzymują następujące brzmienie: "Pierwiastki wielomianu".

KLASA III

Przerosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 7 "Proste nierówności trygonometryczne. Logarytmy dziesiętne i ich tablice: zastosowanie w obliczeniach".

KLASA IV

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 7 "Informacja o prawie wielkich liczb Bernoulliego. Wybrane wiadomości z podstaw matematyki. Informacja o teoriach aksjomatycznych. Aksjomaty, twierdzenia, dowody. Model teorii aksjomatycznej. Informacja o aksjomatyce Peana. Teoria grup jako przykład teorii aksjomatycznej mającej wiele modeli".

Profil humanistyczny, klasyczny
i liceum zawodowe 5-letnie

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

- na s. 14 "Porównywanie, dodawanie i odejmowanie odcinków. Porównywanie, dodawanie i odejmowanie kątów".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 13 "Algorytmy. Przybliżenie i jego dokładność. Metoda kolejnych przybliżeń i przykłady jej zastosowań. Błąd i jego oszacowanie. Kalkulatory i ich zastosowanie".

Ogranicza się zakres wymaganych umiejętności w hasłach programowych:

- na s. 14 sformułowania -"Wykonywanie obliczeń, w tym obliczeń procentowych oraz obliczeń na podstawie danych przybliżonych. Ocenianie dokładności wyników obliczeń" otrzymują następujące brzmienie: "Wykonywanie obliczeń, w tym obliczeń procentowych".

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 14-15 "Przykład równań hiperboli i paraboli. Przykłady równań algebraicznych stopnia wyższego niż drugi".

Ogranicza się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 15 sformułowanie -"Dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie wielomianów" otrzymuje następujące brzmienie: "Dodawanie, odejmowanie i mnożenie wielomianów".

KLASA III

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 15 "Przykłady innych wielościanów. Przekroje płaskie brył".

KLASA IV

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe /dotyczy tylko liceum ogólnokształcącego/:

- na s. 16 "Wybrane zagadnienia z historii matematyki".

Historyczny rozwój jednej z głównych dziedzin matematyki: geometrii, algebry, rachunku prawdopodobieństwa lub arytmetyki z teorią liczb. Informacja o metodzie aksjomatycznej".

Profil matematyczno-fizyczny

KLASA I

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 9 "Układ jednorodny związany z danym układem równań liniowych".

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 9 sformułowanie—"Algorytmy. Stosowanie kalkulatorów" otrzymuje następujące brzmienie: "Algorytmy. Stosowanie kalkulatorów lub komputerów";

- na s. 10 sformułowanie "Odczytywanie własności funkcji z jej wykresu. Korzystanie z tablic" otrzymuje następujące brzmienie: "Odczytywanie własności funkcji z jej wykresu. Korzystanie z tablic, kalkulatorów lub komputerów".

KLASA II

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 11 sformułowanie—"Zastosowanie funkcji trygonometrycznych. Użycie tablic i urządzeń do obliczeń" otrzymuje następujące brzmienie: "Zastosowanie funkcji trygonometrycznych, korzystanie z tablic, kalkulatorów lub komputerów".

KLASA III

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 12 sformułowanie—"Logarytmy dziesiętne i ich tablice; zastosowanie w obliczeniach" otrzymuje następujące brzmienie: "Zastosowanie logarytmów, korzystanie z tablic, kalkulatorów lub komputerów".

B. LICEUM ZAWODOWE 5-LETNIE

KLASA I

Skreśla się następująco hasła programowe:

- na s. 14 "Porównywanie, dodawanie i odejmowanie odcinków. Porównywanie, dodawanie i odejmowanie kątów".

Przenosi się do treści fakultatywnych / nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 13 "Algorytmy. Przybliżenie i jego dokładność. Metoda kolejnych przybliżeń o przykłady jej zastosowań. Błąd i jego oszacowanie. Kalkulatory i ich zastosowanie".

Ogranicza się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s.14, w: *Umiejętnościach* sformułowanie -"Wykonywanie obliczeń, w tym obliczeń procentowych oraz obliczeń na podstawie danych przybliżonych. Ocenianie dokładności wyników obliczeń" otrzymuje następujące brzmienie: "Wykonywanie obliczeń, w tym obliczeń procentowych".

KLASA III

Przenosi się do treści fakultatywnych / nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 14-15 "Przykłady równań hiperboli i parabol. Przykłady równań algebraicznych stopnia wyższego niż drugi".

Ogranicza się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 15 sformułowanie-"Dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie wielomianów" otrzymuje następujące brzmienie: "Dodawanie, odejmowanie i mnożenie wielomianów".

KLASA IV

Przenosi się do treści fakultatywnych / nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 15 "Przykłady innych wieloscianów. Przekroje piaskie brył".

C. TECHNIKUM

KLASA I

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 5 "Relacje równoważności. Przykłady składania i rozkładania izometrii. Informacja o klasyfikacji izometrii płaszczyzny".

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 4 sformułowanie -"Algorytmy, przykłady algorytmów. Stosowanie kalkulatorów" otrzymuje następujące brzmienie: "Przykłady algorytmów. Stosowanie kalkulatorów lub komputerów". Sformułowanie - "Korzystanie z tablic" otrzymuje następujące brzmienie: "Korzystanie z tablic, kalkulatorów lub komputerów".

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/następujące hasła programowe:

- na s. 6 "Dwumian Newtona. Przykłady składania i rozkładania izometrii przestrzeni".

Ogranicza się zakres treściowy następujących haseł programowych:

- na s. 6 sformułowanie -"Pierwiastki wielomianu, w szczególności wymierne pierwiastki wielomianu o współczynnikach całkowitych" otrzymuje następujące brzmienie: "Pierwiastki wielomianu".

KLASA III

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 7 "Proste nierówności trygonometryczne. Logarytmy dziesiętne i ich tablice; zastosowanie w obliczeniach".

KLASA IV

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 8 "Informacja o prawie wielkich liczb Bernoulliego".

KLASA V

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 9 "Wybrane wiadomości z podstaw matematyki. Informacja o teoriach aksjomatycznych. Aksjomaty, twierdzenia, dowody. Model teorii aksjomatycznej. Informacja o aksjomatyce Peana. Teoria grup jako przykład teorii aksjomatycznej mającej wiele modeli".

Zatwierdzony decyzją Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 30 grudnia 1982 r., nr MP1-M-482-18/82, jako obowiązujący w klasie I od roku szkolnego 1983/84, w klasie II od roku szkolnego 1984/85 i w klasie III od roku szkolnego 1985/86.

KLASA I

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 3, w dziale 2 - "Przypomnienie i pogłębienie wiadomości z geometrii: przystawanie figur, twierdzenie Talesa, jednokładność i podobieństwo figur, twierdzenie Pitagorasa, miara łukowa kąta".

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

- na s. 4 "Przykłady innych układów równań. Przekroje figur".

KLASA III

Ogranicza się zakres treściowy następujących naszej programowych:

- na s. 4 sformułowanie "Obliczanie pól i objętości z uwzględnieniem przekrojów wielościanów i figur obrotowych oraz zastosowanie funkcji trygonometrycznych" otrzymuje następujące brzmienie: "Obliczanie pól i objętości wielościanów i figur obrotowych z uwzględnieniem zastosowania funkcji trygonometrycznych".

Zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 20 czerwca 1984 r., nr OP-23-4130-2/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego 1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III, od roku 1989/90 w klasie IV.

KLASA I

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale—"Mechaniczne i termodynamiczne właściwości ciał", s. 4 cały rozdział *Gazy*.

W dziale—*Pole elektrostatyczne*, s. 5 hasła: "Ruch elektronu wokół protonu /w przybliżeniu kołowy/ w atomie wodoru. Warunek nałożony na moment pędu elektronu w ruchu wokół protonu. Energia elektronu w atomie. Poziomy energetyczne. Wyjaśnienie zjawisk elektryzowania na gruncie budowy atomu".

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła programowe:

W dziale—*Prąd elektryczny*, s. 5 - ćwiczenie nr 4 i 5:

- Ćwiczenie nr 4: Wyznaczanie równoważnika elektrochemicznego i stałej Faradaya".

- Ćwiczenie nr 5: "Wyznaczanie siły elektromotorycznej i oporu wewnętrznego pojedynczego ogniwa".

W dziale—*Indukcja elektromagnetyczna*, s. 7 - hasła: "Opór, pojemność i indukcyjność w obwodzie prądu przemiennego" oraz ćwiczenie nr 2: "Badanie pojemności i indukcyjności w obwodzie prądu przemiennego".

KLASA III

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła programowe:

W dziale—*Wybrane zagadnienia z astronomii*, s. 10 - ćwiczenia: nr 1, nr 2 i 3:

- Ćwiczenie nr 1 -"Obserwacja ruchu dziennego sfery niebieskiej".
- Ćwiczenie nr 2 -"Obserwacja zmian obrazu nieba w różnych porach roku".
- Ćwiczenie nr 3 -"Obserwacja Księżyca w różnych jego fazach".

Zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 20 czerwca 1984 r., nr OP 23-4130-2/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego 1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III, od roku szkolnego 1989/90 w klasie IV.

KLASA I

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła programowe:

- W dziale - *Wybrane zagadnienia z elektryczności i magnetyzmu*, s. 5
- Ćwiczenie nr 2 - "Wyznaczanie równoważnika elektrochemicznego i stałej Faradaya".

KLASA III

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła programowe:

- W dziale - *Wybrane zagadnienia z astronomii*, s. 9 - ćwiczenia:
- Ćwiczenie nr 1 - "Obserwacja ruchu dziennego sfery niebieskiej".
  - Ćwiczenie nr 2 - "Obserwacja zmian obrazu nieba w różnych porach roku".
  - Ćwiczenie nr 3 - "Obserwacja Księżyca w różnych jego fazach".

Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum.
Chemia. Warszawa WSiP 1986.

Zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 3 kwietnia 1984 r., nr OP 23-4120-3/84, do realizacji do roku 1986/87 w klasie I, od roku 1987/88 w klasie II, od roku 1988/89 w klasie III, od roku 1989/90 w klasie IV.

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale I—*Reakcje chemiczne*, s. 4 "Zmiany właściwości fizycznych substancji w toku reakcji chemicznych. Efekty fizyczne towarzyszące reakcjom chemicznym".

W dziale II—*Pierwiastki i związki chemiczne*, s. 5 "Prawo Frousta. Mieszanki".

W dziale IV—*Roztwory*, s. 5-6 /tylko w profilu humanistycznym/
"Stężenie molowe".

W dziale V—*Układ okresowy pierwiastków*, s. 6 "Pierwiastki chemiczne",
"Wzory empiryczne związków chemicznych złożonych z dwóch pierwiastków".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale I—*Reakcje chemiczne*, s. 4 "Reakcje szybkie i powolne" /nie dotyczy techników/.

W dziale II—*Pierwiastki i związki chemiczne*, s. 5 "Nazwy i symbole pierwiastków", "Makroskopowe układy cząsteczek", "Substancje gazowe, stałe i ciekłe".

W dziale IV—*Roztwory*, s. 5-6 "Rozpuszczalność i jej zależność od temperatury".

W dziale VI—*Budowa atomów i cząsteczek*, s. 7 "Właściwości związków wodoru w relacji ich położenia w grupach i okresach".

W dziale VII—*Szybkość reakcji i stan równowagi chemicznej*, s. 7
"Wieloetapowy przebieg reakcji chemicznych".

Ogranicza się zakres treściowy następujących sformułowań:

W dziale V - *Układ okresowy pierwiastków*, s. 6: zamiast wyrażenia "Układ okresowy i prawo okresowości" napisać: "Prawo okresowości i układ okresowy". Poza tym należy uściślić treść pierwszego ćwiczenia: "Analiza tablic układu okresowego pierwiastków".

W dziale VII - *Szybkość reakcji i stan równowagi chemicznej*, s. 7: zamiast wyrażenia "Prawo działania mas" napisać: "Stała równowagi chemicznej".

KLASA II

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale I - *Reakcje w roztworach wodnych*, s. 8: "Oddziaływanie wodoroków z wodą".

W dziale II - *Związki węgla z wodorem*, s. 9 /doświadczenie/: "Termiczny rozkład kauczuku".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych / następujące hasła programowe:

W dziale II - *Związki węgla z wodorem*, s. 9: "Reakcje współbieżne". W programie technikum również: "Otrzymywanie węglowodorów w reakcjach eliminacji".

W dziale III - *Jednofunkcyjne pochodne węglowodorów* s. 9: "Izomeria grup funkcyjnych /metameria/", "Współzależność budowy i mocy kwasów", "Estry kwasów nieorganicznych".

Ogranicza się zakres treściowy następujących sformułowań:

W dziale I - *Reakcje w roztworach wodnych*, s. 8, w miejsce trzech haseł: "Reakcje pomiędzy jonami. Strącanie osadów. Reakcja kwasu z zasadą" napisać jedno wyrażenie: "Reakcje jonowe: strącanie osadów, reakcja kwasu z zasadą, reakcja metalu z kwasem".

W dziale II - *Związki węgla z wodorem*, s. 9, w miejsce dwóch haseł - "Izomeria podstawienia /na przykładzie fluorowocalkanów/" i "Izomeria łańcuchowa" wprowadzić jeden zapis: "Izomeria konstytucyjna /izomeria podstawienia i łańcuchowa/", bezpośrednio za tym umieścić hasło: "Cykloalkany jako przykład związków o budowie pierścieniowej".

Zamiast haseł - "Węglowodory aromatyczne. Benzen i jego homologi" wprowadzić jedno hasło, ściślej określając zakres materiału: "Węglowodory aromatyczne, benzen i jego homologi, naftalen".

KLASA III

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale I - *Elektrony w atomach i cząsteczkach*, s. 11, w hasło "Wiązania w cząsteczkach", wzór "O₂".

W dziale IV - *Elektrochemia*, s. 12: "Elektroliza wodnych roztworów kwasów, zasad i soli".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale I - *Elektrony w atomach i cząsteczkach*, s. 11: "Polimorfizm".

W dziale II - *Właściwości związków nieorganicznych*, s. 11: "Zmiany właściwości związków zawierających grupy wodorotlenowe według uporządkowania w grupach i okresach".

W dziale III - *Reakcje utlenienia i redukcji*, s. 12: "Chromiany".

Ogranicza się zakres treściowy następujących sformułowań:

W dziale I - *Elektrony w atomach i cząsteczkach*, s. 11: /Zadania rachunkowe/: "Obliczanie efektu energetycznego reakcji z energii wiązań - należy ograniczyć do profilu matematyczno-fizycznego i biologiczno-chemicznego".

W dziale II - *Właściwości związków nieorganicznych*, s. 11 - zamiast wyrażenia "Właściwości kwasów i sposoby identyfikacji" napisać: "Właściwości kwasów tlenowych i beztlenowych i sposoby ich rozróżniania".

W dziale IV - *Elektrochemia*, s. 12 - zamiast hasła "Elektrochemiczne otrzymywanie pierwiastków" zamieścić wyrażenie: "Elektroliza jako metoda otrzymywania pierwiastków". Ponadto ograniczyć do profilu matematyczno-fizycznego i biologiczno-chemicznego obliczenia z wykorzystaniem praw elektrolizy.

Zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 9 kwietnia 1984 r., nr OP 23-4133-3/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87.

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

W dziale I - *Reakcje chemiczne*, s. 2: "Zmiany właściwości fizycznych substancji w toku reakcji chemicznych. Efekty fizyczne towarzyszące reakcjom chemicznym".

W dziale II - *Pierwiastki i związki chemiczne*, s. 2: "Prawo Pousta. Mieszanki". "Makroskopowe układy cząsteczek. Substancje gazowe, stałe i ciekłe". Doświadczenie: "Modelowanie struktury gazów, substancji stałych i cieczy".

W dziale IV - *Roztwory*, s. 3: "Rozpuszczalność i jej zależność od temperatury". Zadania rachunkowe: "Rozpuszczalność".

W dziale V - *Układ okresowy pierwiastków*, s. 3: "Wodorki, fluorki i tlenki pierwiastków grup głównych na tle ich położenia w układzie okresowym".

W dziale VI - *Budowa atomów i cząsteczek*, s. 4: "Moment dipolowy. Elektryczność". "Właściwości związków wodoru w relacji ich położenia w grupach i okresach". "Porównywanie właściwości wodoroków trzeciego okresu" /ćwiczenie/.

W dziale VII - *Reakcje w roztworach wodnych*, s. 4: "Stała dysocjacji. Miara stężenia jonów wodorowych pH. Oddziaływanie wodoroków z wodą".

Przenosi się do treści fakultatywnych /nieobowiązkowych/ następujące hasła programowe:

W dziale III - *Podstawy obliczeń chemicznych*, s. 3: "Molowa objętość gazów. Prawo Avogadra".

Ogranicza się zakres treściowy następujących sformułowań:

W dziale VII-*Reakcje w roztworach wodnych*, s. 4, w miejsce trzech haseł - "Reakcje pomiędzy jonami. Strącanie osadów. Reakcja kwasu z zasadą" napisać jedno wyrażenie: "Reakcje jonowe: strącanie osadów, reakcja kwasu z zasadą, reakcja metalu z kwasem".

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 7 kwietnia 1984 r., nr OP 23-4120-5/84, do realizacji od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego 1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III.

W s z y s t k i e   p r o f i l e

KLASA I

Skreśla się następujące hasła programowe:

Dział II. 1.- *Materiałoznawstwo i technologia*, s. 4: "Wzmianka o strukturze cząsteczkowej, krystalicznej i bezpostaciowej", "Wykorzystanie szczegółowych własności materiałów, zalety i wady".

Dział II - *Zadania techniczne*, s. 4-5: "Zastosowanie do projektowanych prac drewna, tworzyw sztucznych, metali, środków wykończeniowych. Wykonywanie czynności technologicznych: cięcie, wiercenie otworów, wygładzanie powierzchni, polerowanie".

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła:

Dział II.1.- *Materiałoznawstwo i technologia*, s. 4: "Ogólna zasada działania narzędzi skrawających, narzędzia jedno- i wieloostrzowe. Przegląd stosowanych połączeń elementów w urządzeniach technicznych - podobieństwa i różnice między nimi, zalety i wady. Zależność doboru od wymagań konstrukcyjno-funkcjonalnych wytworów oraz względów ekonomicznych".

Zmienia się zakres treściowy następujących haseł programowych:

Dział II.1.- *Materiałoznawstwo i technologia*, s. 4, zamiast: "Własności materiałów /fizyczne, chemiczne, a w szczególności mechaniczne i technologiczne/ ich zależność od struktury materiałów" wprowadza się zapis: "Własności materiałów /fizyczne, chemiczne, a w szczególności mechaniczne i technologiczne/ oraz ich zależność od struktury cząsteczkowej, krystalicznej i bezpostaciowej".

Zamiast: "Dobór materiałów do wymagań technologicznych. Stosowanie odpowiednich sposobów kształtowania materiałów w zależności od własności i wymagań użytkowych" wprowadza się zapis: "Dobór materiałów i ich stosowanie w zależności od własności i wymagań użytkowych oraz odpowiednich sposobów kształtowania".

Zamiast: "Obróbka cieplna i cieplno-chemiczna jako sposoby działania na materiał do uzyskania pożądaných zmian w jego strukturze" wprowadza się zapis: "Obróbka cieplna i cieplno-chemiczna".

Dział II. 2. - *Urządzenia techniczne*, s. 4, zamiast: "Maszyny, ich istota i zasadnicze rodzaje; maszyny technologiczne, transportowe i energetyczne" wprowadza się zapis: "Zasadnicze rodzaje maszyn: technologiczne, transportowe, energetyczne".

Dział III. 3. - *Informacja techniczna*, s. 4, zamiast: "Wykonywanie szkiców, rysunków technicznych i dokumentacji rysunkowej /technicznej/ projektowanych przedmiotów" wprowadza się zapis: "Sporządzenie dokumentacji rysunkowej /ewentualnie technicznej/".

Dział II - *Zadania techniczne*, s. 4, zamiast dotychczasowego tekstu wprowadza się zapis: "Projektowanie przedmiotów użytkowych".

Konstruowanie i wykonywanie /z różnych materiałów/ potrzebnych przedmiotów użytkowych oraz elementów modeli mechanizmów obrazujących przenoszenie i przekształcanie ruchu mechanicznego /najbardziej typowe rozwiązania konstrukcyjne/.
Montaż i demontaż mechaniczny.

Dział III - *Wybrane zagadnienia techniki i gospodarki*, s. 5, zamiast: "Projektowanie nowych materiałów spełniających założone wymagania technologiczne" wprowadza się zapis: "Nowe materiały spełniające założone wymagania technologiczne".

Zamiast: "Projektowanie nowych procesów kształtowania materiałów" wprowadza się zapis: "Nowe procesy kształtowania materiałów".

Dział IV - *Orientacja zawodowa*, s. 5, zamiast: "Kierunki studiów pomaturalnych związanych z mechaniką precyzyjną, budową maszyn wydobywczych w górnictwie, budową maszyn specjalnych, /np. drogowych/" wprowadza się zapis: "Kierunki studiów pomaturalnych związanych z obróbką różnych materiałów, maszynoznawstwem i mechaniką".

Profil podstawowy i matematyczno-fizyczny

KLASA II

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła:

Dział II. 1. - *Materiałoznawstwo i technologia*, s. 5: "Materiały i elementy instalacyjne stosowane w mieszkaniowych sieciach oświetleniowych, przewody, gniazdka i wtyczki, łączniki, zabezpieczenia".

Dział II. 2. - *Urządzenia techniczne*, s. 5: "Instalacje elektryczne i ich rodzaje /energetyczne, oświetleniowe, sygnalizacyjne/, przewody i inny osprzęt instalacyjny, urządzenia zabezpieczające w sieciach mieszkaniowych".

Dział II. 3. - *Informacja techniczna*, s. 6: "Czytanie planów instalacji elektrycznych w budynku mieszkalnym".

Dział II - *Zadania techniczne*, s. 6: "Ładowanie akumulatorów".

KLASA III

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła:

Dział II. 1. - *Materiałoznawstwo i technologia*, s. 6: "Właściwości materiałów konstrukcyjnych stosowanych w urządzeniach elektronicznych /izolacyjnych, półprzewodnikowych, przewodzących, pomocniczych".

Dział II. 2. - *Urządzenia techniczne*, s. 7: "Poznanie funkcji i zasad konstrukcji urządzeń: a/ radiokomunikacyjnych, nadawczo-odbiorczych w systemie stereofonii /w zarysie/: telewizyjnych - nadawczo-odbiorczych".

Dział II. 3. - *Informacja techniczna*, s. 7: "Wybrane symbole graficzne: przetworników elektroakustycznych, aparatów do zapisu i odtwarzania dźwięku, elementów półprzewodnikowych, części elektronicznych/ rezystorów, kondensatorów itp."/".

Dział III. *Wybrane zagadnienia techniki i gospodarki*, s. 7: "Przemysłowe zastosowanie energii wielkiej częstotliwości. Systemy łączności radiowej /zakresy fal, łącza UKF/".

Profil humanistyczny, biologiczno-
-chemiczny i klasyczny

KLASA II

Skreśla się następujące hasła programowe:

Dział II. 2. - *Urządzenia techniczne*, s. 8: "... wyróżnianie członów przekładniowych, układy kinematyczne".

Dział IV - *Orientacja zasodowa*, s. 8: "... obsługa elektronicznych maszyn cyfrowych i analogowych".

Zmienia się treść następujących haseł programowych:

Dział II. 3. - *Informacja techniczna*, s. 8. Hasło: "Wykonanie /technicznej/ dokumentacji rysunkowej..." zastępuje się hasłem: "Sporządzenie dokumentacji...". Hasło: "Montowanie wybranych urządzeń domowych z napędem elektrycznym, badanie sprawności elektromechanizmów, regulacje" zastępuje się hasłem: "Wybrane układy elektroniczne".

Przenosi się do treści fakultatywnych następujące hasła:

Dział II. 2. - *Urządzenia techniczne*, s. 8: "Elektryczne źródła światła, ogólne zasady oświetlenia wewnętrznego, higieniczne oświetlenie miejsca pracy"; "Bezpieczniki jako część składowa instalacji elektrycznych, wkładki bezpiecznikowe, nadprądowe wyłączniki samoczynne".

Dział II - *Zadania techniczne*, s. 8: "Wykonanie, na podstawie wzorcowej dokumentacji, urządzenia elektrycznego z fotodiodą lub innym czujnikiem elektronicznym stosowanym w układach automatyki".

Program liceum ogólnokształcącego /profil podstawowy i matematyczno-fizyczny/. Elementy informatyki /uzupełniający przedmiot nauczania/. Warszawa WSiP 1985.

Zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Wychowania w dniu 9 lipca 1985 r., nr OP 23-4120-41/85, do realizacji od roku szkolnego 1986/87.

Przenosi się do treści fakultatywnych /nie obowiązujących/ następujące hasła programowe:

W dziale 6 - *Nieelementarne metody grafiki.*

"Tworzenie procedur graficznych tak, aby ułatwić przekształcenia i modyfikacje rysunków, na przykład zmianę skali lub położenia elementów rysunku, rysowanie scen trójwymiarowych z różnych punktów widzenia. Zastosowanie list do opisywania elementów rysunku i operacji na listach umożliwiających programowanie przesunięć, obrotów i zmian skali";

W dziale 7 - *Działania na tekstach.*

"Działania na zdaniach przedstawianych jako ciąg wyrazów, zapisany w formie listy. Operacje składania wyrazów w zdanie /listę/. Wydobywanie ze zdania wyrazów: pierwszego, ostatniego, dowolnie wybranego. Przykłady procedur działających na listach i zasady tworzenia takich procedur. Użycie rekurencji przy przeglądaniu lub modyfikacji list. Tworzenie losowo generowanych zdań z danego zasobu wyrazów. Programowanie prostych, sensownych odpowiedzi na zdania wprowadzane z klawiatury. Projektowanie i programowanie prostych dialogów z komputerem, opartych na zasadzie rozpoznawania tekstów. Działania na słowach, rozumianych jako ciągi znaków";

- na s. 6 - w *Umiejętnościach*: "Nieelementarne metody grafiki.

"Tworzenie bardziej skomplikowanych konstrukcji graficznych. Korzystanie ze struktur danych /jak listy/. Stosowanie prostych przekształceń struktur danych. Działania na tekstach. Programowanie, analizowanie i przekształcanie prostych tekstów za pomocą działań na słowach i listach".

SPIS TREŚCI

Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej	3
Uwagi wstępne	4
<u>Język polski</u>	3
<i>Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum</i>	9
<i>Program zasadniczej szkoły zawodowej</i>	22
<u>Historia</u>	24
<i>Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum</i>	24
<i>Program zasadniczej szkoły zawodowej</i>	31
<u>Wiedza o społeczeństwie</u>	34
<i>Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum</i>	34
<i>Program zasadniczej szkoły zawodowej</i>	38
<u>Biologia z higieną i ochroną środowiska</u>	44
<i>Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum</i>	44
A. Liceum ogólnokształcące:	
- Profil podstawowy	45
- Profil humanistyczny, klasyczny, matematyczno- -fizyczny	53
- Profil biologiczno-chemiczny	60
B. Licea zawodowe o 5-letnim cyklu kształcenia	72
C. Technikum i szkoły równorzędne	72
<i>Program zasadniczej szkoły zawodowej</i>	87
<u>Geografia</u>	90
<i>Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum</i>	90

A. Liceum ogólnokształcące	90
B. Liceum zawodowe o 5-godzinny wymiarze nauczania	92
C. Technika i licea zawodowe o 5-letnim cyklu kształcenia	94
D. Liceum zawodowe o 2-godzinny wymiarze nauczania	96
<i>Program zasadniczej szkoły zawodowej</i>	98
<u>Matematyka</u>	100
<i>Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego</i> <i>i technikum</i>	100
A. Liceum ogólnokształcące	100
- Profil podstawowy i profil biologiczno-chemiczny	100
- Profil humanistyczny, klasyczny i liceum zawodowe 5-letnie	101
- Profil matematyczno-fizyczny	103
B. Liceum zawodowe 5-letnie	104
C. Technikum	105
<i>Program zasadniczej szkoły zawodowej</i>	107
<u>Fizyka</u>	108
<i>Program liceum zawodowego i technikum</i> Wariant A	108
<i>Program liceum zawodowego i technikum</i> Wariant B	110
<u>Chemia</u>	111
<i>Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego</i> <i>i technikum</i>	111
<i>Program zasadniczej szkoły zawodowej</i>	114
<u>Praca-technika</u>	116
<i>Program Liceum ogólnokształcącego:</i> - Wszystkie profile - klasa I	116
- Profil podstawowy i matematyczno-fizyczny klasa II i III ...	118
- Profil humanistyczny, biologiczno-chemiczny i klasyczny - klasa II	119

Elementy informatyki 120

*Program liceum ogólnokształcącego /profil podstawowy i
matematyczno-fizyczny/. Elementy informatyki /uzupełniający
przedmiot nauczania/ 120*

